



สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย  
THE THAILAND RESEARCH FUND

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์  
โครงการทุนเครือข่ายวิทยานิพนธ์ปริญญาโทด้านจริยธรรมในประเด็นเรื่อง  
"คุณค่าของชีวิตในสังคมไทย"

วิทยานิพนธ์  
เรื่อง

การศึกษาเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับความคิดเรื่องความเป็นคนดี  
กรณีศึกษาความคิดของกลุ่มคนต่างศาสนาในกรุงเทพมหานคร

โดย  
พระปลัดอัมพร สมอาษา

วันสิ้นสุดโครงการ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2548

สัญญาเลขที่ PDG01/004/2544

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การศึกษาคุณค่าของชีวิตในสังคมไทยจากทัศนะของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางสังคม

โดย

พระปลัดอัมพร สมอาษา

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการทุนเครือข่ายวิทยานิพนธ์ปริญญาโทด้านจริยธรรมในประเด็นเรื่อง

"คุณค่าของชีวิตในสังคมไทย"

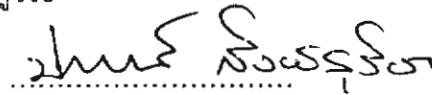
## วิทยานิพนธ์

### เรื่อง

การศึกษาเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับความคิดเรื่องความเป็นคนดี  
กรณีศึกษาความคิดของกลุ่มคนต่างศาสนาในกรุงเทพมหานคร

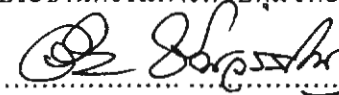


พระปลัดอำพร สมอาษา  
ผู้วิจัย



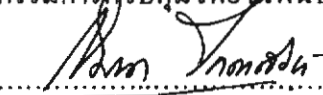
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปกรณ์ สิงห์สุริยา  
ศศ.บ., อ.ค. (ปรัชญา)

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์



ผู้ช่วยศาสตราจารย์วริยา ชินวรรณ  
อ.บ., M.A., Ph.D.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

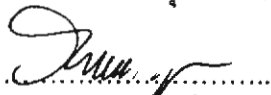


ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมนา ตั้งคณะสิงห์  
อ.บ.(เกียรตินิยม), Maîtrise de Sociologie,  
Maîtrise de Museologie,  
Doctorat du 3e Cycle en Sociologie  
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

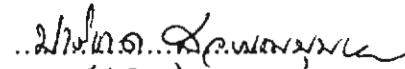


อาจารย์อนันต์ อมาตยกุล  
Ph.D.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

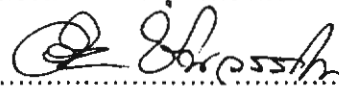


รองศาสตราจารย์ศรีเมศิคารา หุ่นสวัสดิ์, Ph.D.  
คณบดี  
บัณฑิตวิทยาลัย



อาจารย์ปรีชา สุวรรณบุบผา  
Ph.D.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์



ผู้ช่วยศาสตราจารย์วริยา ชินวรรณ  
อ.บ., M.A., Ph.D.

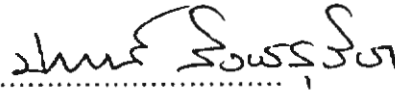
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร  
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา  
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

วิทยานิพนธ์เรื่อง

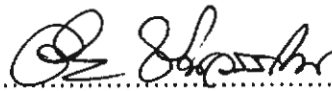
การศึกษาเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับความคิดเรื่องความเป็นคนดี  
กรณีศึกษาความคิดของกลุ่มคนต่างศาสนาในกรุงเทพมหานคร  
ได้รับพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร  
ปรัชญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา  
วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ 2545



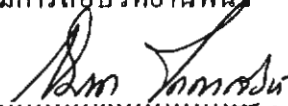
พระปลัดอำพร สมอาษา  
ผู้วิจัย



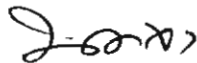
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปกรณ์ สิงห์สุริยา  
ศศ.บ., อ.ค.  
ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์



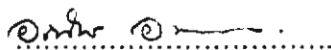
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วริยา ชินวรรโณ  
อ.บ., M.A., Ph.D.  
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์



ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมนา ตั้งคณะสิงห์  
อ.บ.(เกียรตินิยม), Maîtrise de Sociologie,  
Maîtrise de Museologie,  
Doctorat du 3e Cycle en Sociologie  
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์



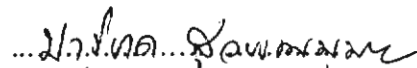
พระมหาบรรจง สิริจินโท  
ป.ธ.3., พธ.บ., พธ.ม. (ปรัชญา)  
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์



อาจารย์อณิส อมาตยกุล  
Ph.D.  
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์



รองศาสตราจารย์รัศมีดารา หุ่นสวัสดิ์, Ph.D.  
คณบดี  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล



อาจารย์ปาริชาติ สุวรรณบุปผา  
Ph.D.  
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์



รองศาสตราจารย์สุรีย์ กาญจนวงศ์, Ph.D.  
คณบดี  
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์  
มหาวิทยาลัยมหิดล

## กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยการได้รับความช่วยเหลือให้คำแนะนำจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ สิงห์สุริยาที่เป็นประธานควบคุมเนื้อหาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วริษา ชินวรรณ อาจารย์ ดร. ปาริชาติ สุวรรณบุบผา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมนา ตั้งคณะสิงห์ อาจารย์ ดร.อณิส อมาตยกุล และพระมหาบรรจง สิริจินโท ที่คอยช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาตลอดจนให้กำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณพันเอกพิจิตร ขจรกล้า ช่วยราชการสำนักงานที่ปรึกษารัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่สละเวลาเป็นที่ปรึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคสนาม ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านและเจ้าหน้าที่สำนักงานห้องสมุดที่คอยอำนวยความสะดวกข้อมูลมาโดยตลอด

ขอขอบคุณกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สำนักงาน สกว.) ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ พระญาณโพธิ เจ้าอาวาสวัดอัมพวัน พระครูสุธรรมานุสาสก์ เจ้าคณะเขตทวีวัฒนา พระครูสุวัฒนปัญญาวุธ คุณแม่บุญส่ง บุญโพธิกุล อาจารย์วัชรภรณ์ อิมะไชย์ อาจารย์สวาสดี สายเชื้อ อาจารย์นวลมณี ทองอำไพ ที่อุปการคุณด้านทุนทรัพย์ในศึกษาต่อระดับปริญญาโท พระมหาสุวสันต์ภุขณโท อาจารย์มัลลิกา แก้ววิเศษ คุณดวงเด่น นุเรมรัมย์ คุณวิภาวรา กลางคาร คุณนันทวัลย์ ทองอำไพ ญาติโยมชาวคุ้มวัดเจริญราษฎร์ ที่ช่วยเหลือด้านการวิจัย และเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

ขอสักการะยิ่งพระคุณมารดา บิดา ผู้ให้ชีวิต และทำให้มีวันนี้ได้ ขอขอบคุณความดีที่บังเกิดจากการวิจัยนี้แก่บุพพการีทุกๆ ท่าน หากว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยของอภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วยและน้อมรับผิดเพียงแต่ผู้เดียว

พระปลัดอำพร สมอาษา

4236607 SHES/M : สาขาวิชา: จริยศาสตร์ศึกษา; ศศ.บ. (จริยศาสตร์ศึกษา)

คำสำคัญ : ความเป็นคนดี

พระปลัดอำพร สมอาษา : การศึกษาเชิงจริยศาสตร์แนวคิดเรื่องความเป็นคนดี กรณีศึกษากลุ่มคนต่างศาสนาในเขตกรุงเทพมหานคร (AN ETHICAL STUDY OF THE CONCEPT OF THE GOOD PERSON : A CASE STUDY OF THE VIEWS OF DIFFERENT RILIGIOUS GROUPS IN BANGKOK ) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ปกรณ์ สิงห์สุริยา ศศ.บ.,อ.ค., วริยา ชินวรรณ อ.บ. (เกียรตินิยม) M.A.,Ph.D., ปาริชาติ สุวรรณบุบผา Ph.D., สุมณา ตั้งคณะสิงห์ อ.บ.(เกียรตินิยม), Maîtrise de Sociologie, Maîtrise du Museologie, Doctorat du 3e Cycle en Sociologie Ph.D., อนันต์ อมาตยกุล Ph.D. 124 หน้า. ISBN 974 – 04 – 2542 – 9

การวิจัยครั้งนี้เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องคนดีตามทฤษฎีทางจริยศาสตร์และหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของคนดีในสังคมไทย และเพื่อศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับคนดีระหว่างกลุ่มคนต่างศาสนา การศึกษาประกอบด้วยการวิจัยภาคเอกสารและวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้แก่ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลามในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 399 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม

ผลการวิจัยภาคเอกสารพบว่าคนดีตามแนวคิดอรรถนิยามคือคนที่ทำเพื่อประโยชน์ระยะยาวของตนเอง คนดีตามแนวคิดประโยชน์นิยมคือคนที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คนดีตามแนวคิดของค่าน้ำดีคือคนที่ปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะเป้าหมายในตัวเอง คนดีตามคำสอนศาสนาพุทธคือคนที่มีความรู้เท่าทันความคิดความรู้สึกและมีจิตใจประกอบด้วยกุศล คนดีตามคำสอนศาสนาคริสต์คือคนที่มีจิตประกอบความรัก ปฏิบัติตนตามกฎหมายของพระเจ้าและในฐานะนิกายของพระเจ้า และคนดีตามคำสอนของอิสลามคือคนดำรงไว้ซึ่งสภาพของความเป็นคนและสภาพของการมีศรัทธา

ผลการวิจัยเชิงสำรวจพบว่าผู้ที่นับถือศาสนาแตกต่างกันมีแนวคิดเกี่ยวกับคนดีไม่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างจัดให้การรักษาระยะประโยชน์ส่วนตนอยู่ในอันดับสุดท้ายในบรรดาคุณสมบัติที่คนดีจำเป็นต้องมี และจัดคุณสมบัติของคนดีที่สอดคล้องกับคำสอนของศาสนาคนไว้ในอันดับที่หนึ่ง นอกจากนี้ทุกกลุ่มตัวอย่างจัดคุณสมบัติที่ว่าคนดีคือผู้ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความรักให้อยู่ในอันดับต้นๆ ในเรื่องพฤติกรรมของคนดีนั้น กลุ่มตัวอย่างชาวพุทธเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอรรถนิยาม ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างศาสนาอื่นมีความเห็นเป็นกลาง นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างชาวพุทธมีทัศนคติบางประการไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนา โดยเฉพาะเรื่องการเสพสุรา การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน การซื้อขายบริการทางเพศ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมุสลิมมีทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักศาสนาที่สุด อย่างไรก็ตาม ทัศนคติเกี่ยวกับการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง เช่น การเสียสละเพื่อส่วนรวม พบว่ามีความขัดแย้งกับทัศนคติเกี่ยวกับคุณสมบัติและพฤติกรรมของคนดีในบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย ควรมีการศึกษาโดยขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างเป็นระดับประเทศ หรือเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดที่สำคัญต่อไป

4236607 SHES/M : MAJOR : ETHICAL STUDIES ; M.A.  
(ETHICAL STUDIES)

KEY WORDS : GOOD PERSON

AMPORN SOMASA : AN ETHICAL STUDY OF THE CONCEPT OF THE GOOD PERSON : A CASE STUDY OF THE VIEWS OF DIFFERENT RILIGIOUS GROUPS IN BANGKOK. THESIS ADVISORS : PAGORN SINGSURIYA, Ph.D., VARIYA CHINWANNO, Ph.D., PARICHART SUWANBBHA, Ph.D., SUMMANA TANGKANASINGH, Ph.D, ANAS AMATAYAKUL, Ph.D., 124 p ISBN 947 – 04 – 2542 – 9

This research integrated both qualitative and quantitative methods to study the concept of the good person according to ethical theories and religious teachings; views concerning the characteristics of a good person in Thai society; and views about the good person among religious groups. The study consisted of documentary research and cross-sectional survey. The sample groups consisted of 399 Buddhists, Christians, and Muslims in Bangkok. The survey method used was questionnaire.

The results of documentary research showed that a person was good in Egoist terms when he acts for his long- term self- interest; in Utilitarianist terms when he acted for the majority's interest; in Kantian terms when he treated the others as end in themselves; in Buddhist terms when he was mindful and constituted by Kusalas; in Christian terms when he was constituted by Agape, act in accordance with God's commands, and as God's image; and in Islamic terms when he was a human being and has faith.

The findings from the cross-sectional survey revealed that, regarding the characteristics of a good person, all religious groups gave the highest rank to the characteristics taught in their religions and the lowest rank to Egoist characteristics. All groups ranked either in the first or second place the characteristics of loving-kindness. Regarding the conduct of the good person, the Buddhist group found Egoist conduct agreeable while the other two were neutral. Moreover, the Buddhist group had some views that were not in agreement with their religious teachings while the Muslim group had all views in accordance with their religious teachings. However, regarding the views about their decisions in the given situations like a sacrifice for common good, all groups gave some responses that contradicted their views about the characteristics and conduct of the good person.

It is suggested that further research should be conducted with a larger sample group, and there should be a comparative study among important provinces.

## สารบัญตาราง

หน้า

### ตารางที่

|                                                                                                                                                |         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| 1. จำนวน และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร .....                                                                             | 59 – 60 |
| 2. ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของคนดี จำแนก<br>กลุ่มคนต่างศาสนา .....                                   | 61      |
| 3. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นต่อพฤติกรรมที่แสดงออก<br>เป็นรายชื่อจำแนกตามกลุ่มคนต่างศาสนา .....                     | 64 - 66 |
| 4. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นต่อพฤติกรรมที่แสดงออก<br>ตามแนวคิดจำแนกตามกลุ่มคนต่างศาสนา .....                       | 68      |
| 5. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของความคิดเห็นต่อการยอมรับพฤติกรรมที่<br>ไม่เหมาะสมของบุคคลเป็นรายชื่อจำแนกตามกลุ่มคนต่างศาสนา ..... | 70 - 71 |
| 6.จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจใน<br>สถานการณ์ต่างๆ .....                                              | 75 - 77 |
| 7. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างศาสนากับพฤติกรรมที่แสดงออก การยอม<br>รับ พฤติกรรมที่ไม่ยอมรับ และการตัดสินใจต่อสถานการณ์ .....   | 78      |
| 8.ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรของกลุ่มคนต่างศาสนากับความ<br>คิดเห็นเรื่องความเป็นคนดี .....                                | 79      |
| 9.เปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเรื่องความเป็นคนดีของกลุ่มคนต่างศาสนาจำแนก<br>ตามเพศ .....                                                   | 80      |
| 10.เปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเรื่องความเป็นคนดีของกลุ่มคนต่างศาสนา<br>จำแนกตามอายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และศาสนาที่นับถือ .....           | 80      |
| 11.ความแตกต่างของความคิดเห็นเรื่องความเป็นคนดี ของกลุ่มคนต่างศาสนาจำแนกตาม<br>อาชีพโดยใช้วิธี LSD .....                                        | 81      |
| 12.ความแตกต่างของความคิดเห็นเรื่องความเป็นคนดี ของกลุ่มคนต่างศาสนาจำแนกตาม<br>ระดับการศึกษาโดยใช้วิธี LSD .....                                | 82      |
| 13.ความแตกต่างของความคิดเห็นเรื่องความเป็นคนดี ของกลุ่มคนต่างศาสนาจำแนกตาม<br>ศาสนาที่นับถือโดยใช้วิธี LSD .....                               | 82      |
| 14.จำนวนและร้อยละของแนวความคิดเรื่องความเป็นคนดีของกลุ่มคนต่างศาสนา ...                                                                        | 84      |

## สารบัญ

|                                                                   | หน้า |
|-------------------------------------------------------------------|------|
| กิตติกรรมประกาศ .....                                             | ก    |
| บทคัดย่อภาษาไทย .....                                             | ง    |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....                                          | จ    |
| สารบัญตาราง .....                                                 | ฉ    |
| สารบัญ .....                                                      | ช    |
| <b>บทที่ 1 : บทนำ</b>                                             |      |
| 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา .....                          | 1    |
| 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย .....                                    | 2    |
| 1.3 ขอบเขตการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย .....                  | 3    |
| 1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ .....                               | 4    |
| <b>บทที่ 2 : แนวความคิดเรื่องคนดีในทฤษฎีทางจริยศาสตร์และศาสนา</b> |      |
| 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่า .....                                   | 5    |
| 2.2 ความหมายคนดีตามทฤษฎีจริยศาสตร์ .....                          | 5    |
| 2.2.1 คนดีตามแนวคิดอัตนิยม .....                                  | 5    |
| 2.2.2 คนดีตามแนวคิดประโยชน์นิยม .....                             | 8    |
| 2.2.3 คนดีตามจริยศาสตร์ของกานต์ .....                             | 11   |
| 2.3 ความหมายคนดีตามแนวคิดศาสนา .....                              | 14   |
| 2.3.1 พุทธศาสนา .....                                             | 14   |
| 2.3.2 คริสต์ศาสนา .....                                           | 17   |
| 2.3.3 ศาสนาอิสลาม .....                                           | 22   |
| 2.4 บทสรุป .....                                                  | 25   |
| 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง .....                                   | 26   |
| <b>บทที่ 3 : สังคมไทยและแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นคนดี</b>       |      |
| 3.1 สังคมไทย .....                                                | 38   |
| 3.2 ค่านิยม .....                                                 | 39   |
| 3.2.1 ความหมายของค่านิยม .....                                    | 40   |
| 3.2.2 ความสำคัญของค่านิยม .....                                   | 42   |
| 3.2.3 ระบบค่านิยม .....                                           | 42   |
| 3.2.4 ค่านิยมที่ปรากฏในสังคมไทย .....                             | 43   |
| 3.3 สังคมไทยและแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นคนดี .....              | 47   |

## สารบัญ (ต่อ)

|                                                      |     |
|------------------------------------------------------|-----|
| บทที่ 4 : วิธีดำเนินการวิจัย .....                   | 51  |
| บทที่ 5 : ผลการวิจัยภาคสนาม .....                    | 57  |
| บทที่ 6 : สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ ..... | 86  |
| บรรณานุกรม .....                                     | 101 |
| ภาคผนวก .....                                        | 106 |
| ประวัติผู้วิจัย .....                                | 114 |
| Executive Summary .....                              | 115 |

## บทที่ 1

### บทนำ

#### 1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โดยปกติเรามีความเชื่อพื้นฐานกันอยู่ว่าความเป็นคนดีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้มีสังคมที่สงบสุข ดังจะเห็นได้ว่าเป้าหมายหนึ่ง ที่จะขาดไปเสียมิได้ในการอบรมสั่งสอนสมาชิกในสังคมก็คือ การมุ่งให้สมาชิกเหล่านั้นเป็นคนดี ตามพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยแล้ว เราจะเข้าใจกันว่าคนดีคือ คนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตากรุณา ความโอบอ้อมอารี ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว แนวคิดเรื่องความเป็นคนดีมิได้มีเอกภาพอย่างที่คิด หากแต่มีความผันแปรหลากหลายไปตามกลุ่มคนทางสังคม

ในแต่ละกลุ่มสังคมอาจจะมีการรับรู้ว่าพฤติกรรมหนึ่ง ๆ เป็นการกระทำตามแนวทางของคนที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริต ขณะที่คนอีกกลุ่มหนึ่งอาจรับรู้ว่าพฤติกรรมนั้น ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นคนดีแต่ประการใด หากแต่เป็นการกระทำของคนใจเขลา ไม่รู้จักคั่งคั่งดวงผลประโยชน์ ยิ่งไปกว่านั้น มีพฤติกรรมที่ส่งผลเสียต่อส่วนรวม แต่กลับมีคนบางกลุ่มรับรู้ว่าเป็นการกระทำของคนดี (จิตินันท์ ธรรมโชติ, 2542 : 31) นอกจากนี้ ในบางครั้งคนที่ดูน่าจะมีลักษณะที่เชื่อกันว่าเป็นคนดี แต่กลับกระทำการที่เลวร้ายอย่างไร้ในธรรม ปัญหานี้มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดของคนในสังคมปัจจุบัน ดังในกรณีตัวอย่างปัญหาที่จะกล่าวต่อไปนี้

สังคมไทยบางกลุ่มยกย่องคนที่รู้จักรักษาคำพูดว่าเป็นคนดีและคนเก่ง ซึ่งเป็นลักษณะค่านิยมที่เล็งผลปฏิบัติ ชอบแสดงพฤติกรรมที่สนองความต้องการของตนเองเป็นสำคัญ ในการกระทำสิ่งใดก็ตามจะคำนึงถึงการเอาตัวรอดไว้เสมอ ความสามารถในการเอาตัวรอดนี้ไม่จำกัดวิธีการอาจใช้วิธีการใดๆ ก็ได้ขอให้สำเร็จตามความต้องการถือเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ (เบญจพิชญ์ บุญจิตติกุลและอังคณา นันทิพาวรรณ, 2533 : 8 ) จนในบางครั้งเกิดความสำคัญตนเองว่าเก่งทำให้คนไทยไม่ค่อยเคารพพระบิเญบ กฎเกณฑ์และกฎหมายบ้านเมืองเท่าที่ควร คนไทยยอมรับอุดมการณ์ หลักการและกฎหมาย แต่จะไม่ปฏิบัติตามสิ่งเหล่านั้นถ้าขัดกับประโยชน์ส่วนตัว หากการทำให้เหล่านั้นเป็นไปเพื่อเสริมประโยชน์ตนเองแล้วก็จะทำ ผู้ที่สามารถหลีกเลี่ยงกฎหมายได้โดยไม่ถูกลงโทษกลับถือว่าเป็นคนเก่งคนมีฝีมือ แต่คนที่พยายามทำตามกฎเกณฑ์ ระเบียบและกฎหมายบางครั้งกลับกลายเป็นคนโง่ไป

เรามีวัฒนธรรมการอุปถัมภ์ค้ำจุนที่ยอมรับว่าคนที่ให้การช่วยเหลือเกื้อกูลคือคนดี ยกตัวอย่าง เช่น ในกรณีอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านหนึ่งเมื่อได้เป็นผู้บริหารเคยนำงบประมาณแผ่นดินอันเป็นของคนไทยทั่วประเทศทุ่มไปช่วยเหลือจังหวัดซึ่งเป็นฐานคะแนนเสียงของตน หากพูดตามหลักความเป็นจริงแล้วถือว่าผิดจริยธรรมไม่ควรอย่างยิ่งที่เน้นจุดใดจุดหนึ่ง เพราะในฐานะที่เป็นผู้บริหารประเทศที่จะต้องกระจายงบประมาณอย่างยุติธรรมที่สุด แต่กลับพบว่าชาวบ้านในจังหวัดนั้น มีความพอกพอกใจและสรรเสริญเทิดทูนศรัทธาในพฤติกรรมนั้น เพราะเขาถือว่าเป็นการกระทำที่ให้คุณเกื้อกูลแก่ชุมชนของพวกเขา และสิ่งที่เขาต้องทำคือการตอบแทนบุญคุณเลือกเขาเข้าไปเป็นตัวแทนตามแนวความคิดของรัฐที่ให้เลือกคนดีเข้าสภา

สังคมไทยยังมีแนวคิดที่ยึดติดกับวัฒนธรรมแบบรnanนิยม ชอบยกย่องให้เกียรติคนมีเงิน อำนาจวาสนาใครประกอบอาชีพร่ำรวยมีฐานะดี มีบารมีในวงราชการก็มักจะได้รับการกล่าวถึงจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นคนดี จนมีคำกล่าวไว้ว่า “มีเงินนับว่าน้อง มีทองนับว่าพี่” หรือ “ช้างเหยียบนา พระยาเหยียบเมือง” จนกลายเป็นปัญหา กล่าวคือ การที่สังคมไทยให้ความสำคัญกับเงินสูงยิ่ง แล้วสะท้อนออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เกิดการทุจริตในวงราชการ ทำให้ประเทศไทยได้รับการกล่าวถึงในด้านปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงมาตลอด

อีกตัวอย่างหนึ่ง กลุ่มคนในสังคมให้ความสำคัญต่อระบบอาวุโส โดยยึดหลักประเพณี ไม่ทำอะไรขุนบำม ถือว่าผู้อาวุโสเป็นคนดีของสังคมเป็นที่พึงอาศัยให้ลูกหลานได้รับความร่มเย็นเป็นสุข ส่วนลูกหลานมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามผู้ใหญ่จึงจะถือว่าดีได้ว่าเป็นคนที่ดี ดังสุภาษิตว่า “เดินตามรอยผู้ใหญ่หมาไม่กัด” เราจะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่หรือผู้ที่อาวุโสในสังคมมักจะได้รับการยอมรับจากทุกชนชั้นไม่ว่าในสถานการณ์ใดๆ แต่ในขณะเดียวกันผู้ใหญ่ก็มีใ้จะว่าจะเป็นฝ่ายที่ถูกต้องหรือดิงงามเสมอไป คนที่เชื่อว่าน่าจะดีแม้จะบอกว่าอาบน้ำร้อนมาก่อนก็ตาม บางครั้งกลับพบว่าการกระทำบางอย่างของผู้อาวุโสกลับพบว่าเป็นไม้หลักปักเลน ไม่นั่นอนไม่มีความเที่ยงธรรม อาวุโสแต่ปราศจากความคิดทำให้เกิดปัญหขึ้นในสังคมดังที่พบอยู่ทั่วไป

เมื่อเป็นดังนี้ เราคงยอมรับง่าย ๆ ไม่ได้แล้วว่า การกระทำตามแนวคิดเรื่องความเป็นคนดีตามที่ปรากฏในสังคมจะนำมาซึ่งผลดีต่อส่วนรวม หากแต่จะต้องศึกษาให้เห็นชัดว่าแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นคนดีนั้น ควรจะเป็นอย่างไร แนวทางของจริยศาสตร์ โดยเฉพาะพุทธจริยศาสตร์ จริยศาสตร์คริสต์ศาสนาและจริยศาสตร์อิสลาม อาจจะช่วยให้เกิดความกระจ่างชัดได้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งจะศึกษาแนวคิดเรื่องความเป็นคนดีตามแนวทางดังกล่าว

อนึ่งสังคมไทยคาดหวังว่าบุคคลจะมีความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมเกี่ยวกับความเป็นคนดี เมื่อมีศาสนา ดังนั้นจึงเห็นว่า ผู้ที่มีศานาน่าจะมีแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นคนดีถูกต้อง อย่างไรก็ตามก็พบว่าแนวคิดดังกล่าวยังมีความคลาดเคลื่อนอยู่ เพราะผู้ที่มีศาสนาก็มีพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับ

แนวคิดเรื่องความเป็นคนดี ดังนั้นความขัดแย้งระหว่างความคาดหวัง และข้อเท็จจริงบางอย่างที่ปรากฏ ทำให้สนใจที่จะศึกษาว่า ความจริงแล้วศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดเรื่องความเป็นคนดีหรือไม่ ผลจากการศึกษาอาจจะช่วยให้ได้แนวทางในการทำความเข้าใจสังคม จนสามารถนำไปปรับปรุงแนวความคิดเรื่องความเป็นคนดีได้อย่างถูกต้อง และสร้างสรรค์สังคมไทยให้น่าอยู่สืบไป

## 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาเรื่อง “ความเป็นคนดี” ตามแนวจริยศาสตร์และศาสนา
- 1.2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของ “คนดี” ในสังคมไทย
- 1.2.3 เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่อง “คนดี” ในระหว่างกลุ่มคนต่างศาสนา

## 1.3 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาแนวคิดเรื่องความเป็นคนดีของสังคมไทย อีกทั้งศึกษาตามหลักจริยศาสตร์แนวคิดอรรถนิยัม แนวคิดประโยชน์นิยม แนวคิดของค่านิยม พุทธจริยศาสตร์ จริยศาสตร์คริสต์ศาสนาและจริยศาสตร์อิสลาม นอกจากนี้งานวิจัยยังมุ่งที่จะศึกษาว่าคนที่นับถือศาสนาแตกต่างกันมีแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นคนดีแตกต่างกันหรือไม่

## 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.4.1 การศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร เป็นการศึกษาจากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านจริยศาสตร์และศาสนา

1.4.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้เครื่องมือแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความเป็นคนดี

|                |                                                 |
|----------------|-------------------------------------------------|
| ตัวแปร         | ตัวแปรต้น คือ ศาสนา                             |
|                | ตัวแปรตาม คือ แนวคิดเรื่องคนดี                  |
| เครื่องมือ     | ใช้แบบสอบถามความคิดเห็น                         |
| ประชากร        | บุคคลทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร                   |
| กลุ่มตัวอย่าง  | จำนวน 399 คน                                    |
| วิธีเก็บข้อมูล | โดยการส่งแบบสอบถามความคิดเห็นไปตามกลุ่มตัวอย่าง |

## 1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.5.1 ทำให้ทราบเรื่องความเป็นคนดีตามแนวจริยศาสตร์ และศาสนา
- 1.5.2 ทำให้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของคนดีในสังคมไทย
- 1.5.3 ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องความเป็นคนดี ในระหว่างกลุ่มคนต่างศาสนา

## บทที่ 2

### แนวคิดเรื่องความเป็นคนดีตามทฤษฎีจริยศาสตร์

บทนี้มีเป้าหมายที่จะพิจารณา “คนดี” ในความหมายที่สำคัญต่าง ๆ หนึ่ง “คนดี” ในที่นี้หมายถึง คนที่มีคุณสมบัติทางจริยธรรมที่พึงประสงค์ คุณสมบัติดังกล่าวพิจารณาบนพื้นฐานของทฤษฎีจริยศาสตร์ และแนวคิดทางศาสนาต่าง ๆ ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่จะนำมาพิจารณา ได้แก่ อัตนิยม ประโยชน์นิยม และทฤษฎีของคานต์ แนวคิดทางศาสนาที่จะนำมาพิจารณา ได้แก่ แนวคิดของพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม และคริสต์ศาสนา

#### 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่า

ในการวิเคราะห์ความหมายของ “คนดี” ตามทฤษฎีจริยศาสตร์นั้น จะอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่มีคุณค่าภายในตนเองเป็นสำคัญ กล่าวคือ “คนดี” คือ คนที่มีคุณสมบัติเกี่ยวข้องกับคุณค่าภายในตนเอง ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าภายในก่อน คุณค่า คือ ความน่าพึงปรารถนาหรือพึงประสงค์ อาจจำแนกคุณค่าได้เป็นสองประเภท ดังนี้

1. คุณค่าภายใน (intrinsic value) การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีคุณค่าในตัว หมายความว่าเราต้องการสิ่งนั้น เพราะตัวสิ่งนั้นเอง มิใช่เพราะสิ่งนั้นเป็นเครื่องมือทำให้ได้มาซึ่งสิ่งอื่น เช่น ความสุข ความดี (พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน , 2540 : 51)

2. คุณค่าภายนอก (extrinsic value) การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่านอกตัว หมายความว่าเราต้องการสิ่งนั้น มิใช่เพราะตัวสิ่งนั้นเอง แต่เพราะสิ่งนั้นเป็นเครื่องมือทำให้ได้มาซึ่งสิ่งอื่น ตัวอย่างเช่น คนทั่วไปต้องการเงิน เพราะเงินเป็นเครื่องมือให้เราได้มาซึ่งสิ่งอื่นๆ ที่ต้องการ จึงถือว่าเงินมีค่านอกตัว เช่น ใช้เงินซื้อสิ่งบำรุงความสุข (พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2540 : 35)

#### 2.2. ความหมายของ “คนดี” ตามทฤษฎีจริยศาสตร์

##### 2.2.1 “คนดี” ตามแนวคิดอัตนิยม

อัตนิยมเห็นว่าสิ่งที่มีค่าภายในตนเอง คือ ประโยชน์ระยะยาวของตัวผู้ปฏิบัติ ดังนั้นคนดีตามแนวคิดนี้จึงหมายถึงคนที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนระยะยาว อัตนิยมเชื่อว่าการกระทำหนึ่ง

ถูกต้องทางจริยธรรม เมื่อการกระทำนั้นส่งเสริมผลประโยชน์ระยะยาวที่ดีที่สุดของปัจเจกบุคคล ในการพิจารณาความมีจริยธรรมของการกระทำ อัตนิยมใช้ผลประโยชน์ระยะยาวที่ดีที่สุดเป็นเครื่องวัดความถูกต้อง ถ้าการกระทำนั้นก่อให้เกิด หรือน่าจะก่อให้เกิดผลดีในสัดส่วนที่มากกว่าผลเสียสำหรับปัจเจกบุคคลในระยะยาวมากกว่าการกระทำอื่น ๆ การกระทำนั้นก็ถูกต้องที่จะทำ (Barry, 1982: 32)

ในจริยศาสตร์มักจะมีการแบ่งอัตนิยมไว้ ๒ ประเภท (Barry, 1982: 32) นั่นก็คือ อัตนิยมส่วนบุคคล (personal) และอัตนิยมทั่วไป (impersonal) นักอัตนิยมส่วนบุคคลยืนยันว่าตัวพวกเขาเองควรจะทำเพื่อประโยชน์ระยะยาวที่ดีที่สุดของตนเอง แต่คนเหล่านี้มิได้ยืนยันว่า คนอื่น ๆ ควรจะต้องทำเหมือนกับพวกเขา ในทางตรงกันข้ามนักอัตนิยมทั่วไปเชื่อว่า ทุกคนควรแสวงหาผลประโยชน์ระยะยาวที่ดีที่สุดของพวกเขาเอง

มีความเข้าใจผิดหลายประการที่เกี่ยวกับอัตนิยม (Barry, 1982: 32) ประการแรกพวกอัตนิยมจะทำได้ต่าง ๆ ตามที่พวกเขาต้องการ คนเหล่านี้เชื่อว่าควรจะมีกินดื่มและสังสรรค์หาความสุข (eat, drink and be merry) แต่อันที่จริงไม่เป็นเช่นนั้น เพราะนักอัตนิยมยินดีที่จะประสบกับสิ่งที่ไม่น่าพึงพอใจหรือแม้กระทั่งความทุกข์ยากถ้าการกระทำเช่นนั้นจะนำมาซึ่งความสุขในระยะยาว

ความเข้าใจผิดประการที่สอง คือ นักอัตนิยมมักปฏิเสธจริยธรรมทั้งหลาย เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจและความเสียสละ อันที่จริงมันไม่เป็นไปตามนั้น อะไรก็ตามที่นำมาซึ่งประโยชน์ระยะยาวที่ดีที่สุด แม้แต่การให้หรือการทำให้ผู้อื่นก็ถือว่าสอดคล้องกับอัตนิยมทั้งสิ้น

ความเข้าใจผิดประการที่สามคือ นักอัตนิยมเป็นพวกสุขนิยม ซึ่งพวกสุขนิยมมีทัศนะว่าสิ่งดีเพียงสิ่งเดียวในชีวิตที่ควรแสวงหาก็คือความสุขทางกาย ถึงแม้ว่าจะจริงที่นักอัตนิยมบางคนเป็นพวกสุขนิยม เช่น อีพิคิวรัส (341-270 B.C) แต่นักอัตนิยมคนอื่นเห็นว่าสิ่งดีที่ควรแสวงหาก็คือความรู้ อำนาจ ประโยชน์ส่วนคนที่ผ่านการไตร่ตรองด้วยเหตุผลแล้ว หรือแม้กระทั่งสิ่งที่นักจิตวิทยาในสมัยปัจจุบันเรียกว่าการกลายเป็นภาวะจริงของตนเอง (Self-actualization) อันที่จริงแล้วนักอัตนิยมเชิงจริยศาสตร์อาจจะยึดถือทฤษฎีคุณค่าที่ต่างกันไป.

### ข้อวิจารณ์ความคิดเรื่องคนดีตามทัศนะของนักคิดอัตนิยม

1. อัตนิยมส่วนบุคคลขัดแย้งในตนเอง ข้อวิจารณ์แรกที่มีต่ออัตนิยมเป็นการวิจารณ์อัตนิยมส่วนบุคคล ซึ่งเห็นว่าแต่ละบุคคลควรแสวงหาประโยชน์ส่วนตน แต่มิได้บอกว่าคนอื่นควรจะทำตนอย่างไร สมมุติว่า นายขาวเป็นนักอัตนิยมส่วนบุคคล และนายขาวตัดสินใจที่จะไม่ทำสิ่งหนึ่ง เพราะว่ามันทำให้เขามี ความทุกข์ ถ้าถามนายขาวว่าคนอื่นที่ประสบปัญหาเดียวกันนี้ควรทำอย่างไร นายขาวจะให้คำตอบไม่ได้ ข้อขัดแย้งคือว่าทำไมให้คำตอบไม่ได้ ถ้าการกระทำตาม

ประโยชน์ส่วนตนระยะยาวเป็นสิ่งที่สมควรแก่บุคคลหนึ่ง ทำไมสิ่งนั้นจึงไม่สมควรแก่บุคคลอื่นด้วย ถ้าความสุขส่วนบุคคลเป็นมาตรฐานทางจริยธรรมสำหรับบุคคลหนึ่ง ก็น่าจะใช้เป็นมาตรฐานสำหรับทุก ๆ คน การปฏิเสธไม่ให้คนอื่น ๆ แสวงหาประโยชน์ส่วนตนตามที่พวกอรรถนิยมนิยมส่วนบุคคลทำกัน แสดงว่าพวกอรรถนิยมนิยมส่วนบุคคลขัดแย้งในตนเองเชิงตรรก ดังนั้นอรรถนิยมนิยมส่วนบุคคลจึงไม่ค่อยเป็นที่นิยมเท่าใดนัก

นักอรรถนิยมนิยมในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นอรรถนิยมนิยมทั่วไป ซึ่งยึดถือว่าทุกคนควรหาประโยชน์ส่วนตน นี่เป็นอรรถนิยมนิยมที่ได้รับการสนับสนุนจากนักคิดต่าง ๆ เช่น อีพิคิวรัส (Epicurus) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes: 1588-1679) และนิทเช (Friedrich Nietzsche: 1844-1900) นักปรัชญารุ่นใหม่ที่มีแนวคิดแบบอรรถนิยมนิยมทั่วไปก็คือ แอน แรน (Ayn Rand) จอห์น ฮอสเปอร์ส (John Hospers) และเจสซี แคลิน (Jesse Kalin) อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าอรรถนิยมนิยมทั่วไปจะมีความสอดคล้องกลมกลืนในระบบคิดมากกว่าอรรถนิยมนิยมส่วนบุคคล แต่ก็ยังมีปัญหาทางจริยธรรมอยู่ (Barry, 1982: 33)

2. มาตรฐานทางจริยธรรมอรรถนิยมนิยมไม่สามารถพิสูจน์ความจริงได้ (Verified) มีอยู่หลายครั้งที่ผู้วิจารณ์อรรถนิยมนิยมบอกว่าอรรถนิยมนิยมเชิงจริยศาสตร์พิสูจน์ไม่ได้ นั่นคือไม่มีวิธีแสดงให้เห็นว่าความเป็นจริงที่ว่าควรจะใช้ประโยชน์ส่วนตนในระยะยาวมาเป็นตัวกำหนดการกระทำ อรรถนิยมนิยมทั่วไป จะแน่ใจได้อย่างไรว่าปัจเจกบุคคลควรพิจารณาแต่ประโยชน์ของพวกเขาเองเท่านั้น พวกอรรถนิยมนิยมตอบว่าปัจเจกบุคคลจะมีความสุขมากกว่า ถ้าการทำอย่างนั้นสามารถตอบข้อสงสัยได้ เพราะมีข้อเท็จจริงที่เรายังไม่รู้ ถึงแม้ว่าการกระทำในสิ่งที่นายขาวเชื่อว่า นำมาซึ่งประโยชน์ระยะยาวที่ดีที่สุดจะทำให้ นายขาวประสบกับความสุขมาแล้วในอดีต แต่ในความเป็นจริงแล้วเขาไม่อาจสรุปได้ว่าจะให้ผลดีต่อไปในอนาคต เช่น เราอาจจะรับประทานอาหารเผ็ด ๆ อย่างเอร็ดอร่อยทุกๆ วัน แต่พอมาวันหนึ่ง เราอาจจะรับประทานแล้วปวดท้อง เพราะไม่รู้ตัวว่าเป็นโรคกระเพาะ ดังนั้นสิ่งที่พวกอรรถนิยมนิยมสามารถกล่าวได้ก็คือว่า การทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนอาจจะเกิดความสุข

ยิ่งสังคมซับซ้อนมากขึ้นเท่าใดบุคคลก็ยิ่งต้องพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น การทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนอย่างเดียวย่อมทำได้น้อยลง หรือเราจะรู้ได้น้อยลงว่าอะไรบ้างที่ทำให้มีประโยชน์ส่วนตนระยะยาวได้ดีที่สุด บางทีพวกอรรถนิยมนิยมทั่วไปอาจเห็นว่า ถ้าทุกคนทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนแล้วสังคมจะดีขึ้น แต่หากยึดถือเช่นนี้ อรรถนิยมนิยมก็จะกลายเป็นประโยชน์นิยมได้ เพราะได้ยึดความสุขส่วนรวมเป็นเหตุผลในการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตน (Barry, 1982: 33)

3. อรรถนิยมนิยมไม่ได้ให้แนวทางในการจัดการกับความขัดแย้งทางผลประโยชน์ สมมติว่าประโยชน์ระยะยาวของนายขาวคือ การเปิดเผยความลับของบริษัท และประโยชน์ระยะยาวของนายดำเจ้าของบริษัทคือการรักษาความลับของบริษัท นักอรรถนิยมนิยมก็จะบอกเพียงแต่ว่าให้ทั้งสองทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมประโยชน์ระยะยาวของตน แต่สิ่งที่นายขาวควรจะทำขัดแย้งกับสิ่งที่นายดำ

ควรทำ ดังนั้นจึงมีหน้าที่ทางจริยศาสตร์ ๆ ขัดแย้งกันอยู่ 2 อย่าง พวกอรรถนิยมนับว่าแนวคิดนี้มีได้มีไว้เพื่อประนีประนอมความขัดแย้งเช่นนี้ อย่างไรก็ตามจริยศาสตร์มีจุดหมายหนึ่งในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วย (Barry, 1982: 33)

4. อรรถนิยมทำให้เราต้องแนะแนวในการกระทำที่ขัดแย้งคำวิจารณ์ ข้อนี้มีความสัมพันธ์กับคำวิจารณ์ในข้อที่มาก่อนข้างต้น เช่น นายขาวและนายดำต่างก็มาปรึกษานายแดง เพื่อขอคำแนะนำทางในการกระทำถ้ายึดหลักอรรถนิยม นายแดงก็ต้องแนะนำให้นายขาวพยายามทำทุกอย่างเพื่อเปิดเผยความลับของบริษัท และนายแดงก็ต้องแนะนำนายดำทุกวิถีทางที่จะไม่ทำให้ความลับของบริษัทถูกเปิดเผย จะเห็นได้ว่านายแดงต้องให้คำแนะนำที่ขัดแย้งกันเพราะว่าเขายึดถืออรรถนิยม (Barry, 1982: 34)

5. อรรถนิยมนั้นทอนมุมมองทางจริยธรรม ข้อนี้นักจริยศาสตร์หลายท่านชี้ว่ามุมมองทางจริยศาสตร์เป็นองค์ประกอบสำคัญทางจริยธรรม มุมมองทางจริยศาสตร์เป็นความพยายามในการมองประเด็นปัญหาให้ครบทุกด้าน โดยไม่จำกัดอยู่กับผลประโยชน์ของฝ่ายใด ดังนั้นมุมมองทางจริยศาสตร์จึงเรียกว่าความเป็นกลางและความเที่ยงธรรม ถ้าเรายอมรับความจำเป็นขององค์ประกอบนี้เราก็ต้องพิจารณาว่าทฤษฎีทางจริยศาสตร์ต่าง ๆ รวมถึงอรรถนิยมนี้องค์ประกอบนี้หรือไม่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าอรรถนิยมไม่มีองค์ประกอบนี้ เพราะนักอรรถนิยมจะต้องมองในมุมมองของประโยชน์ส่วนตนเสมอ หากพิจารณาตามกรณีของนายแดงข้างต้นจะเห็นว่าในอันที่จริงแล้วถ้านายแดงเป็นนักอรรถนิยม นายแดงต้องแนะนำให้นายขาวและนายดำทำสิ่งที่นำมาซึ่งประโยชน์ระยะยาวสูงสุดแก่ตัวนายแดงเอง (Barry, 1982: 34)

6. อรรถนิยมนิยมให้ทำสิ่งที่ผิดร้ายแรงได้ ข้อวิจารณ์นี้เป็นข้อวิจารณ์ที่พบบ่อยที่สุด หากเรายอมให้ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ระยะยาวส่วนตน เราจะทำสิ่งที่เห็นได้ชัดว่าผิดจริยธรรมก็ได้ เช่น การฆาตกรรม ความอยุติธรรม การโกหกหลอกลวง สำหรับนักอรรถนิยมแล้วการกระทำต่างๆ ไม่มีค่าทางจริยศาสตร์ในตนเอง มันจะมีค่าทางจริยศาสตร์ก็ต่อเมื่อมันเกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ (Barry, 1982: 34)

## 2.2.2 . “คนดี” ตามแนวคิดประโยชน์นิยม

ประโยชน์นิยมเห็นว่าสิ่งที่มีค่าภายในตนเองคือ ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ดังนั้นคนดีตามแนวคิดนี้จึงหมายถึงคนที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ในขณะที่อรรถนิยมนับถือว่าการส่งเสริมประโยชน์ระยะยาวที่ดีสุดของตนเองควรจะเป็นมาตรฐานทางจริยธรรม ประโยชน์นิยมกลับยึดถือว่าการส่งเสริมผลประโยชน์ระยะยาวที่ดีที่สุดของทุกคนที่เกี่ยวข้องควรจะเป็นมาตรฐานทางจริยธรรม หากจะกล่าวโดยย่อประโยชน์นิยมยืนยันว่าเราควรจะทำในสิ่งที่ทำให้เกิดสิ่งที่ดีในสัดส่วนที่มากที่สุดที่เป็นไปได้แก่ทุกคนที่เกี่ยวข้องเหมือนกับอรรถนิยม (Barry, 1982: 34)

ตามแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาโดย จอห์น สจ๊วต มิลล์ ( John Stuart Mill)(1800-1873 ) ประโยชน์นิยมชี้ชัดถึงสิ่งที่ดีภายในตนเอง คือความพึงพอใจหรือความสุข อย่างไรก็ตามนักประโยชน์นิยมในรุ่นหลัง ๆ เห็นว่านอกจากความสุขแล้วยังมีสิ่งอื่นที่มีคุณค่าภายในอีก เช่น ความรู้ อารมณ์ ความงาม และจริยธรรม ทศณะเหล่านี้เรียกว่า ประโยชน์นิยมแบบพหุนิยม ( Pluralistic)หรือประโยชน์นิยมเชิงอุดม (Ideal) นักคิดกลุ่มนี้ที่สำคัญได้แก่ จี อี มัวร์ ( G. E Moore ) และเฮสติงส์ แรชเดลล์ ( Hasting Rashdall ) อย่างไรก็ตามในที่นี้จะพิจารณาเฉพาะประโยชน์นิยมของมิลล์ สิ่งที่มีคุณค่าในตนเองจึงหมายถึง ความสุข (Barry, 1982: 35)

ก่อนจะประเมินทฤษฎีประโยชน์นิยมก็ควรจะทำความกระจ่างเกี่ยวกับความเข้าใจผิดที่คนมักจะมีกัน (Barry, 1982: 35) ประการแรกในการพูดถึงการกระทำที่ถูกและผิดนั้น ประโยชน์นิยมพูดถึงการกระทำที่อยู่ภายในการควบคุม หรือความตั้งใจของเขา อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า เราต้องไตร่ตรองหรือวางแผนก่อนการกระทำทุกครั้งเสมอไป เช่น ถ้าเราเดินไปถนนเห็นเด็กอยู่บนถนน กำลังจะถูกรถชนเราช่วยรีบไปช่วยโดยที่ไม่ได้หยุดคิดอะไร และถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้หยุดคิดพิจารณาอะไรไว้ก่อน เราก็อาจตัดสินใจช่วยหรือไม่ช่วยเด็กก็ได้ ถือว่าเป็นการกระทำที่อยู่ในควบคุมหรือเจตนาของเรา

ประการที่สอง เวลาพูดถึงความสุขในสัดส่วนที่มากที่สุด ประโยชน์นิยมไม่ได้บ่งชี้ว่าความสุขนั้นจะเป็นระยะสั้นหรือระยะยาว เพียงแต่บ่งบอกว่าความสุขนั้นต้องเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด ดังนั้นถ้าความสุขในระยะยาวมีมากกว่าความสุขในระยะสั้น เราก็เลือกความสุขในระยะยาว แต่ถ้าความสุขในระยะยาวไม่แน่นอน ถ้าความสุขระยะสั้นมีความแน่นอนเราก็จะเลือกความสุขในระยะสั้น

ประการที่สาม ในการพิจารณาความสุขในปริมาณที่มากที่สุดสำหรับทุกคน เราต้องพิจารณาความสุขหรือความทุกข์ร่วมด้วย เช่น ถ้าจะคำนวณค่าความสุขหรือความทุกข์ เรามักใช้วิธีนำปริมาณความสุขทั้งหมดที่ได้จากการกระทำมาลบกับปริมาณความทุกข์ทั้งหมดที่จะตามมา เช่น การกระทำ ก ให้ความสุข 8 หน่วย ให้ความทุกข์ 4 หน่วย เราจะสรุปว่า ความสุขที่ได้จากการกระทำ ก ทั้งหมดคือ 4 หน่วย และถ้าการกระทำ ข ให้ความสุข 10 หน่วย และความทุกข์ 7 หน่วย สุขทั้งหมดที่ได้จากการกระทำ ข คือ 3 หน่วย ในกรณีนี้เราควรเลือกการกระทำ ก ในทางตรงกันข้าม การกระทำที่เป็นทางเลือกทั้งสองก่อให้เกิดความทุกข์มากกว่าความสุขเราก็จะเลือกทำสิ่งที่ก่อให้เกิดทุกข์น้อยที่สุด

ประการที่สี่ เมื่อต้องการเลือกระหว่างสองการกระทำ และมีการกระทำหนึ่งที่เราชอบ และมีอีกการกระทำหนึ่งที่เราไม่ชอบ เราจะไม่เลือกโดยอาศัยการชอบไม่ชอบ แต่จะเลือกการกระทำที่ให้ความสุขโดยรวมมากที่สุด จะเห็นได้ว่าการชอบไม่ชอบ ไม่นำมา ร่วมกับการพิจารณา และการพิจารณาจะนับตัวผู้พิจารณาเองเท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลเกี่ยวข้องกับการกระทำนั้น

ประโยชน์นิยมแบ่งออกเป็น 2 อย่าง (Barry, 1982: 35) คือ ประโยชน์นิยมเชิงการกระทำ (Act) และประโยชน์นิยมเชิงกฎ (Rule) ซึ่งในที่นี้จะขอพิจารณาประโยชน์นิยมเชิงการกระทำ

ประโยชน์นิยมเชิงการกระทำเห็นว่า การกระทำที่ถูกต้องคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดสิ่งที่ดีในสัดส่วนที่มากที่สุดแก่ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ในการกระทำอะไร ผู้กระทำจำเป็นต้องถามว่า ผลของการกระทำในสถานการณ์นั้น ๆ จะมีต่อทุกคนที่เกี่ยวข้องอย่างไร ถ้าผลของการกระทำก่อให้เกิดสิ่งที่ดีแก่ทุกคนที่เกี่ยวข้องมากกว่าการกระทำอื่น ๆ การกระทำนั้นก็คือ การกระทำที่ถูกต้อง จากตัวอย่างข้างต้น ถ้านายขาวเป็นประโยชน์นิยมเชิงการกระทำ เขาจะต้องพิจารณาผลที่เกิดจากการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทที่มีต่อตัวเขาเอง มีต่อบริษัทภาคธุรกิจโดยทั่วไป และลูกค้า ลูกจ้างของบริษัทโดยรวม ตลอดจนผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ที่มีต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นตัวตัดสินว่า เขาควรจะทำอย่างไร อย่างไรก็ตามหากสถานการณ์เปลี่ยนไป ปัจจัยที่มีผลคิดตามมาจากการเปิดเผยข้อมูลของบริษัทก็อาจจะเปลี่ยนไปด้วย ดังนั้นการตัดสินใจก็อาจเปลี่ยนไปตามสถานการณ์

ประโยชน์นิยมเชิงการกระทำจะไม่ประสบปัญหาหลายอย่างเหมือนดังที่อรรถนิคมเคยประสบมา ดังนี้ ประการแรกประโยชน์นิยมให้วิธีการที่เป็นกลางในการจัดการกับการขัดแย้งระหว่างประโยชน์ส่วนตนเพราะมาตรฐานการตัดสินใจประโยชน์นิยมมิได้มีพื้นฐานอยู่บนประโยชน์ส่วนตนจึงไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน้าที่หรือสิ่งที่ควรทำ ดังเช่นกรณีของนายขาวและนายดำ หากเกิดกรณีเช่นนั้นขึ้นประโยชน์นิยมจะใช้ผลประโยชน์ส่วนรวมหรือผลดีที่เกิดขึ้นแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

ประการที่สอง ประโยชน์นิยมไม่ขัดแย้งกับตนเอง เหมือนกับอรรถนิคมส่วนบุคคล

ประการที่สาม ประโยชน์นิยมสนับสนุนการมีมุมมองทางจริยธรรม แต่ก็ยังมีจุดอ่อน เช่น เดียวกัน

### ข้อวิจารณ์ความคิดเรื่องคนดีตามทัศนะของนักคิดประโยชน์นิยม

1. ข้อแรกผลของการกระทำนั้นไม่แน่นอน เราไม่สามารถจะแน่ใจได้ว่าจะเกิดอะไรบ้างที่เกิดมาจากการกระทำของเรา การประเมินค่าทางจริยธรรมของการกระทำ ผลที่เกิดขึ้นจึงมีปัญหา ดังนั้นการตัดสินใจว่าประโยชน์นิยมจึงไม่น่าเชื่อถือหรือน่าสงสัยซึ่งมีข้อเท็จจริงที่เรายังไม่รู้ ประโยชน์นิยมเชิงการกระทำอาจจะตอบว่า ค่าทางจริยธรรมต่อการกระทำเป็นเรื่องของผลตามความพอใจของผู้กระทำมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของผลใด ๆ จากการกระทำ ดังนั้นถ้านายขาว จะนำความลับของบริษัทไปเปิดเผย ประเด็นจึงไม่ใช่ว่าการเปิดเผยนั้นจะนำมาซึ่งความสุขมากที่สุดแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ประเด็นที่สำคัญคือ นายขาวมีความพอใจที่จะให้การเปิดเผยส่งผลเช่นนั้น ปัญหาที่มีต่อ

คำตอบนี้คือประโยชน์นิยมไม่ได้ตัดสินความถูกต้องของการกระทำด้วยผลของการกระทำนั้นเอง แต่ตัดสินด้วยความตั้งใจของผู้กระทำ (Barry, 1982: 36)

2. การกระทำบางอย่างผิดเสมอแม้จะให้ผลดีก็ตามเพียงใดก็ตาม เช่น ถ้านายขาวเห็นว่าการช่วยปกปิดความลับของบริษัทจะทำให้เกิดผลดีแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เขาก็ควรจะปกปิดความลับ ถึงแม้ว่าการปกปิดความลับนั้นอาจทำให้ลูกค้าบางคนถูกฉ้อโกง ก็จะทำให้เห็นว่าการฉ้อโกงนั้นผิดศีลจริยธรรมในตัวเอง แม้ว่าจะเกิดผลดีก็ตาม ผู้วิจารณ์ชี้ให้เห็นว่าบางครั้งการกระทำหนึ่งผิดจริยธรรม เพราะว่ามันทำให้เกิดความอยุติธรรม เป็นการโกหก ผิดสัญญา หรือละเมิดกฎ มันมิได้ผิดจริยธรรมเพราะว่าผลของมัน แต่หากยอมรับหลักประโยชน์นิยมเราก็อาจจะยอมให้ทำสิ่งที่อยุติธรรมยอมให้โกหก ยอมให้ผิดสัญญาหรือยอมให้ละเมิดกฎได้ ถ้ามันจะนำมาซึ่งความสุขสูงสุดแก่คนที่เกี่ยวข้อง (Barry, 1982: 36)

3. หลักประโยชน์นิยมอาจจะขัดแย้งกับหลักแห่งความยุติธรรม ผู้วิจารณ์ชี้ให้เห็นว่าการมุ่งให้ได้มาซึ่งความสุขปริมาณมากที่สุด ไม่ถือว่าเป็นสิ่งดีในตนเอง แต่ควรจะตั้งคำถามต่อไปว่า เรากระจายความสุขอย่างยุติธรรมแล้วหรือยัง ถ้าจะสนับสนุนให้คนที่เหมาะสมเป็นผู้ที่ได้รับผลดีถึงแม้ว่าคนเหล่านี้จะเป็นคนกลุ่มน้อยก็ตามก็ไม่น่าจะเป็นสิ่งผิด ข้อวิจารณ์นี้มีความสัมพันธ์กับข้อวิจารณ์ที่มาก่อน ประโยชน์นิยมคำนึงถึงผลมากกว่าความเหมาะสม ประโยชน์นิยมจะตัดสินว่าอะไรยุติธรรม โดยพิจารณาผลดีโดยรวมแต่ไม่ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมของบุคคล (Barry, 1982: 37)

### 2.2.3. “คนดี” ตามจริยศาสตร์ของคานต์

คานต์เห็นว่าสิ่งที่มีค่าภายในตนเองก็คือ เจตนาดี ดังนั้นคนดีตามแนวคิดนี้จึงหมายถึง คนที่มีเจตนาดี อย่างไรก็ตาม “เจตนาดี” ของคานต์มีความหมายเฉพาะจึงสมควรที่จะพิจารณาจริยศาสตร์ของคานต์ในรายละเอียด

คานต์ (Immanuel Kant: 1724-1804 ) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมัน ทฤษฎีเชิงจริยศาสตร์ของคานต์ ไม่พิจารณาผลของการกระทำในการตัดสินค่าทางจริยธรรมของการกระทำนั้นเลย แนวคิดเรื่องเจตนาดีมีบทบาทสำคัญในทฤษฎีของคานต์ คานต์เชื่อว่าไม่มีสิ่งใดดีในตัวของมันเองนอกจากเจตนาดี คานต์ไม่ได้บอกว่าคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น ความเฉลียวฉลาด ความอ่อนไหว ความมีเมตตา เป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่คานต์บอกว่า สิ่งเหล่านี้ดีเพราะมีเจตนาดีกำกับ สำหรับคานต์เจตนาหมายถึง ความสามารถของมนุษย์ในการปฏิบัติตามแนวคิดเรื่องกฎหรือหลักการ แนวคิดเรื่องหลักการมีอยู่ในธรรมชาติ ดังนั้นเจตนาดีคือ เจตนาที่จะกระทำตามกฎหมายธรรมชาติ (Barry, 1982: 43)

ในการประเมินค่าทางจริยธรรมของการกระทำ คานต์เชื่อว่าต้องดูที่เจตนา แนวคิดเรื่องเจตนาดี คือ แนวคิดที่แฝงอยู่ในแนวคิดเรื่องหน้าที่ การกระทำที่มีค่าทางจริยธรรมคือการกระทำตามหน้าที่ การกระทำที่เกิดจากความรู้สึกแรงโน้มหรือการหวังผล ถึงแม้ว่าบางครั้งจะปรากฏคล้ายกับการกระทำตามหน้าที่แต่ก็ไม่มีค่าทางจริยธรรมอย่างแท้จริง เช่น พ่อค้าที่ไม่โกงลูกค้ายังไม่อาจกล่าวได้ว่าเขามีเจตนาดีเพราะเขาอาจจะหวังประโยชน์ทางธุรกิจหรือต้องการจะหลีกเลี่ยงคดีความ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าคนเหล่านี้มีการกระทำที่สอดคล้องกับหน้าที่แต่ไม่ได้กระทำตามหน้าที่ หรืออีกนัยหนึ่ง การกระทำเหล่านี้ บังเอิญปรากฏคล้ายกับการทำตามหน้าที่ ดังนั้นจึงกล่าวไม่ได้ว่าการไม่โกงลูกค้านี้มีค่าทางจริยธรรม สำหรับคานต์การกระทำที่จะมีค่าทางจริยธรรม ก็คือเมื่อการกระทำเกิดจากความสำนึกในหน้าที่ และควรเลือกที่จะปฏิบัติตามความสำนึกนั้น (Barry, 1982: 43-44)

คานต์เชื่อว่าเหตุผลจะทำให้เรารู้ว่าอะไรคือหน้าที่ เหตุผลช่วยให้เราเข้าถึงกฎทางจริยธรรม กฎทางจริยธรรมนี้มีได้มีพื้นฐานมาจากศาสนา ดังเช่นพระบัญญัติของพระเจ้า และมีได้มีพื้นฐานมาจากประสบการณ์เหมือนดังประโยชน์นิยม การเข้าถึงความจริงทางจริยธรรมด้วยเหตุผลก็เหมือนกับการที่เหตุผลช่วยให้เรารู้ว่าสามเหลี่ยมมีด้านสามด้านและ ไม่มีสามเหลี่ยมที่ไม่มีมุม (Barry, 1982: 44)

สำหรับคานต์ความจริงทางจริยธรรมจะต้องไม่มีความขัดแย้งภายใน หรือต้องมีความสอดคล้องทางตรรกะ ยกตัวอย่าง เช่น การบอกว่าสามเหลี่ยมมีด้านสี่ด้านหรือสามเหลี่ยมไม่มีมุม เป็นการกล่าวสิ่งที่ขัดแย้งทางตรรกะ คานต์มุ่งที่จะหากฎทางจริยธรรมที่ไม่มีความขัดแย้งเช่นนี้ ซึ่งเขาเชื่อว่าหากหาพบกฎทางจริยธรรมนั้นจะบังคับใช้ได้กับทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น กฎทางจริยธรรมที่มีลักษณะดังกล่าวที่คานต์ค้นพบเรียกว่า คำสั่งเด็ดขาด (Categorical Imperative) (Barry, 1982: 44)

ในทัศนะของคานต์มีเพียงคำสั่งเด็ดขาดเท่านั้น คำสั่งดังกล่าวช่วยบอกว่าการกระทำหนึ่ง ๆ เป็นคำสั่งที่ต้องทำโดยไม่มีเงื่อนไขอื่นใด คำสั่งเด็ดขาดนั้นก็คือ คำสั่งที่บอกว่าจงทำในสิ่งที่เราสามารถเจตนาให้เป็นคติบท(Maxim) ของการกระทำเป็นกฎสากลได้ สำหรับคานต์คติบท(Maxim) หมายถึง หลักเกณฑ์เชิงอัตวิสัยของการกระทำ ซึ่งคนสร้างขึ้นมากำหนดการกระทำของตน เช่น นายเขียวสัญญาว่าจะคืนเงินแต่ในอันที่จริงมีเจตนาว่าจะผิดสัญญาเมื่อมีโอกาสคติบท (Maxim) ของนายเขียวต้องเป็นว่า “ฉันจะทำสัญญาที่ฉันพร้อมที่จะผิดเมื่อมีโอกาส” ก็จะเห็นว่าคติบท(Maxim)นี้ กำหนดลักษณะการกระทำของเขาการทำตามคติบท(Maxim) จะถูกต้องตามจริยธรรมหรือไม่ อยู่ที่ที่เราจะสามารถเจตนาหรือจงใจให้เป็นกฎสากลได้หรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่งมันขึ้นอยู่กับว่ามีความขัดแย้งภายในอยู่ในคติบท (Maxim) หรือไม่ จะเห็นว่า คติบท(Maxim) ของนายเขียวไม่สามารถทำให้เป็นกฎสากลได้ เพราะมีความขัดแย้งภายใน กล่าวคือ เมื่อทำสัญญานายเขียวยอมมีเจตนาให้สัญญาเป็นที่เชื่อถือ แต่ในทางตรงข้ามถ้าทุกคนผิดสัญญาทุกครั้งที่มีโอกาสก็จะไม่มีการเชื่อถือใน

สัญญาอีกต่อไป ดังนั้น จึงแปลว่านายเขียวจงใจให้สัญญามีความน่าเชื่อถือ และไม่น่าเชื่อถือพร้อม ๆ กัน ดังนั้นการกระทำตามคติบท (Maxim) ของนายเขื่อนจึงผิดทางจริยธรรม (Barry, 1982: 44)

ข้อสังเกตว่าเหตุการณ์ผิดสัญญาเป็นสิ่งที่ผิด ไม่ได้มาจากผลเสียที่เกิดขึ้นหากทุกคนผิดสัญญา แต่มันผิดเพราะว่ามันมีความขัดแย้งภายใน หากพิจารณาตัวอย่างการรักษาคำสัญญานี้จะเห็นได้ว่า คำสั่งเด็ดขาดจะสามารถแสดงได้ในสามรูปแบบ (Barry, 1982: 45) คือ

1. ถ้ากฎหนึ่งเป็นกฎทางจริยธรรม กฎนั้นจะต้องเป็นกฎสากลได้โดยไม่มีข้อขัดแย้งภายใน และต้องไม่มีเงื่อนไข กฎที่มีเงื่อนไขจะบอกว่าเราควรจะทำอย่างไร ถ้าเรามีความปรารถนาซึ่งผลหนึ่ง เช่น กฎที่มีเงื่อนไขอาจจะบอกเราว่า ถ้าเราปรารถนาจะให้คนอื่นคิดถึงเราในแง่ดี เราก็ควรจะรักษาสัญญา จะเห็นได้ว่าสำหรับกฎที่มีเงื่อนไขแล้วการรักษาสัญญาเป็นสิ่งที่ดีเพราะว่ามันให้ผลที่น่าปรารถนาแต่กฎทางจริยธรรมของคานต์เป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่พิจารณาเงื่อนไขใดๆ คำสั่งประเภทนี้คือ คำสั่งที่จะต้องตรวจสอบว่าเป็นกฎสากลได้หรือไม่ ถ้าไม่ยึดถือว่ากฎทางจริยธรรมต้องเป็นคำสั่งเด็ดขาด อีกนัยหนึ่งถ้าถือว่ากฎทางจริยธรรมเป็นคำสั่งที่มีเงื่อนไข คุณค่าของกฎก็จะเป็นเรื่องของประสบการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ กฎทางจริยธรรมก็จะไม่มีความเป็นสากล และไม่สามารถบังคับใช้กับทุกคนได้

2. ถ้ากฎหนึ่งเป็นกฎทางจริยธรรม กฎนั้นจะต้องให้มีการปฏิบัติต่อมนุษย์ในฐานะที่เป็นจุดหมายในตนเอง ไม่ใช่ในฐานะต้องเป็นเพียงเครื่องมือไปสู่เป้าหมายอย่างอื่น คานต์ เชื่อว่า มนุษย์เป็นสัตว์ (Being) ที่มีเหตุผล ดังนั้นหากมนุษย์ไม่ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างที่ตัวเองต้องการจะให้อีกปฏิบัติต่อตนจะต้องมีความขัดแย้งภายในตัวเอง นอกจากนี้เนื่องจากมนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีเหตุผลสามารถรับรู้คุณค่าภายในของตนได้ พวกเขาจึงไม่ต้องการให้อีกคนมาใช้เขาเป็นเครื่องมือ เพราะฉะนั้นจะหมายความว่าพวกเขามีคุณค่าภายนอก เช่น คานต์ไม่เห็นด้วยกับการบังคับให้ทุกคนมาเป็นหนูทดลอง แม้ว่าผลจะนำมาซึ่งประโยชน์มหาศาลแก่มนุษยชาติ เพราะว่าการทำเช่นนั้นเป็นการใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือไปสู่ประโยชน์ของผู้อื่น ในทางตรงกันข้ามหากเราถือว่ามนุษย์เป็นเป้าหมายในตนเอง เราก็จะยอมรับสิทธิในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในการทดลองของบุคคล

3. กฎจะเป็นกฎทางจริยธรรมได้เมื่อบุคคลที่ออกกฎนั้นสามารถใช้กฎกับตนเองได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายที่เหยียดคนผิวดำไม่มีฐานะทางจริยธรรม เพราะว่ามันไม่สามารถใช้กับผู้ออกกฎซึ่งเป็นคนผิวขาวได้

### ข้อวิจารณ์ความคิดเรื่องคนดีตามทัศนะของคานต์

1. จริยศาสตร์ของคานต์ไม่ได้ให้วิธีการในการแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างหน้าที่ เช่น กรณีที่การบอกความจริงอาจทำให้บุคคลรู้สึกเจ็บปวดได้ ถ้าเรามีหน้าที่ที่จะบอกความจริงและมีหน้าที่ที่จะหลีกเลี่ยงการทำให้คนอื่นเจ็บปวด ทฤษฎีของคานต์จะไม่ให้คำตอบว่า เราควรทำหน้าที่ใดในกรณีนี้ (Barry, 1982: 46)

2. จริยศาสตร์ของคานต์ไม่มีเหตุผลว่าทำไม การกระทำทุกอย่างต้องไม่มีข้อยกเว้น นักวิจารณ์สงสัยว่าทำไมคำสั่งทางจริยธรรมที่ไม่ให้โกหก ไม่ให้ผิดสัญญา ไม่ให้ฆ่า เหล่านี้จะต้องทำตามโดยไม่มีข้อยกเว้น นักวิจารณ์เห็นว่าคานต์มองข้ามความแตกต่างระหว่างการที่บุคคลไม่ควรยกเว้นการใช้กฎกับการที่ตัวตนเองไม่มีข้อยกเว้น การบอกว่าบุคคลไม่ควรยกเว้นการใช้กฎหมายหมายความว่าเราไม่ควรให้สิทธิพิเศษกับตนเอง ดังนั้น ถ้าการฆ่าผิด มันก็ผิดสำหรับคนอื่นและตัวเราเองด้วย แต่ก็มิได้หมายความว่าตัวตนเองจะมีข้อยกเว้นไม่ได้ เช่น บางครั้งเราจำเป็นต้องฆ่าเพื่อป้องกันตัวเอง กฎที่กำกับกับการกระทำนี้ก็อาจจะเป็นว่า จงอย่าฆ่า ยกเว้นแต่เพื่อจะป้องกันตนเอง จะเห็นได้ว่ากฎนี้จึงใจให้เป็นกฎสากลได้ คำว่า “ข้อยกเว้นเพื่อป้องกันตนเอง” ไม่ได้หมายความว่าเรายกเว้นการใช้กฎแต่หมายความว่าเราเพิ่มรายละเอียดให้กับตัวกฎ ดังนั้น กฎทางจริยธรรมน่าจะมีรายละเอียดมากกว่าที่จะเป็นกฎเรียบ ๆ อย่างที่คานต์คิด (Barry, 1982: 46)

### 2.3 . ความหมายของคนดีตามแนวคิดของศาสนา

#### 2.3.1 พระพุทธศาสนา

“คนดี” ตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา คือ คนที่มีจิตอันประกอบด้วยกุศลมูล อนึ่งกุศลมูลมีลักษณะของจิตที่ความฉลาด รู้เท่าทันสภาวะที่เกิดขึ้น และคอยเกื้อกูลส่งเสริมกุศลธรรมอื่นที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้นที่มีอยู่แล้วให้เจริญไพบลูย์ยิ่งขึ้น ตรงข้ามกับอกุศลมูลที่เป็นรากเหง้าของความชั่ว

กุศลมูล มาจากคำว่า กุศล กับ มูล กุศลแปลว่า ฉลาด มูล แปลว่า รากเหง้า รวมแล้วหมายถึง รากเหง้าแห่งความฉลาดรอบรู้ ในเชิงพุทธจริยศาสตร์ได้อธิบาย กุศล ไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. อโรคยะ ความไม่มีโรค คือ สภาพจิตที่สมบูรณ์ไม่มีโรค อย่างที่นิยมเรียกกันว่า สุขภาพจิตดี จิตใจแจ่มใสเบิกบาน เหมาะสำหรับใช้งาน
2. อนวัชระ ไม่มีโทษหรือไร้ตำหนิ แสดงถึงภาวะจิตที่สมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ไม่เสียหาย ไม่มัวหมอง ไม่ขุ่นมัว สะอาดเกลี้ยงเกลา เอี่ยมอ่อง ผ่องแผ้ว เป็นต้น

3. โกลสสัมภุต เกิดจากปัญหาหรือเกิดจากความฉลาด หมายถึง ภาวะจิตที่ประกอบด้วย ปัญญา หรือมีคุณสมบัติต่าง ๆ ที่เกิดจากความรู้ความเข้าใจ สว่างมองเห็น หรือรู้เท่าทันความเป็นจริง สอดคล้องกับหลักที่ว่ากุศลธรรมมีโยนิโสมนสิการ คือ ความรู้จักคิดอย่างแยบยล

4. สุขวิบาก มีสุขเป็นวิบาก คือ เป็นสภาพที่ทำให้มีสุข เมื่อกุศลธรรมเกิดขึ้นในใจ ย่อมเกิดความสุขสบายคล่องใจในทันที ไม่ต้องรอว่าจะมีผลตอบแทนภายนอกหรือไม่ เหมือนกับว่าร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัยเบียดเบียน (อโรค) ไม่มีสิ่งสกปรกเสียดแทง มลทินหรือของที่เป็นพิษภัยมาพ้องพาน (อนวัชระ) และที่รู้ตัวว่าอยู่ในที่มั่นคงปลอดภัยถูกต้องเหมาะสม (โกลสสัมภุต) ถึงจะไม่ได้แสวงสิ่งใดพิเศษออกไปก็ย่อมมีความสุขเพราะมีความสุขใจ (พระธรรมปิฎก , 2543 : 164)

กุศลมูล มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ อโลภะ ไม่โลภอยากได้ของเขา อโทสะ ไม่พยายามป้องกันรักษาเขา อโมหะ มีความเห็นถูกต้องตามหลักจริยธรรม (ที.ปาฎิ. 11/292) บรรดากุศลมูลทั้งหลายนี้เป็นความดีที่คอยสนับสนุนให้กุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น และที่มีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้นไป ซึ่งจะอธิบายดังต่อไปนี้

อโลภะ มีลักษณะไม่โลภอยากได้ของคนอื่นมาครอบครอง เป็นสภาพจิตมีความสมบูรณ์ เป็นสุขวิบากที่มีความพึงพอใจกับสิ่งที่มีอยู่ ซึ่งก่อให้เกิดกุศลธรรมที่สำคัญๆ ตามมา เช่น

- ความสันโดษ พอใจในสิ่งที่มีอยู่มีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมแก่สภาพการดำรงชีวิต ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน
- มุทิตา กุศลเจตนาที่เกิดขึ้นเมื่อพบคนอื่นมีความสุข พลอยเบิกบานยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จ หรือมีความสุข

อโทสะ ลักษณะของอโทสะ คือ ความไม่โกรธ ไม่คิดพยายามป้องกัน ขัดเคือง หรือแค้นใจ เพราะเหตุแห่งความโกรธแค้น เป็นสภาพจิตใจที่ไม่มีโรค กุศลธรรมนี้ส่งผลให้กุศลธรรมที่สำคัญเกิดขึ้น เช่น

- กุศลฉันทะ ความพอใจใฝ่รักในสิ่งที่ดีงาม อยากรู้ อยากทำให้เป็นจริง
- เมตตา ความรัก ความปรารถนาดี ต้องการให้คนอื่นมีสุข เมื่อมีเมตตา จิตใจย่อมอยู่สบายแช่มชื่นผ่องใส ปลอดโปร่งและกว้างขวางส่งเสริมคุณภาพ สมรรถภาพทางจิตให้ดีขึ้น
- กรุณา คิดอยากให้คนอื่นพ้นจากความเดือดร้อน อยากช่วยเขาให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบากที่ประสบอยู่
- ปัสสัทธิ ความสงบ สว่างแห่งจิต สภาพที่กาย วาจา และใจเย็น ไม่เครียด

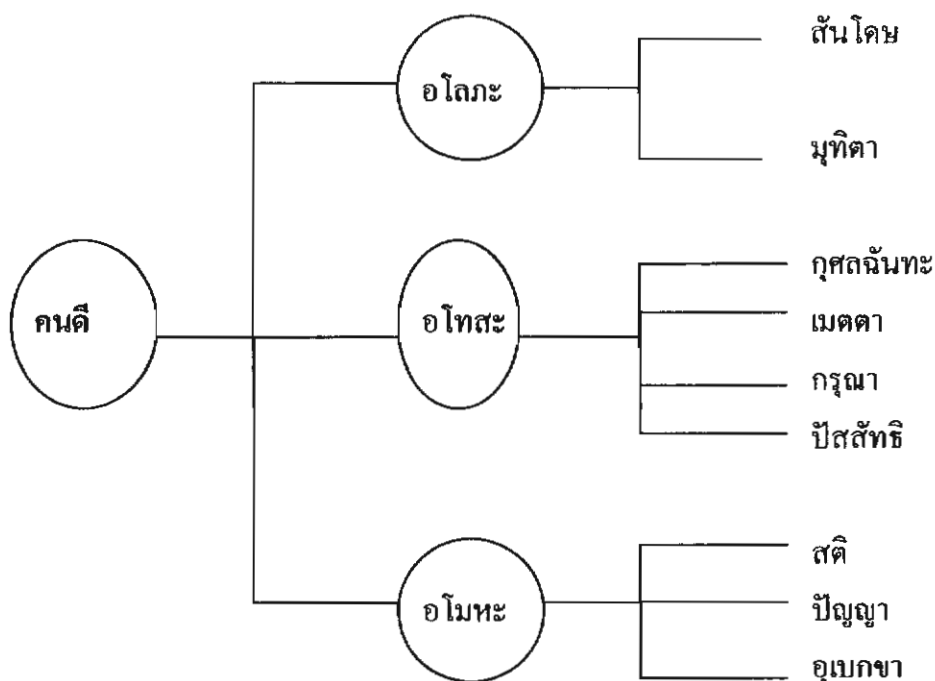
อโมหะ มีลักษณะไม่หลงลืม ไม่หลงมัวเมา มีความสว่างแห่งจิตเป็นโกศลสัมภูตที่เกิดจากปัญญา ที่สภาวะจิตมีความรอบรู้ เข้าใจ รู้เท่าทันสภาพความเป็นจริงเป็นปัจจัยให้กุศลธรรมที่สำคัญอื่น ๆ เกิดขึ้น เช่น

- สติ ความระลึกได้ ความสามารถจดอยู่กับสิ่งที่พึงเกี่ยวข้อง หรือกิจที่ต้องทำ
- ปัญญา ความรอบรู้ เฉลียวฉลาด
- อุเบกขา รู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นแล้ววางเฉย ไม่ยินดียินร้ายกับสภาวะที่มากระทบ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า คนดีในทัศนะของพุทธศาสนาคือ คนที่มีจิตประกอบด้วยกุศลมูล ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับลักษณะของกุศลมูล จึงพอสรุปลักษณะของคนดีว่าต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. อโลกะ ประกอบด้วย สันโดษ มุทิตา
2. อโทสะ ประกอบด้วย กุศลฉันทะ เมตตา กรุณา และปัสสัทธิ
3. อโมหะ ประกอบด้วย สติ ปัญญา และอุเบกขา

สรุปลักษณะของคนดีที่มุ่งพิจารณาความเกื้อกูลต่อคุณภาพของชีวิต เป็นแผนผังได้ดังนี้



### 2.3.2. คริสต์ศาสนา

คนติดตามแนวคิดศาสนาคริสต์ คือ คนที่ปฏิบัติตามพระประสงค์ และกฎเกณฑ์ของพระเจ้า เป็นเจ้านั้น คือ กฎเรื่องความรักพระเจ้า และความรักเพื่อนมนุษย์ ในเรื่องของความรักนั้นเป็นเรื่องของจิตวิญญาณที่จะใช้ในการเข้าถึง และได้รับความเมตตาจากพระเจ้า

พระเจ้าในคริสต์ศาสนาเป็นผู้ทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่างแต่มนุษย์ยังคงมีเสรีภาพ สามารถใช้เหตุผลในการเลือกตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำ ทั้งนี้จะอยู่ในความดูแลของพระเจ้า เพราะพระองค์เป็นบ่อเกิดทางจริยธรรม เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ศาสนาคริสต์มีพื้นฐานที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ เรื่องความรัก และการประพาศตนให้สมกับพระฉายาของพระเจ้า ในเรื่องของความรักนั้น คริสต์ศาสนาใช้ คำว่า Agape or Christian Love เป็นความรักที่ไม่มีเงื่อนไข ซึ่งจะอธิบายต่อไป

#### 2.3.2.1. ความรักในความหมายของ Agape

มีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. เป็นความรักที่ก้าวพ้นความแตกต่างทั้งหลาย ความรักชนิดนี้จะครอบคลุมความแตกต่างแม้แต่เรื่องเพศ ความรวย ความจน ภาษา เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม

2. ไม่หวังผลตอบแทนความรัก ในลักษณะนี้ไม่มีเงื่อนไขใดๆ มีลักษณะเป็นความรักที่ไม่เห็นแก่ตัว (Love seeketh not its own)

3. รวมเข้ากันหมด คือไม่มีการแบ่งแยก เป็นความรักที่ให้ให้กับทุกคน ไม่ว่าเขาคอนนั้นจะรวยหรือจน เป็นที่ชื่นชอบหรือไม่ชอบใจแก่เรา แต่เขาก็คือสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้าง ประหนึ่งว่าพระอาทิตย์ไม่เลือกสถานที่ในการให้แสงสว่าง ความรักชนิดนี้ให้ได้แม้แต่ศัตรู

4. รู้ว่าจะแสดงความรักอย่างไรจึงจะเหมาะสม การให้ความรักประเภทนี้ต้องดูว่าคนที่เราให้นั้นเป็นใคร และเขาต้องการอะไร สมมติว่าถ้าเป็นลูก ต้องดูว่าลูกต้องการอะไร ประารณาอะไร ถ้าเขาต้องการความอบอุ่น การเอาใจใส่ เราก็ต้องให้ในสิ่งเหล่านี้ ตรงข้าม ถ้าเขาต้องการสิ่งนี้ แต่เรากลับให้สิ่งอื่นอาทิ เงิน วัตถุสิ่งของ ก็ถือว่าไม่เหมาะสม คือให้ไม่ตรงที่ต้องการ เพราะฉะนั้นต้องเลือกกรักให้ถูกต้อง (วอลโด ปีช, 1985:34-36)

ความรักในความหมาย (Agape) ความรักชนิดนี้เป็นความปรารถนาดีของพระเจ้า มีอยู่ 3 ประเภท คือ

1. ความรักในพระเจ้า เป็นความรักโดยธรรมชาติ มนุษย์ถูกสร้างมาจากพระเจ้า ความเชื่อมั่นในพระเจ้าทำให้เกิดความดี มีความรัก ความปลาบปลื้มใจ สันติสุข ความอดกลั้น ความ

ปราณี ความซื่อสัตย์ ความสุภาพอ่อนโยน และความรู้จักบังคับตนเองมาโดยตลอด ซึ่งเป็นวิถีที่จะได้รับพระพรหรรษา (The Grace of God) และสามารถดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมตามพระประสงค์ของพระองค์ เพื่อเข้าสู่ชีวิตนิรันดร์ (Eternal Life) ลักษณะของความรักที่มีต่อพระเจ้าต้องเป็นความปรารถนาที่เราควรสำนึกอยู่เสมอว่าแผ่นดินโลกกับสรรพสิ่งในโลกนั้นเป็นของพระเจ้า ดังนั้นการดื่มกิน หรือการกระทำใดๆ จึงทำเพื่อเป็นการถวายเกียรติแด่พระเจ้า สมดังคำกล่าวที่ว่า เหตุฉะนั้นเมื่อท่านจะรับประทาน จะดื่มหรือจะทำอะไรก็ตามจงกระทำเพื่อเป็นการถวายพระเกียรติแด่พระเจ้า (1 โครินธ์ 10:31) ซึ่งจะพุดถึงในเรื่องของการประพาศสมดังพระฉายาของพระเจ้าต่อไป

2. ความรักตนเองเป็นความรักโดยธรรมชาติ เมื่อมีชีวิตก็ต้องรักชีวิต รู้จักการทะนุถนอมใช้อย่างคุ้มค่าเข้าถึงความสุข ความรักตนเองเป็นศูนย์กลางที่ทำให้สิ่งดี ๆ เกิดขึ้นตามมา สิ่งดีดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญของความเมตตา มีจิตใจที่น้อมนวล อ่อนโยน ความรักเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานมาให้แก่นมนุษย์โดยไม่มีข้อจำกัด และไม่มีที่สิ้นสุด ในภาคของความรักตนเองนั้นเป็นความรักที่แท้จริงบริสุทธิ์ เพื่อให้สามารถรัก และช่วยเหลือคนอื่นได้

3. ความรักผู้อื่นเกิดจากความเชื่อที่ว่าทุกคนเกิดมาจากพระเจ้า พระองค์เป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่ง เมื่อเรารักพระเจ้าย่อมรักในสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างขึ้นมา เพราะฉะนั้นความรักผู้อื่นในคริสต์ศาสนาจึงรวมความรักในธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมด้วยเพราะเป็นสิ่งทรงสร้างของพระเจ้าเช่นกัน ในเรื่องนี้คริสต์ศาสนาเน้นในเรื่องจิตวิญญาณ แม้ว่าการให้ความรักแก่ผู้อื่นจะไม่ให้ผลในปัจจุบัน แต่เชื่อแน่ว่าด้วยความรัก และศรัทธาต่อพระเจ้า เขาก็จะได้รับความรัก ได้รับการปลอบประโลม ให้ได้รับความชอบธรรม และได้รับความกรุณาจากพระเจ้าในแผ่นดินสวรรค์ ดังคำกล่าวที่ว่า

บุคคลผู้ใด รู้สีกบพร่องฝ่ายวิญญาณ ผู้นั้นเป็นสุข เพราะแผ่นดินสวรรค์เป็นของเขา บุคคลผู้ใดโศกเศร้า ผู้นั้นเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับการทรงปลอบประโลม บุคคลผู้ใดมีใจอ่อนโยน ผู้นั้นเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับแผ่นดินโลกเป็นมรดก บุคคลผู้ใดหิวกระหาย ความชอบธรรม ผู้นั้นเป็นสุข เพราะพระเจ้าจะทรงให้ความอิ่มบริบูรณ์ บุคคลผู้ใดมีใจกรุณาผู้นั้นเป็นสุข เพราะเขาจะได้รับพระกรุณาตอบ (มัทธิว 5:3-7)

จะเห็นได้ว่า ความสุขตามความหมายของคริสต์ศาสนาหมายถึง ความสุขในฝ่ายจิตวิญญาณ ไม่ใช่เป็นความสุขเฉพาะที่เป็นวัตถุแบบโลกเป็นความสุขทางจิตวิญญาณ นอกจากนั้นในเรื่องความรักที่สอนให้รักคนอื่นนั้นมีลักษณะเป็นความรักที่ประกอบด้วยเมตตาที่เป็นธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่คาดหวังผลตอบแทนใด ๆ เป็นความพอใจที่ได้ช่วยให้คนอื่นพ้นจากความเดือดร้อน ความรักที่วุ่นนี้ต้องใช้ความอดทนจึงจะก่อให้เกิดคุณ ความรักต้องไม่มีการอิจฉา ไม่อวดตัว ไม่หยิ่งผยอง ไม่

กาย ไม่คิดแต่ได้โดยฝ่ายเดียว ความรักในผู้อื่นนั้น ต้องไม่จำเพาะบุคคล ต้องให้ความรักและเอาใจใส่ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่เว้นแม้แต่ศัตรู

ในเรื่องความรักต่อศัตรูนั้นศาสนาคริสต์ได้กล่าวว่า " จงรักศัตรูของท่าน จงทำดีแก่ผู้ที่เกลียดชังท่าน จงอวยพรแก่คนที่แช่งด่าท่าน จงอธิษฐานเพื่อคนที่เกลียดชังท่าน ผู้ใดตบแก้มของท่านข้างหนึ่ง จงหันอีกข้างหนึ่งให้เขาด้วย และผู้ใดริบเอาเสื้อคลุมของท่านไป ถ้าเขาจะเอาเสื้อด้วยก็อย่าหวงห้าม จงให้แก่ทุกคนที่ขอจากท่าน และถ้าใครได้รับเอาของท่านไป อย่าทวงเอาคืน จงปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างที่ท่านปรารถนาให้เขาปฏิบัติต่อท่าน แม้ว่าท่านทั้งหลายรักผู้ที่รักท่าน จะทรงนับว่าเป็นคุณอะไรแก่ท่าน ถึงแม้คนบาปก็ยังรักผู้ที่รักเขาเหมือนกัน ถ้าท่านทั้งหลายทำดีแก่ผู้ที่ทำดีแก่ท่าน จะทรงนับว่าเป็นคุณอะไรแก่ท่าน เพราะว่าคนบาปก็กระทำเหมือนกัน ถ้าท่านทั้งหลายให้อิมเฉพาะแต่ผู้ที่ท่านหวังจะได้คืนจากเขาอีก จะทรงนับว่าเป็นคุณอะไรแก่ท่าน ถึงแม้คนบาปก็ยังให้คนบาปอิมโดยหวังว่าจะได้รับคืนจากเขาเท่านั้น แต่จงรักศัตรูของท่านทั้งหลาย และทำการดีต่อเขา จงให้เขาอิม โดยไม่หวังที่จะได้รับคืนอีก บำเหน็จของท่านทั้งหลายจึงจะมีบริบูรณ์ และท่านทั้งหลายจะเป็นบุตรของพระเจ้าสูงสุด เพราะว่าพระองค์ทรงโปรดแก่คนอกตัญญูและคนชั่ว ท่านทั้งหลายจงมีความเมตตากรุณา เหมือนอย่างพระบิดาของท่านมีพระทัยเมตตากรุณา"(ลูกา 6: 32 - 36)

ในเรื่องของความรักต่อศัตรู เราจะเห็นว่า คริสต์ศาสนานั้นเน้นการให้ความรักแก่ทุกคนโดยไม่มีเงื่อนไข ไม่มีข้อจำกัด เพราะตระหนักว่ามนุษย์ คือ สิ่งทรงสร้างไม่ว่าดี หรือชั่วพระองค์เปิดทางไว้เสมอแก่กัน พระคัมภีร์กล่าวว่า ทำดังนี้แล้วท่านทั้งหลายจะเป็นบุตรของพระบิดาของท่านผู้ทรงสถิตย์ในสวรรค์เพราะพระองค์ทรงให้ดวงอาทิตย์ของพระองค์ขึ้นส่องสว่างแก่คนดีและคนชั่วเสมอ และให้ฝนตกแก่คนชอบธรรมและคนอธรรม (มัทธิว.5:45) จึงควรให้ความรักความเมตตาแก่กันและกัน ดุจดั่งพระเจ้าให้กับมนุษย์ และตระหนักเสมอว่ามนุษย์คือสิ่งทรงสร้าง ดังนั้นควรปฏิบัติให้สมดังพระฉายาของพระเจ้าด้วยการปฏิบัติตนเป็นคนดีมีความรอบคอบเสมอ

### 2.3.2.2. การประพடுத்தตนให้สมกับพระฉายาของพระเจ้า

ชาวคริสต์มีความเชื่อว่า พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ขึ้นตามพระฉายาของพระเจ้า (Image of God) แบบฉายาของพระเจ้าหมายความว่า มนุษย์มีบุคลิกลักษณะคล้ายคลึงพระเจ้า(จอห์น เดวิส , มปป. : 47) เป็นเสมือนสิ่งที่สะท้อนคุณลักษณะของพระเจ้า เป็นสิ่งทรงสร้างของพระองค์ในโลกมนุษย์ พระเจ้าจึงเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นบ่อเกิดทางจริยธรรมของมนุษย์ด้วย

ในประเด็นการทรงสร้างชีวิต มนุษย์ถูกสร้างในพระฉายาของพระเจ้ามีความหมายอยู่ 4 นัยคือ

1. มนุษย์สามารถแยกแยะดีชั่วได้ เพราะมนุษย์มีมโนธรรมเป็นมาตรฐานภายใน มนุษย์ ที่ชี้ให้รู้สำนึกว่าอะไรผิดอะไรชอบ เช่น ในกรณีที่เราเจอเด็กตกน้ำ เราจะช่วยทันทีเพราะคิดแล้วว่าดี เพราะการช่วยชีวิตมนุษย์คือความดี ตรงข้ามกับปลาโลมาที่ช่วยคนตกน้ำทะเลมันช่วย เพราะสัญชาตญาณเท่านั้น ไม่เกิดจากไตร่ตรองด้วยเหตุผลเหมือนส่วนที่มนุษย์สามารถสัมผัสได้กับพระเจ้า

2. การมีสติปัญญาหรือมีเสรีภาพในการเลือกกระทำ หมายความว่า ถึงแม้ว่าชีวิตจะอยู่ภายใต้แผนการณ์ของพระเจ้า มนุษย์ก็ยังสามารถใช้เหตุผลเลือกการกระทำเองได้ เช่น ถึงแม้ว่าชีวิตของมนุษย์จะอยู่ภายใต้แผนการของพระเจ้า แต่เมื่อมนุษย์จะเดินข้ามถนน เพราะมนุษย์มีเสรีภาพ และความรับผิดชอบร่วมกับพระเจ้าที่จะเลือกเดินโดยมองซ้ายขวาเพื่อความปลอดภัย หรือจะเลือกเดินข้ามโดยไม่มองซ้ายขวาก่อนก็ได้ แต่มนุษย์จะเลือกประการแรกเพราะมนุษย์มีสติปัญญา ว่าเป็นความปลอดภัยของชีวิตจึงเลือกทำ ส่วนในกรณีของสัตว์ เช่น สุนัขจะวิ่งข้ามโดยอาศัยสัญชาตญาณไม่ได้เกิดจากการพิจารณาพิจารณาก่อนข้าม

3. มีความสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง เพราะมนุษย์เป็นสิ่งทรงสร้างตามแบบพระฉายาของพระเจ้า จึงเลือกตัดสินใจในสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดี เช่น กรณีของอาดัมกับอีวาที่เลือกตัดสินใจเองแม้จะมีผลออกมาในด้านลบก็ตาม แต่ก็มีความพอใจที่ได้เลือกตัดสินใจแล้วนั้น

4. การมีชีวิตนิรันดร์ของมนุษย์เป็นภาวะที่ไม่รู้จักเสื่อมสูญ เนื่องจากมนุษย์มีวิญญาณซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์ ในทางคริสต์ศาสนาเชื่อว่าสัตว์มีเพียงกาย จิต และสัญชาตญาณเท่านั้น สำหรับมนุษย์แล้วมีวิญญาณซึ่งเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานให้ จึงมีสิทธิพิเศษในการสัมพันธ์กับพระองค์ (จอห์น เควซ, มปป. :42)

นับเป็นสิ่งสูงสุดของความเป็นมนุษย์ ที่สามารถจะรับผิดชอบชีวิตส่วนตัว ทั้งการกระทำ คำพูด และความคิด ด้วยจิตวิญญาณนี้เอง มนุษย์จึงเลือกกระทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความเมตตาทั้งต่อตนเอง และถึงทรงสร้างของพระเจ้า รวมทั้งการรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมด้วย

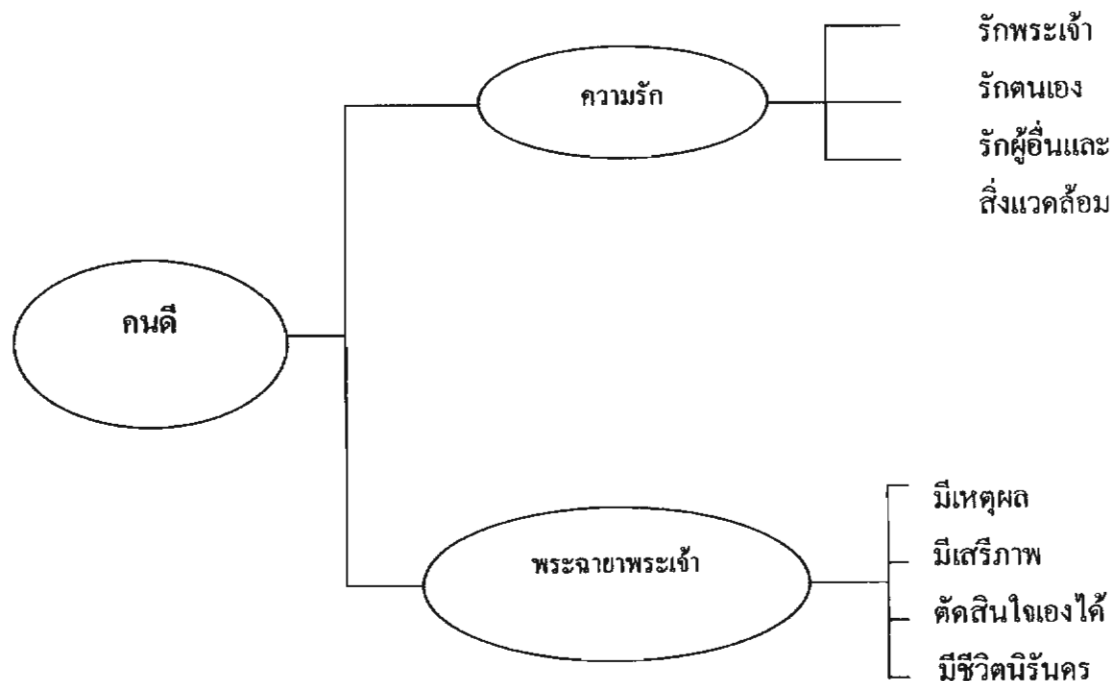
อย่างไรก็ดี ชาวคริสต์มีความเชื่อว่า การดำเนินชีวิตที่ประเสริฐจนได้รับพระพรหรรษา (Grace of god) จากพระเจ้านั้น ต้องมีความรักความเมตตาที่แผ่กระจายไปทุกสถานที่ ไม่เลือกชนชั้น ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูลและรู้จักการให้อภัยแก่กันและกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของคนดีของคริสต์ต้องประกอบด้วย 2 ส่วน ที่สำคัญ คือ

1. มีความรัก 3 ประการ

- ความรักในพระเจ้า
- ความรักตนเอง

- ความรักผู้อื่นรวมทั้งสิ่งแวดล้อมด้วย
- 2. การประพฤติตนให้สมดังพระฉายาของพระเจ้า 4 ประการ
  - ความมีเหตุผล
  - ความมีเสรีภาพในการเลือกกระทำด้วยปัญญา
  - มีความสามารถในการตัดสินใจเอง
  - มีชีวิตนิรันดร์

ซึ่งสามารถทำเป็นแผนผังได้ ดังนี้



### 2.3.3. ศาสนาอิสลาม

คนดีตามแนวคิดของศาสนาอิสลาม คือ คนที่มีบุคลิกภาพและคุณลักษณะของความเป็นคนที่สมบูรณ์แบบ คุณลักษณะของคนที่ดีสมบูรณ์ตามหลักของศาสนาอิสลาม คือ ผู้ที่รู้จักดำรงไว้ซึ่งสภาพของความเป็นคน และสภาพของการมีศรัทธา

ในส่วนของการเป็นคนดีนั้น ย่อมมีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากคนโดยทั่วไป ที่มีการเกิด เติบโต มีความต้องการ ความหิวกระหาย รู้สึกหนาวร้อน ต้องดื่มกิน มีสุขภาพดี มีการเจ็บป่วย ล้มตาย หรือยังมีชีวิตอยู่ สามารถเป็นผู้มีทรัพย์สินหรือยากจน รู้จักสร้างผลผลิต เพาะปลูก ทำประมง สร้างคน สร้างครอบครัววงศ์ญาติ ตลอดจนทั้งบางคนมีความสามารถในดูแลบ้านเมือง และปกครองคนอื่นได้ด้วย นี่คือสภาวะทั่วไปของคน

ส่วนสภาวะของการมีศรัทธา คือ การใช้ชีวิตให้มีความสอดคล้องตามหลักคำสอนของศาสนาที่สืบทอดมาจากการเทศนาเชิญชวนมนุษย์ของบรรดาศาสนทูตทั้งหลาย โดยอาศัยหลักศาสนบัญญัติ หลักอิสลามจึงเป็นหลักที่โดดเด่น ซึ่งมีความเชื่อที่ถูกต้องเป็นแนวทางชีวิต และชีวิตในแต่ละวันจะนำไปเพื่อการนี้ (อนัส อมาตยกุล, 2543:4-5)

สภาวะของการมีศรัทธา เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม จำต้องตั้งอยู่บนความศรัทธาพื้นฐานที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. ศรัทธาต่ออัลลอฮ์
2. ศรัทธาต่อปวงเทพ (มลาอิกะฮ์)
3. ศรัทธาต่อพระคัมภีร์ทั้งหมด
4. ศรัทธาต่อพระศาสดาทั้งหลาย
5. ศรัทธาต่อวันอาสาน
6. ศรัทธาเกี่ยวกับเกณฑ์ความดีความชั่ว

ในเรื่องของศรัทธาเกี่ยวกับเกณฑ์ความดีความชั่วนั้นถือเป็นมาตรฐานของการตัดสินคนดีหลักศรัทธาในข้อนี้ อัลลอฮ์เท่านั้นที่ทรงไว้ซึ่งสิทธิ์ขาดในการวางกฎเกณฑ์ว่าอะไรคืออะไรชั่วแต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น มนุษย์จะกำหนดหรือพิพากษาเองว่าอย่างนั้นดีหรือไม่ดีตามอำเภอใจหรือความนิยมของมหาชนไม่ได้ นอกจากนี้ยังหมายถึง การมีศรัทธาว่าการวินิจฉัยการกระทำและความประพฤติของบุคคล ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่ทรงตั้งไว้อย่างเคร่งครัดไม่ขาดตกบกพร่องหรือถูกฉีกรอนสิทธิ์แม้แต่น้อย

ในเรื่องความดีความชั่วตามหลักศรัทธา มีข้อสังเกตที่จะต้องประกอบไปด้วยทั้งคำสั่งห้าม และคำสั่งใช้ไปพร้อมกัน (Positive and Negative) กล่าวคือไม่ใช่การเว้นอย่างเดียวเป็นความดีมิใช่สอนว่าอย่าทำอย่างนั้นอย่างนี้เท่านั้น แต่มีคำสอนให้ทำควบคู่ไปด้วย สิ่งที่กำหนดให้ทำ ถ้าไม่

ทำก็เป็นผิดทั้งนั้นหรือการละเว้นแล้วฝ่าฝืนทำก็ถือว่าผิด กฎเกณฑ์ดังกล่าวที่จะสามารถใช้ประกอบในการวัดความคิดของคนได้อีก คือ คำสอนของท่านนบีที่ว่า สิ่งที่ถูกห้ามในศาสนานั้นชัดแจ้งแล้ว และสิ่งที่ห้ามก็ชัดแจ้งแล้ว แต่ในระหว่างสองสิ่งนี้มีสิ่งที่เคลือบแคลง ดังนั้นบุคคลควรหลีกเลี่ยงในสิ่งที่เคลือบแคลง นักจริยศาสตร์อิสลามจึงนำมาวางเป็นเกณฑ์ ดังนี้

1. สิ่งที่เป็นหน้าที่ต้องกระทำ (ฟิรฎ์) เมื่อบุคคลกระทำสิ่งที่เป็ฟิรฎ์แล้ว ย่อมได้รับผลบุญ และการละเว้นไม่กระทำหรือไม่ปฏิบัติ ย่อมเป็นบาป หรือได้รับการลงโทษ
2. สิ่งส่งเสริมให้บุคคลกระทำ (มุสตะฮับ) เมื่อบุคคลปฏิบัติสิ่งที่เป็มุสตะฮับนี้ ย่อมได้รับผลบุญขณะที่การละเว้น ไม่ปฏิบัติสิ่งที่เป็มุสตะฮับ ไม่ถือเป็นบาปหรือต้องถูกลงโทษ
3. สิ่งที่ถูกห้ามให้กระทำ (ญะอีย หรือ มุบาห์)
4. สิ่งที่ไม่ส่งเสริมการกระทำ (มักรูฮ์) โดยเมื่อบุคคลได้กระทำ หรือ ปฏิบัติสิ่งที่เป็น มักรูฮ์ ก็ไม่ถือว่าเป็นบาป หรือถูกลงโทษบาป
5. สิ่งห้ามมิให้กระทำ (ฮะรอม) โดยการกระทำหรือปฏิบัติสิ่งดังกล่าว บุคคลย่อมได้รับบาป หรือถูกลงโทษ

ลักษณะของคนดีที่ประกอบด้วยศรัทธานั้นมีหลักที่บุคคลควรปฏิบัติ ดังนี้

1. ปฏิบัติตามหลักวินัยบัญญัติ
2. การทำคุณต่อบิดามารดา
3. การสงเคราะห์ผู้ยากไร้
4. การรักษาคำมั่นสัญญา
5. ความซื่อตรงในการติดต่อแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน
6. การชวนขวยหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต
7. การศึกษาหาวิชาความรู้
8. การมีมารยาทดีและมีความสุภาพอ่อนโยน
9. การเชิญชวนกันทำความดีหรือเรียกร้องดักเตือนกันให้ละเว้นความชั่ว
10. ความอดกลั้นและอดทนต่อความยากลำบาก
11. ให้ความร่วมมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
12. การรักษาสุขภาพอนามัยและความสะอาด
13. การสู้และรักษาถิ่นที่อยู่และสิทธิเสรีภาพ

หากปฏิบัติในด้านตรงข้ามถือว่าไม่ดีเป็นความชั่ว เช่น เนรคุณต่อบิดามารดา หรือ ทุจริตต่อ  
การทำงานที่ทำเป็นต้น

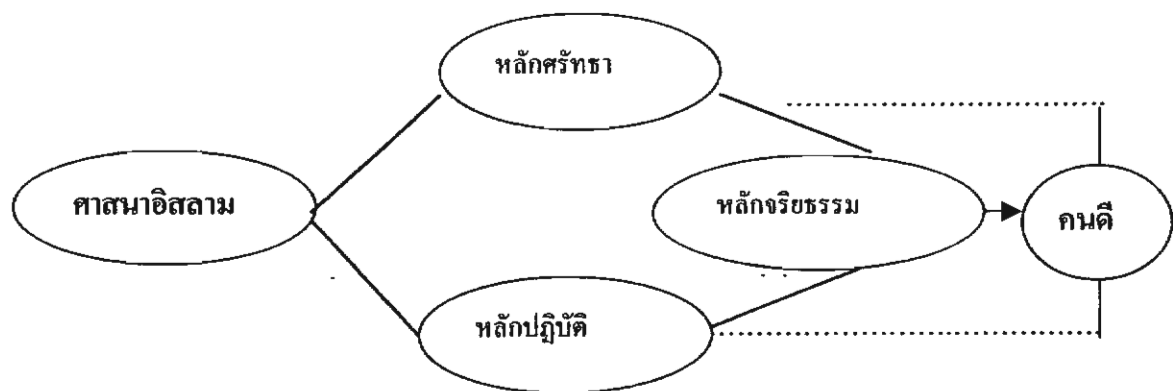
หลักปฏิบัติของอิสลามเป็นหลักของการสร้างเสริมความเชื่อ ความศรัทธาข้างต้น และเป็น  
การยกระดับจิตใจ ฝึกตนเองให้เป็นบุคคลสมบูรณ์แบบไปในขณะเดียวกัน หลักปฏิบัติที่มุสลิมต้อง  
กระทำอย่างเสมอภาคกัน มี 5 ประการ ดังนี้

1. การประกาศศรัทธา
2. การบำเพ็ญนัสการ
3. การถือศีลอด
4. การบริจาคทรัพย์เป็นพลี
5. การบำเพ็ญฮัจญ์

หลักการบำเพ็ญตนเพื่อความเป็นคนดีของอิสลาม ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ที่ต้องปฏิบัติอย่าง  
เคร่งครัด

อนึ่ง ในการปฏิบัติตนเพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์แบบได้นั้น นอกจากบุคคลต้องมีหลัก  
ศรัทธา และหลักปฏิบัติแล้ว บุคคลต้องยึดหลักจริยธรรมที่ว่า “จงทำดีประหนึ่งท่านเห็นอัลลอฮ์(อยู่  
เบื้องหน้า)และแม้ว่าท่านมิอาจมองเห็นพระองค์ได้ ก็จงตระหนักว่าพระองค์ทรงมองดูท่านอยู่ตลอด  
เวลา”(อัลอะคีษ)

ดังนั้น คนที่มีลักษณะของความสมบูรณ์แบบที่เรียกว่าคนดีนั้น จึงพอสรุปลงเป็นแบบผังได้  
ดังนี้



## 2.4 บทสรุป

คนดี ในที่นี้ หมายถึง คนที่มีคุณสมบัติทางจริยธรรมที่พึงประสงค์ คุณสมบัติดังกล่าวพิจารณาบนพื้นฐานของทฤษฎีจริยศาสตร์ และแนวคิดทางศาสนาต่าง ๆ ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่จะนำมาพิจารณา ได้แก่ อรรถนิยัม ประโยชน์นิยม และทฤษฎีของคานต์ แนวคิดทางศาสนาที่จะนำมาพิจารณา ได้แก่ แนวคิดของพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม และคริสต์ศาสนาซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

### คนดีตามทฤษฎีจริยศาสตร์

หมายเอาแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าภายใน ซึ่งแต่ละทฤษฎีมีแนวคิดที่แตกต่างกันออกไปซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

อรรถนิยัมเห็นว่าสิ่งที่มีค่าภายในตนเอง คือ ประโยชน์ระยะยาวของตัวผู้ปฏิบัติ ดังนั้นคนดีตามแนวคิดนี้จึงหมายถึงคนที่ทำเพื่อประโยชน์ตนระยะยาว

ประโยชน์นิยมเห็นว่าสิ่งที่มีค่าภายในตนเองก็คือ ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ดังนั้นคนดีตามแนวคิดนี้จึงหมายถึงคนที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

คานต์เห็นว่าสิ่งที่มีค่าภายในตนเองก็คือ เจตนาดี ดังนั้นคนดีตามแนวคิดนี้จึงหมายถึง คนที่มีเจตนาดี คือการทำตามกฎ 3 ลักษณะนี้

1. กฎนั้นต้องไม่มีความขัดแย้งภายใน และไม่มีเงื่อนไข
2. กฎนั้นต้องให้มีการปฏิบัติต่อมนุษย์ในฐานะเป็นจุดหมายของตนเอง มิใช่เป็นเครื่องมือนำไปสู่สิ่งอื่น
3. กฎนั้นเมื่อออกแล้วสามารถใช้บังคับกับตนเองได้

### ความหมายคนดีตามแนวคิดศาสนา

คนดีตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา คือ คนที่มีจิตอันประกอบด้วยกุศลมูล หนึ่งกุศลมูลมีลักษณะของจิตที่มีความฉลาด รู้เท่าทันสภาวะที่เกิดขึ้น และคอยเกื้อกูลส่งเสริมกุศลธรรมอื่นที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ที่มีอยู่แล้วเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้น มี 3 ประการ คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ

คนดีตามแนวคิดศาสนาอิสลาม คือ คนที่มีบุคลิกภาพและคุณลักษณะของความเป็นคนที่สมบูรณ์แบบ คุณลักษณะของคนที่ดีสมบูรณ์ตามแบบของศาสนาอิสลามคือผู้ที่รู้จักดำรงไว้ซึ่งสภาพของความเป็นคน และสภาพของการมีศรัทธา

คนดีตามแนวคิดศาสนาคริสต์ คือ คนที่มีจิตประกอบด้วยความรักและความเมตตา ในเรื่องของความรักนั้นเป็นเรื่องของจิตวิญญาณที่จะใช้ในการเข้าถึง และได้รับความเมตตาจากพระเจ้า

## 2.5 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อมรา พงศาพิชญ์ (2540: 29-63) ได้สรุปงานวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ และค่านิยม ในหนังสือ Traditional and Changing Thai World View สรุปได้ว่าในอดีตสังคมไทยมีโลกทัศน์ ค่านิยมและอุดมการณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ในการศึกษาเรื่องนี้ได้พยายามเสนอแง่มุมต่าง ๆ ของโลกทัศน์ไทยโบราณและสมัยใหม่

ในการศึกษาโลกทัศน์ของไทยโบราณเราปฏิเสธมิได้ว่าพุทธศาสนามีบทบาทในการกำหนดโลกทัศน์ไทยโดยมีค่านิยมที่สำคัญ ๆ เรื่อง กรรม บุญ-บาป บุญคุณ ใจเย็นและความเป็นตัวของตัวเอง ในเรื่อง บาป-บุญ และบุญคุณ มีรากฐานมาจากคำสอนศาสนา โดยคนไทยได้ปรับเอาคำสอนมาใช้กำหนดวิถีชีวิตประจำวันการพิจารณาว่าพฤติกรรมใดควรทำหรือไม่ควรทำใช้แนวคิดเรื่อง กรรม บุญ-บาป และบุญคุณมาอธิบาย

ในการศึกษาโลกทัศน์และค่านิยม ปัจจุบันเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น โดยสะท้อนออกมาด้านศิลปวัฒนธรรมการแสดง เช่น ละคร เพลง การวิเคราะห์หนังไทย วรรณกรรมร่วมสมัย เพลงลูกทุ่ง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิด ค่านิยมและค่านิยมสมัยใหม่ พบว่า นักร้องหลายคนพยายามสะท้อนปัญหาของคนในชนบท ความเหลื่อมล้ำระหว่างคนชนบทและคนเมือง ในความเป็นจริงแล้วพื้นฐานดั้งเดิมจริยธรรมของชุมชนอาศัยพื้นฐาน อุดมการณ์พุทธศาสนาโดยตลอด เรายึดแนวคิดเรื่องบุญคุณ ทำให้เกิดความกตัญญูขึ้นในสังคม ค่านิยมความกตัญญูจึงเป็นข้อดีของเรื่องบุญคุณ แต่การส่งเสริมค่านิยมกตัญญูนั้น ทำให้เกิดบุญคุณอันเป็นเหตุให้คนที่เคยได้รับการช่วยเหลือมีความปรารถนาที่จะตอบแทนคนที่ทำความดี ให้กับตน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงาม หากกระทำอย่างเหมาะสม แต่ค่านิยมดังกล่าว ได้ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการคอร์รัปชันขึ้นด้วย เช่น การละเมิดกฎหมายระเบียบของราชการ เพื่อช่วยเหลือผู้มีพระคุณ การรับเด็กฝากเด็กเลี้ยง การช่วยเหลือผู้กระทำความผิดเพราะตนเองเคยได้รับความช่วยเหลือจากผู้นั้นมาก่อน

สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครงการ ( 2528 : 82) ได้ศึกษาค่านิยมของคนไทยแยกเป็นชายหญิง พบว่ามีความแตกต่างเกิดขึ้นระหว่างเพศ เนื่องจากหลักฐานการศึกษาวิจัยมากมายต่างก็ยืนยันในข้อเท็จจริงที่ว่า สังคมได้กำหนดบทบาทของเพศ (sex roles) ให้กับหญิงชายให้มีบทบาทต่างกัน โดยรู้สึกตัวหรือไม่ก็ตามชายหญิงก็ได้เรียนรู้โดยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และได้เรียนรู้ค่านิยมและหลายสิ่งหลายอย่างที่มีกับหรือมีผลสัมพันธ์กับบทบาทนั้น จนได้กลายกลืนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ (internalize) ตัวอย่างเช่น โดยทั่ว ๆ ไปผู้ชายถูกฝึกฝน (conditioned) ที่จะเกิดค่าสูงแก่ “ความสำเร็จในชีวิต” และการขวนขวายหาความรู้ (intellectual pursuit) ในขณะที่ผู้หญิงจะ

ถูกฝึกฝน ที่จะให้ความสำคัญแก่เรื่องครอบครัว ความรัก ความผูกพันและการต้องพึ่งคนอื่น (affiliation) มากกว่า ในเรื่องค่านิยม “ความเสมอภาค” ผู้ชายให้ค่ามากกว่าผู้หญิง เรื่อง “ความสนุกสนานร่าเริง” ผู้หญิงให้ค่ามากกว่าผู้ชาย

ค่านิยมที่ผู้หญิงให้สูงกว่าเป็นค่านิยมที่เน้นทางด้านส่วนบุคคลมากกว่าส่วนสังคม คือ เน้นความสุขในชีวิตครอบครัว ความภูมิใจในตัวเองในความสำเร็จที่มีชีวิตครอบครัวที่ดี ชอบศิลปความสวยงามและต้องการมีเพื่อนที่ดีชอบพอกัน ฯลฯ ในขณะที่ค่านิยมที่ผู้ชายให้ความสำคัญสูงกว่าผู้หญิงนั้น ส่วนใหญ่เป็นค่านิยมที่เน้นทางด้านสังคมมากกว่า คือ สนใจเกี่ยวกับเรื่องสังคมในวงกว้างมากกว่า ตั้งแต่เรื่องอิสระภาพ เสรีภาพ หรือความเสมอภาค การช่วยเหลือผู้อื่นไปถึงเรื่องความต้องการได้รับการยกย่องในสังคม และต้องการความมั่งมีเงินทองวัตถุ ผู้หญิงให้ความสำคัญแก่ “การปรับตัวเข้ากับจังหวะ โอกาสและสิ่งแวดล้อม” “ความสนุกสนานร่าเริง” และ “ความสะดวก” สูงกว่าชายมากในขณะที่ผู้ชายซึ่งมีความโน้มเอียงในจุดหมายชีวิตกว้างกว่าได้ให้ค่าแก่ “การพึ่งพาอาศัยกัน” “การบังคับตัวเอง” “การให้อภัย” “ความคิดสร้างสรรค์” มากกว่า ผู้ชายให้ค่าแก่ “ความอ่อนน้อมเชื่อฟัง” มากกว่าผู้หญิง หากจะดูค่าความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมนี้กับ “การเป็นตัวของตัวเอง” จะเห็นว่าเป็นความสัมพันธ์ในทางลบ ดูเหมือนว่าผู้ชายให้ค่าแก่ “ความอ่อนน้อมเชื่อฟัง” มากและผู้หญิงมี “การเป็นตัวของตัวเอง” มากกว่าที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นไปได้ว่า บทบาทของผู้ชายในสังคมทำให้ผู้ชายต้องพบปะติดต่อกับผู้คนในวงการกว้างทั้งในบริษัท (context) ของสังคมและการทำงานมากกว่าผู้หญิง จึงอาจจะมีผลทำให้เห็นค่าของ “การบังคับตัวเอง” และ “ความอ่อนน้อมเชื่อฟัง” สูงกว่า เพราะเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าจะอยู่รอดด้วยดีในสังคม ส่วนโลกทัศน์ของผู้หญิง โดยทั่วไปนั้นแคบกว่า อำนาจจำกัดอยู่แค่ภายในครอบครัว อิทธิพลของสังคมที่มาจากบริษัท (context) ของสังคมธุรกิจการทำงานมีผลต่อผู้หญิงน้อยกว่า ประกอบกับบทบาทของผู้หญิงได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงแสดงอารมณ์ ความรู้สึก โดยเฉพาะในขอบเขตอาณาจักรระดับสถาบันครอบครัว ซึ่งผู้หญิงมีอำนาจมากอยู่ ด้วยเหตุนี้ ผู้หญิงจึงจะให้ค่าของ “การเป็นตัวของตัวเอง” มากกว่าผู้ชาย

เมื่อก้าวถึงความแตกต่างกันแล้ว หากดูความเหมือนกันของค่านิยม ค่านิยมที่ทั้งชายและหญิงเห็นด้วยอย่างพร้อมเพรียงกัน คือ “การมีชีวิตที่สบายพอสมควร” “ความสงบสุขทางจิตใจ” “ความซื่อสัตย์” “ความกตัญญู” “ความมีน้ำใจเมตตา” และ “ความสุภาพ” ตามลำดับ

สุนทรี โคมิน และสนธิท สัมครการ (2528 : 91) ได้ศึกษาค่านิยมชาวเมืองและชนบทพบว่า ความแตกต่างระหว่างชาวเมืองและชาวชนบทมีมาก ไม่ว่าจะเป็นมองในแง่ของสภาพสิ่งแวดล้อม ความเจริญทางวัตถุ กิจกรรม สิ่งบันเทิง กระบวนการเผยแพร่สื่อสารหรือให้การดำเนินชีวิต หากจะมองสิ่งเหล่านี้เป็นผลของความเจริญก้าวหน้าและพัฒนา ความแตกต่างที่จะเกิดขึ้นในแง่ของค่านิยมของ

ทั้งสองกลุ่ม คือ ชาวเมืองกับชาวชนบทที่พอจะคาดได้ว่าเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งผลของการสำรวจค่านิยมเมื่อแจกตามถิ่นฐานที่อยู่ได้ เห็นลักษณะหลายอย่าง เช่น ลักษณะการเห็นแก่ตัวมากขึ้น และเพิ่มค่าแต่ความสามารถของตนและลดค่าความกตัญญู โดยเฉพาะความอ่อนน้อมเชื่อฟังลงอย่างมาก ในขณะที่ชาวชนบทนั้นให้ความสำคัญแก่บุคคลอื่น ๆ ช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการให้สังคมมีความสุข ให้ชาติมีความมั่นคงและสำคัญที่สุดต้องมีหลักธรรมทางศาสนาเป็นที่พึ่งและวิถีดำเนินชีวิต จึงให้ความสำคัญกับความกตัญญู การรักษาน้ำใจกัน การให้อภัย ความอ่อนน้อมเชื่อฟังกับการพึ่งพาอาศัยกันมาก ชาวกรุงและชาวชนบท ค่านิยมที่ต่างกันมากที่สุด คือ ค่านิยม “การมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่พึ่ง” ซึ่งชาวชนบทให้ความสำคัญมากกว่าชาวกรุง

ค่านิยมที่ชาวชนบทให้สูงกว่าชาวกรุงส่วนใหญ่เป็นค่านิยมที่เน้นความสำคัญของการอยู่กับคนอื่นแบบส่วนรวม เช่น ความมั่นคงปลอดภัยของสังคม ของชาติ และของโลก การให้การช่วยเหลือแก่ผู้อื่น และด้วยทำนองเดียวกันให้ค่าแก่การได้รับการยกย่องจากในวงสังคมของตนมาก จะเน้นเรื่องส่วนตัวก็ในแง่ความมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้มีการดำรงชีวิตอย่างสุขใจ หากจะต้องการด้านวัตถุบ้างก็ เพื่อให้มีชีวิตที่พออยู่ได้ ไม่ต้องอดตาย ในทางตรงกันข้ามค่านิยมที่ทำให้ชาวกรุงแตกต่างจากชาวชนบทนั้น เกือบทั้งหมดเป็นค่านิยมที่เน้นด้านส่วนบุคคลทั้งสิ้น เช่น ความสุขในชีวิตครอบครัว ความสำเร็จในชีวิต ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเป็นผู้รู้ ความงามและศิลปะ

ค่านิยมที่ชาวชนบทให้ความสำคัญสูงกว่าชาวกรุงฯ เป็นค่านิยมด้านจริยธรรมทั้งหมด และยังเป็นค่านิยมที่ดูจะเป็นลักษณะค่านิยมวัฒนธรรม คือ ค่านิยมทางด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตั้งแต่ ค่านิยม ความกตัญญู รู้คุณคน การรักษาน้ำใจซึ่งกันและกัน การให้อภัย ความอ่อนน้อมเชื่อฟัง การพึ่งพาอาศัยกัน และความสะอาด ในทางตรงกันข้ามค่านิยมที่ชาวกรุงให้ความสำคัญสูงกว่าชาวชนบท ส่วนใหญ่เป็นค่านิยมที่ชี้ไปถึงส่วนตัวแทบทั้งสิ้น ตั้งแต่ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถสูง ความกล้า การมีแนวคิดกว้าง ความคิดสร้างสรรค์ ไปจนถึงความทะเยอทะยาน และแม้จะให้ค่าแก่ค่านิยมด้านสังคมจริยธรรมบ้าง ก็ยังมีส่วนที่เป็น self-centered เช่น ความสนุกสนานร่าเริง ความเหมือนกันของค่านิยมของทั้งชาวกรุงและชาวชนบท เป็นค่านิยมของคนไทยที่คงที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง

สุนทรี โคมิน และสนธิ สมักรการ (2528 : 99) ได้ศึกษาค่านิยมกับรายได้พบว่า ถ้าจะมองด้านความแตกต่างของรายได้ จะเห็นว่าความแตกต่างทางค่านิยมได้แสดงออกในคนไทยระดับฐานะต่าง ๆ กัน รวยหรือจนไม่มีความแตกต่างกันเลยในเรื่องความสัมพันธ์ต่อส่วนรวมและผู้อื่น เช่น ความมั่นคงของประเทศชาติ การช่วยเหลือผู้อื่น โลกที่มีสันติสุข การมีมิตรที่ดี การได้รับความยก

ย่องในสังคม ไม่แตกต่างกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ไม่แตกต่างกันในเรื่องความต้องการและความสุขที่ได้มาจากด้านวัตถุ เช่น การมีชีวิตที่สบายพอสมควร (ซึ่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญค่อนข้างต่ำยกเว้นกลุ่มรวย) ไม่แตกต่างกันทางด้านความต้องการขั้นพื้นฐานทางจิตใจ เช่น การมีมิตรรักและความสงบสุขทางใจ ค่านิยมที่คนรวยคนจนให้ความสำคัญต่างกันนั้น เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว และค่านิยมที่มุ่งความก้าวหน้าและมุ่งอนาคต คือ ความสำเร็จในชีวิต ความภาคภูมิใจในตัวเอง ความสุขในชีวิตครอบครัว การมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่พึ่ง ความเป็นผู้รู้ และการมีชีวิตที่ดีเด่น

ทั้งหมดนี้มีแต่ความต้องการในความสำเร็จในชีวิตที่จะแยกกลุ่มคนรวยได้ชัด โดยผู้มียาได้สูงมีความมุ่งหาความสำเร็จในชีวิตมากกว่าผู้มียาได้ต่ำ ตามลำดับลงมา ในทางตรงกันข้ามผู้มียาได้ต่ำสุดนั้น เห็นได้ชัดเป็นผู้ที่ให้ความสุขในชีวิตครอบครัว ความภาคภูมิใจในตนเอง ความสำเร็จในชีวิต ความเป็นผู้รู้ ต่ำสุดในกลุ่มรายได้ต่าง ๆ กัน ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเส้นตรง (linear relationship) ยกเว้นการมุ่งหาความสำเร็จในชีวิตที่แสดงว่ายังมีรายได้สูงขึ้นยังมีค่านิยมสูงขึ้น

คนจนให้ความสำคัญต่อความซื้อสัตย์น้อยกว่าผู้มียาได้มาก ภาพที่เห็นได้ชัดๆ คือ คนจนต่างกับผู้ฐานะในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คนจนมีความเชื่อในศาสนามากกว่ามุ่งเน้นความสนใจและความสัมพันธ์กับผู้อื่นมากกว่าเพื่อตัวเอง เช่น การรักษาน้ำใจกัน การให้อภัย ความกตัญญูรู้คุณ ความอ่อนน้อมเชื่อฟัง และการพึ่งพาอาศัยกัน เหล่านี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นค่านิยมดั้งเดิมที่คนจนยังรักษาไว้ เป็นค่านิยมที่มาจากการอยู่กันเป็นกลุ่มอย่างใกล้ชิด (community-oriented) ในเวลาเดียวกันคนจนจะมีความรับผิดชอบต่ำและให้ความสนใจแก่ความสุขในชีวิต ครอบครัวต่ำกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้คงเป็นเพราะคนจนไม่มีเวลาที่จะไปกังวลหรือไปห่วงรับผิดชอบอะไรที่ไกลจากความจริงของการหาเลี้ยงปากท้องไปวันหนึ่ง ๆ อีกลักษณะหนึ่งที่ชัดสำหรับคนจน คือ คนจนให้ความสำคัญแก่ค่านิยมต่าง ๆ ที่มุ่งความสำเร็จและความก้าวหน้าในส่วนตัวน้อยมากเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น คือ ให้ค่าของความเป็นผู้รู้ ความสำเร็จในชีวิต ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง การมีความสามารถสูง การศึกษาสูงและความคิดสร้างสรรค์ต่ำกว่ากลุ่มอื่นมาก มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ คนจนยังพบว่า มีทัศนคติที่ยอมรับกรรมวาสนาของตนมาก (fatalistic attitude)

ผลการวิจัยจะไม่สนับสนุน ความเชื่อที่มีอยู่ว่าผู้ที่อยู่ใน “วัฒนธรรมของความจน” (culture of poverty) นั้น มักจะชอบความพึงเพื่อ ความสุขสำราญเฉพาะหน้า และมีทัศนคติที่มุ่งปัจจุบัน (present-oriented) มากกว่ามุ่งอนาคต

สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัการ (2528 : 106) ได้วิจัยค่านิยมกับระดับการศึกษาจากการวิจัยได้จำแนกระดับการศึกษาตั้งแต่ประถมปีที่ 4 หรือต่ำกว่า (แต่พออ่านออกเขียนได้) ถึงปริญญาเอก ได้พบว่า ผู้มีการศึกษาค่ำต่ำกับผู้มีการศึกษาสูงอย่างมีนัยสำคัญมาก ( $P = .001$ ) ผลที่ได้เป็นแบบแผน (pattern) ที่คล้ายกันมากแต่ครั้งนี้ความสัมพันธ์เป็นไปในแบบเส้นตรงอย่างชัดเจน คือ ผู้ที่มีการศึกษาค่ำ (ประถม 4 และต่ำกว่า) ให้ค่าในการยึดถือหลักธรรมศาสนาสูงที่สุด ค่านิยมนี้จะค่อย ๆ ลดลงตามระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้น การศึกษาระดับปริญญาเอกให้ค่าต่ำมาก ส่วนค่านิยม ความสำเร็จในชีวิต ความภาคภูมิใจในตนเอง และความเป็นปราชญ์ผู้รู้ นั้น ลักษณะน้ำหนักความสำคัญเป็นไปในรูปตรงกันข้าม คือ ผู้มีการศึกษาค่ำให้ความสำคัญต่อทั้ง 3 ค่านิยมต่ำสุดและค่อย ๆ สูงขึ้นตามระดับการศึกษา

คนไทยไม่ว่ามีการศึกษาสูงหรือต่ำให้ความสำคัญในการปรับตัวเข้ากับโอกาสจังหวะสิ่งแวดล้อมสูงพอ ๆ กัน ไม่ต่างกันมากในเรื่องความซื่อสัตย์ การบังคับตัวเอง ความสุภาพ การประมาณตนและมีความสงบ ความสำรวมและความกล้าที่จะยืนหยัดในความคิดของตน เป็นต้น ส่วนค่านิยมที่มีความแตกต่างอย่างสำคัญนั้น หลายค่านิยมแสดงความแปรปรวนระหว่างกลุ่มระดับการศึกษาต่างๆ แต่ในความแปรปรวนก็ยังมีแบบแผนปรากฏชัดถึงค่านิยมของผู้มีการศึกษาสูงต่ำต่างกัน ค่านิยมที่ผู้มีการศึกษาให้ความสำคัญสูงกว่าผู้มีการศึกษาสูง นั้น คือ ความกตัญญู การรักษาน้ำใจกัน การให้อภัย การพึ่งพาอาศัยกัน และความอ่อนน้อมเชื่อฟัง ส่วนค่านิยมที่ผู้มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญสูงกว่าผู้มีการศึกษาค่ำนั้น มีการเป็นตัวของตัวเอง ความรับผิดชอบ การมีความสามารถสูง การศึกษาสูง ความคิดสร้างสรรค์ และการมีแนวคิดกว้าง

สรุป ผู้มีการศึกษาสูงและมีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าเน้นความสามารถส่วนบุคคลและมีแนวคิดกว้างกว่า ในขณะที่ผู้มีการศึกษาค่ำมีแนวโน้มที่คิดที่ต้องพึ่งพาอาศัยกลุ่มมากกว่าเน้นการพึ่งพาอาศัยกัน และการยอมรับในภาวะผู้ถูกกระทำ (submissiveness) ซึ่งแสดงออกชัดในรูปอ่อนน้อมเชื่อฟัง สูงกว่าผู้มีการศึกษาสูง

สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัการ (2528: 113) ได้ศึกษาค่านิยมกับอาชีพ ได้พบความแตกต่างในระหว่างกลุ่มอาชีพของคน ฉะนั้นพอจะคาดได้ว่าความแตกต่างของอาชีพน่าจะแสดงออกทางระบบค่านิยมที่มีลักษณะต่างกันไปด้วยนับว่าเกือบจะทุกค่านิยมก็ว่าได้ มีเพียงสองค่านิยมเท่านั้นคือ ความกว้างขวางในสังคมและความมั่งมีในเงินทอง วัดดูอาชีพและมีเพียงสามค่านิยมในกลุ่มค่านิยมวิถีปฏิบัติที่ไม่ต่างกันตามอาชีพ คือ ค่านิยมในการปรับตัวเข้ากับโอกาส จังหวะ และสิ่งแวดล้อม ความกล้าและความสะอาด ทั้ง 5 ค่านิยมนี้ส่วนใหญ่เป็นค่านิยมที่อยู่ในระดับความสำคัญกลาง ๆ หรือต่ำ ยกเว้นการปรับตัวเข้ากับโอกาส จังหวะสิ่งแวดล้อมที่เป็นค่านิยมในระดับสูง นั่นก็แปลว่า

คนไทยส่วนใหญ่ไม่ว่าอาชีพไหน ต่างก็ให้ค่าแก่ลักษณะความสามารถในการปรับตัวกับโอกาส จังหวะสิ่งแวดล้อมสูง และในทำนองเดียวกันไม่ว่าอาชีพไหนต่างก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากต่อการ ยืนหยัดในแนวคิดใดแล้วต่อสู้ อย่างแข็งขันเพื่อแนวคิดหรืออุดมการณ์นั้น ๆ ไม่ยอมเปลี่ยน ความแตกต่างของค่านิยมตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นความแตกต่างในลักษณะ กลุ่มอิสระ ฉะนั้น จึงเป็น เหตุให้ไม่พบความแตกต่างในแง่ระดับที่เรียงตามกันเหมือนดังที่พบในระดับการศึกษา ระดับรายได้ หรือระดับอายุ (ซึ่งจะพูดถึงในส่วนต่อไป)

จริงอยู่ความแตกต่างของอาชีพอาจจะถูกกำหนดโดยคร่าว ๆ จากการศึกษา เช่น ชาวนาส่วนใหญ่มีการศึกษาค่ำในขณะที่ย้ายราชการส่วนใหญ่เทียบแล้วมีการศึกษาสูงกว่า กระนั้นก็ตาม ในกลุ่ม อาชีพที่มีการศึกษาในระดับไม่ต่างกันนัก เช่น ชาวนากับกรรมกร อาจจะพบค่านิยมที่แตกต่างกัน ค่านิยมของชาวนาและกรรมกรส่วนใหญ่ไม่ต่างกันมากนัก ยกเว้นค่านิยมทางการเมือง เช่น ความ เสนอภาค ความรักอิสระเสรี ซึ่งกรรมกรให้ค่าสูงกว่ามากและสูงกว่าค่านิยมของคนไทยเฉลี่ย (averaged profile of Thai) และกลุ่มกรรมกรให้ค่าความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าชาวนามากด้วย

สุนทรี โคมิน และสนธิท สมัครการ (2528 : 119) ได้ศึกษาค่านิยมกับอายุจากการศึกษาวิจัย กลุ่มตัวอย่างแบ่งตามอายุตั้งแต่ 15-19 ปี ขึ้นไปจนถึงมากกว่า 60 ปี พอจะเห็นได้ชัดว่าในแง่ของ เป้าหมายชีวิตได้พบว่า คนหนุ่มหรือคนแก่ไม่ต่างกันในเรื่องความรักในอิสระเสรี ความกว้างขวาง ในสังคม ความมั่งมีเงินทองวัตถุ และความสุขสำราญ ในกลุ่มนี้มีความรักในอิสระเสรีเป็นความรัก อิสระเสรีเป็นค่านิยมระดับสูง นอกนั้นเป็นระดับกลางหรือต่ำ ในแง่ค่านิยมวิถีปฏิบัติ คนอายุระดับ ต่าง ๆ กันไม่มีความแตกต่างในกลุ่มค่านิยม “เครื่องสำอางค์ทางสังคม” (social cosmetics) เช่น การ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม การรักษาหน้าใจกัน การมีน้ำใจเมตตา ความสุภาพ และค่านิยมที่บ่งถึงค่า นิยมใฝ่สัมฤทธิ์ เช่น การศึกษาสูง และการมีความสามารถสูง ค่านิยมที่เหลื่อถ้วนแต่แสดงให้เห็นถึง ความแตกต่างระหว่างวัยต่าง ๆ หลายค่านิยมได้ แสดงให้เห็นว่าค่านิยมนั้น ๆ เปลี่ยนไปตามวัย เช่น ความสำเร็จในชีวิต ความสนุกสนานร่าเริง ซึ่งคนหนุ่มให้ความสำคัญสูงกว่าคนแก่ หรือค่านิยม การ มีหลักธรรมศาสนาเป็นที่พึ่ง การพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งมีกลุ่มคนแก่ให้ค่าสูงกว่ากลุ่มวัยรุ่น เพื่อที่จะ ทราบว่าความแตกต่างทางค่านิยมในแบบนี้เป็นผลของวุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้น (maturation process) หรือ เป็นผลของการเปลี่ยนแปลงทางปทัสถานของวัย (generation norms) ต้องอาศัยการศึกษาระยะยาว (longitudinal study) จึงเห็นแต่ที่แน่ชัด คือ มีค่านิยมที่ต่างกันตามวัยหรือที่แสดงถึงช่องว่างระหว่าง วัย (generation gaps) อยู่หลายค่านิยม เช่น การมีหลักธรรมศาสนาเป็นที่พึ่ง ความมั่นคงของชาติ ความอ่อนน้อมเชื่อฟัง ความมีแนวคิดกว้าง เป็นต้น

แพรวพรรณ เกิดโกตา (2525 : 56-92) ได้ศึกษาค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนอาชีวศึกษา จำนวน 600 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม ได้สรุปผลการวิจัยไว้ดังนี้

1. ชั้นปีที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางจริยธรรม ของนักเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยชั้นปีที่ 3 มีค่าคะแนนของค่านิยมทางจริยธรรมสูงสุด รองลงมาได้แก่ชั้นปีที่ 1 และชั้นปี 2 ตามลำดับ

2. ผลการเรียนรู้ซึ่งวัดจากคะแนนสะสมเฉลี่ยของปีการศึกษาที่ผ่านมา ที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยผู้ที่ศึกษาอยู่ในแผนกพาณิชยกรรมมีค่าคะแนนของค่านิยมทางจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีคะแนนสะสมเฉลี่ยรอง ๆ ลงมาตามลำดับ

3. แผนกวิชาที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยผู้ที่ศึกษาอยู่ในแผนกพาณิชยกรรมมีค่าคะแนนของค่านิยมทางจริยธรรมสูงสุด รองลงมาได้แก่ผู้ที่ศึกษาอยู่ในแผนกอุตสาหกรรมและแผนกคหกรรมและศิลปกรรม ตามลำดับ

4. รายได้ของครอบครัวที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่มีรายได้ของครอบครัวต่ำ เป็นผู้ที่มีค่าคะแนนของค่านิยมทางจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ของครอบครัวสูงตามลำดับ

ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า ชั้นปีที่แตกต่างกันย่อมทำให้ผู้ที่เรียนมีประสบการณ์ การเรียนรู้ต่างกันไปด้วย เป็นผลให้มีค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน

เยาวชนผู้ที่มีรายได้ของครอบครัวต่ำจะเป็นผู้ที่มีค่านิยมทางจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่มีรายได้สูงตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากเยาวชนที่มีรายได้ของครอบครัวสูง มีความสะดวกสบายมีเงินใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยก็จริงแต่อาจขาดความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่จากทางบ้าน เพราะผู้ปกครองต้องมีเงินธุรกิจจุนเจือมากจึงมีฐานะดี ทำให้เยาวชนเหล่านี้มีความประพฤติเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานได้ง่าย โดยเฉพาะในขณะที่เป็นวัยรุ่นซึ่งรักความเป็นอิสระ กำลังอยู่ในช่วงปรับตัว เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต จึงอาจประพฤตินิสัยที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานของสังคมเพื่อเรียกร้องความสนใจก็เป็นได้

เกี่ยวกับแผนกที่ศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้และความสนใจของนักเรียนในแต่ละแผนกมีความแตกต่างกัน จึงเป็นผลให้มีค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันไปด้วย เช่น ผู้ที่ศึกษาแผนกคหกรรมและศิลปกรรมมักจะเป็นพวกที่อ่อนไหวมีอารมณ์ศิลปินมีโลกที่เป็นของเขาเองจึงเป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ง่าย ส่วนผู้ที่อยู่ในแผนกอุตสาหกรรมก็มีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรง ใจร้อนได้ง่าย เมื่อเทียบกับแผนกอื่น ๆ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะผลการวิจัยว่า โดยส่วนรวมแล้วค่าคะแนนเฉลี่ยของค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตกอยู่ในช่วงความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำความชั่ว และควมมีเหตุผลแต่ในช่วงความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ยังขาดอยู่ นอกจากนี้ยังพบว่ารายได้ของครอบครัว ผลการเรียนรู้วัดจากคะแนนสะสมเฉลี่ยระดับชั้นปีที่ศึกษาและแผนกที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงสามารถนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของเยาวชนได้ดังนี้

ก. การปลูกฝังและส่งเสริมให้มีจริยธรรมที่ยังบกพร่องอยู่ได้แก่การปลูกฝังส่งเสริมให้เยาวชนมีความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริตโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่

1. ครอบครัวซึ่งเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดที่จะปลูกฝังให้เยาวชนมีกิจกรรมเหล่านี้ โดยการที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เยาวชนมีกิจกรรมเหล่านี้ให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ และอบรมให้เยาวชนมีความประพฤติดี ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งในอันที่จะหล่อหลอมให้เด็กมีร่างกายและจิตใจอันแข็งแรงสมบูรณ์ โดยเฉพาะในด้านจิตใจ เด็กจะมีจิตใจและทัศนคติเช่นใด ย่อมขึ้นอยู่กับครอบครัวเป็นสำคัญ

2. โรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญรองลงมาจาก ครอบครัว รับช่วงในการอบรมดูแลเด็กและเยาวชนให้มีทัศนคติและค่านิยมทางจริยธรรมเช่นใด ในช่วงชีวิตที่กำลังพัฒนาของเด็กอาจกล่าวได้ว่าเด็กจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ดังนั้นโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อการปลูกฝังเสริมสร้าง ค่านิยมทางจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนเป็นอย่างยิ่งประการสำคัญสถาบันการศึกษาทั้งปวงต้องมีความสำนึกเสมอว่าโรงเรียนมิใช่เป็นเพียงสถานที่สอนให้เด็กและเยาวชนให้รู้หนังสืออย่างเดียว แต่โรงเรียนยังมีหน้าที่อันยิ่งใหญ่คือการสั่งสอนอบรม เพาะปลูกนิสัยและจิตใจอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนให้เป็นคนดีมีโลกทัศน์อันกว้างไกล ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเป็นบุคคลที่สังคมพึงปรารถนาอีกด้วย

3. ชุมชนและสังคม เป็นหน่วยสำคัญหน่วยสุดท้ายและเป็นหน่วยที่ใหญ่ที่สุด โดยบุคคลทุกคนในสังคมจะต้องร่วมมือร่วมใจกันในการปลูกฝัง ส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรมอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นลูกหลานของสังคมนั้น ๆ เป็นผู้ที่จะมีมารักษาสังคมนั้นต่อไป สังคมจะเจริญหรือเสื่อมก็ขึ้นอยู่กับเยาวชนในสังคมนั้นว่า มีคุณภาพเพียงใด ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของชุมชนและสังคมที่จะต้องช่วยกันสร้างให้เด็กและเยาวชน เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าที่สังคมปรารถนา

ข. ส่งเสริมให้มีการกินคือยุติซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะดำเนินการให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดี เพราะถ้าประชาชนอยู่ในฐานะยากจนต้องขวนขวายทำมาหากิน หาเช้ากินค่ำ จะทำให้ไม่มีเวลา

พอที่จะมาดูแลความประพฤติของลูก อีกประการหนึ่งคือคนยากจนมากต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะทำได้มาในสิ่งที่สนองความต้องการพื้นฐาน ดังนั้นจึงอาจประพฤติดีได้ง่าย

ค. ส่งเสริมการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น อย่างน้อยที่สุดต้องให้จบการศึกษาคณะบังคับ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และส่งเสริมให้มีการศึกษานอกระบบ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และวิชาชีพแก่ประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องจัดการศึกษานอกระบบให้แก่ผู้ที่มีโอกาสทางการศึกษาน้อย เช่น คนยากจน คนชนบทห่างไกลความเจริญ ทั้งนี้ นอกจากจะทำให้คนมีความรู้ ความคิดกว้างขวางขึ้น แล้วยังสามารถนำไปประกอบ อาชีพเพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้อีกด้วยนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ง. ส่งเสริมการพัฒนาบุคคลตามความสามารถและเอกัตภาพ ทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน และชุมชนเพื่อให้บุคคลนั้น ๆ ได้เรียนได้ทำงานได้แสดงความสามารถ ในสิ่งที่ตนถนัดและมีใจรัก อันจะทำให้เกิดความพอใจในงาน รักงาน มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิตและสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขไม่เป็นปัญหาของสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุให้บุคคลมีพฤติกรรม เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานของสังคมได้

ชัยวัฒน์ วัชรมัย (2533 : 109-117) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องค่านิยมทางประชากรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันในเขตกรุงเทพมหานคร ผลจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ค่านิยมของประชากรพบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีค่านิยมด้านการเลือกคู่ครองด้วยตนเองมากกว่าที่จะให้พ่อแม่จัดการให้ และเลือกคู่ครองที่มีระดับการศึกษาสูงมีอาชีพมั่นคงเป็นหลักฐาน นับถือศาสนาเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงรูปร่างหน้าตาและการผ่านการแต่งงานมาแล้วของคู่สมรส มีค่านิยมด้านอายุแรกสมรสสูงขึ้น คือ ระหว่าง 25-35 ปี ความต้องการจำนวนบุตรไม่เกิน 3 คน ไม่เลือกเพศบุตร และเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว ส่วนค่านิยมด้านการย้ายถิ่น พบว่าส่วนใหญ่มีค่านิยมไม่แน่ใจ

2. นักเรียนที่มีการเลี้ยงดูแตกต่างกัน จะมีค่านิยมด้านอายุแรกสมรส จำนวนบุตร การเลือกเพศบุตร การวางแผนครอบครัวการย้ายถิ่นและค่านิยมรวมทุกเรื่องแตกต่างกันโดยนักเรียนที่มี การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดขึ้นส่วนค่านิยมด้านการเลือกคู่ครองนั้น ไม่พบความแตกต่างที่เกิดจากการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน ซึ่งอธิบายได้ว่า อิทธิพลที่มีผลต่อค่านิยม นอกจากจะได้รับจาก การอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาแล้ว ยังได้มาจากการพัฒนาของเด็ก และการเรียนรู้ทางสังคมหลายสถาบันอีกด้วย

3. ความแตกต่างของค่านิยม ตัวแปรการอบรมเลี้ยงดู และตัวแปรอื่นๆ พบว่า ความแตกต่างของค่านิยมด้านอายุแรกสมรส จำนวนบุตร การเลือกเพศบุตร การวางแผนครอบครัว การย้ายถิ่น และค่านิยมรวมทุกเรื่องจะแตกต่างกัน ตามลักษณะการอบรมเลี้ยงดูอย่างเด่นชัดขึ้นเกือบทุกตัวแปร ที่วิเคราะห์ร่วมกัน ยกเว้นตัวแปรเพศที่พบว่า มีอิทธิพลต่อค่านิยมด้านการเลือกคู่ครอง การเลือกเพศบุตร การวางแผนครอบครัว และค่านิยมรวมทุกเรื่อง

ผลการเปรียบเทียบรายคู่พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยโดยจะมีค่านิยมทางประชากรสูงกว่านักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และนักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยจะมีค่านิยมทางประชากรศึกษาทุกเรื่องสูงที่สุด

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้เสนอแนะว่าหน่วยงานรัฐร่วมกับสถาบันทางครอบครัวควรตระหนักถึงการอบรมเลี้ยงดู เพื่อการปลูกฝังและพัฒนาความรู้ เจตคติ และค่านิยมที่พึงประสงค์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

บุญน้อย มุ่งงาม (2533 : 449-462) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์ค่านิยมแบบพุทธและแนวการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าพุทธศาสนาและพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทต่อสังคมไทยมาก แม้ว่าสังคมกำลังเปลี่ยนแปลง แต่ชาวไทยร้อยละ 95.02 ก็ยังนับถือพุทธศาสนา และยังพบจากการวิจัยภาคสนามอีกกว่า ชาวพุทธกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน จาก 3 กลุ่มอาชีพ มีความเชื่อและค่านิยมแบบพุทธเกี่ยวกับการให้ทาน การรักษาศีล บุญและบาป การดำรงชีวิตประจำวัน ความเมตตากรุณา การเฉลี่ยแบ่งปัน การอยู่ร่วมกัน ความขยันหมั่นเพียร การคบมิตร ความไม่ประมาทและพึ่งตนเอง ความสันโดษ การใช้ปัญญาและเหตุผล และคุณค่าของชีวิตกับความหลุดพ้น ถูกต้องและตรงตามหลักพุทธศาสนา แต่ความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมอันเป็นส่วนหนึ่งของบุญและบาป ซึ่งสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตประจำวันนั้น ยังไม่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา เพราะมีความเชื่อเบี่ยงเบนว่า กรรมจะให้ผลแก่ผู้กระทำในทางลบเท่านั้น แต่ความเป็นจริงแล้ว กรรมชั่วเท่านั้นจึงจะให้ผลดังกล่าวได้

นอกจากนี้ ชาวพุทธยังมีความเชื่อและค่านิยมว่า เมื่อยังไม่สิ้นกรรมจะตายแล้วเกิดอีกน้อยมาก ซึ่งจะทำให้ชาวพุทธหันไปทำกรรมชั่วมากขึ้น อันเป็นอันตรายต่อการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงงามต่อสังคมไทย

ในการดำเนินชีวิตที่ควรจะเป็นผู้วิจัยได้เสนอแนะว่าพระสงฆ์ควรสั่งสอนให้ชาวพุทธมีความเชื่อและค่านิยมที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมให้พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมตามหลักพุทธศาสนาแก่เยาวชนอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง แม้ชาว

พุทธเองก็ควรอ่านหนังสือหรือคัมภีร์ทางพุทธศาสนา หาโอกาสสนทนาร่วมกับพระสงฆ์แล้วนำมาปฏิบัติเพื่อจะได้เป็นชาวพุทธที่พึงประสงค์ มีค่านิยมแบบพุทธที่ถูกต้องดีงาม

จงเงิน บุญวัง (2532 : 65-72) ได้ศึกษาค่านิยมของนักเรียนในจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีต่อผู้สูงอายุ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแยกค่านิยมเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความกตัญญู ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความเคารพเชื่อฟัง และด้านการยอมรับในสภาพของผู้สูงอายุ โดยศึกษาตามตัวแปรด้าน เพศ ระดับการศึกษา เชื้อชาติ ภูมิลำเนา ขนาดครอบครัว ลักษณะครอบครัว การมีผู้สูงอายุในบ้านและแบบแผนการลูกอบรมเลี้ยงดู โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.72 นำไปสอบถามนักเรียนจำนวน 544 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ค่านิยมต่อผู้สูงอายุรวมทั้ง 4 ด้านของนักเรียน ส่วนใหญ่มีค่านิยมอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ คิดเป็นร้อยละ 31.14 และ 10.22 ตามลำดับ แต่เมื่อแยกวิเคราะห์ค่านิยมเป็นด้าน ๆ พบว่านักเรียนส่วนมากมีค่านิยมด้านความกตัญญูต่อผู้สูงอายุอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง ร้อยละ 43.33 และมีนักเรียนจำนวนใกล้เคียงกัน ร้อยละ 42.32 มีค่านิยมด้านความกตัญญูต่อผู้สูงอายุในระดับที่พึงประสงค์

2. เมื่อศึกษาค่านิยมของนักเรียนต่อผู้สูงอายุตามตัวแปรอิสระแล้วพบว่า

- 2.1 ระดับค่านิยมต่อผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน ขึ้นอยู่กับเพศและระดับการศึกษา
- 2.2 ระดับค่านิยมต่อผู้สูงอายุไม่ขึ้นอยู่กับเชื้อชาติ (ไทยและไทยผสม)
- 2.3 ค่านิยมต่อผู้สูงอายุ ด้านความเคารพเชื่อฟังและด้านความกตัญญู ขึ้นอยู่กับภูมิลำเนา (ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล) ส่วนค่านิยมด้วยความเคารพเชื่อฟัง และการยอมรับในสภาพของผู้สูงอายุไม่ขึ้นอยู่กับภูมิลำเนา
- 2.4 ระดับค่านิยมต่อผู้สูงอายุด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และด้วยความเคารพเชื่อฟัง ขึ้นอยู่กับขนาดครอบครัวของนักเรียน (มีสมาชิกไม่เกิน 5 คน และเกิน 5 คน) ส่วนค่านิยมด้านกตัญญูและด้านการยอมรับในสภาพของผู้สูงอายุ ไม่ขึ้นอยู่กับขนาดครอบครัว
- 2.5 ค่านิยมต่อผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน ไม่ขึ้นอยู่กับการอยู่การอยู่ในครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยาย
- 2.6 ค่านิยมต่อผู้สูงอายุไม่ขึ้นอยู่กับการมี และไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในบ้าน แต่เมื่อรวมทุกด้านกลับพบว่าระดับค่านิยมต่อผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับการมีและไม่มีผู้สูงอายุในบ้าน
- 2.7 ระดับค่านิยมต่อผู้สูงอายุ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และด้านความเคารพเชื่อฟัง ขึ้นอยู่กับแบบแผนการดูแลอบรมเลี้ยงดูตามที่รายงาน (แบบเข้มงวดกวดขันแบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เสนอแนะในการปรับเปลี่ยน สร้างเสริมหรือการพัฒนาค่านิยมให้อยู่ในระดับที่พึงประสงค์ไว้ 3 ข้อ ดังนี้

1. จากที่พบว่าค่านิยมต่อผู้สูงอายุด้านความกตัญญู มีค่านิยมอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงและระดับที่ไม่พึงประสงค์มากกว่าค่านิยมระดับที่พึงประสงค์ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ ปลูกฝังหรือเสริมสร้างค่านิยม ได้แก่ บิดา มารดา ครู ผู้บริหารการศึกษา ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ ควรจะริบหาวิธีการ และมาตรการ เช่น สอนจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมยกย่องผู้ที่มีความกตัญญู เพื่อเป็นการยกระดับค่านิยมด้วยความกตัญญูให้อยู่ในระดับที่พึงประสงค์ ให้มีจำนวนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. ผลจากการศึกษาพบว่า เพศ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ ขนาดครอบครัว และการมีผู้สูงอายุในบ้านมีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับระดับค่านิยมต่อผู้สูงอายุมารวมทุกด้านแตกต่างกัน จึงควรมุ่งสร้างเสริมค่านิยมให้อยู่ในระดับที่พึงประสงค์ให้แก่นักเรียน โดยการมุ่งสร้างเสริมค่านิยมให้อยู่ในระดับที่พึงประสงค์ให้แก่นักเรียน โดยการมุ่งเน้นเป็นพิเศษสำหรับนักเรียนกลุ่มที่มีค่านิยมต่อผู้สูงอายุในระดับต่ำ โดยเฉพาะนักเรียนเพศชาย นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวที่มีสมาชิกไม่เกิน 5 คน นักเรียนในครอบครัวที่ไม่มีผู้สูงอายุ และนักเรียนที่มีภูมิฐานะทั้งในและนอกเขตเทศบาล เช่น จัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ประสพการณ์อันเป็นประโยชน์ของผู้สูงอายุ

3. ถึงแม้โดยรวม ๆ แล้ว จะพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีค่านิยมต่อผู้สูงอายุอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ แต่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายก็ไม่ควรจะละเลยในการเสริมสร้าง และปลูกฝังค่านิยมในระดับที่พึงประสงค์ให้แก่นักเรียนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมวันกตัญญู หรือวันรณรงค์คำหว่า ผู้สูงอายุวันสูงอายุหรือการจัดสอนค่านิยมต่อผู้สูงอายุ แก่นักเรียนเพราะค่านิยมต่าง ๆ หากไม่ได้รับการสร้างเสริม หรือดำรงสืบต่อโดยกระบวนการทั้งทางการศึกษา และกระบวนการสังคมประภิด (Socialization) แล้วค่านิยมเหล่านั้น ก็อาจเสื่อมสลายหรือคลาดเคลื่อนหรือสูญหายไปได้

#### สรุปการศึกษาด้านเอกสาร

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าตัวแปรที่มีผลต่อแนวคิด ได้แก่ ศาสนา เพศ การเป็นชาวเมือง ชาชนบท รายได้ การศึกษา อาชีพ อายุ ชั้นปีการศึกษาของนักเรียน วิชาที่เรียน รายได้ของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู ตัวแปรดังกล่าวนี้ ล้วนส่งผลกระทบต่อแนวคิดทั้งสิ้น

### บทที่ 3

## สังคมไทยและแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นคนดี

### 3.1 สังคมไทย

ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันแนวคิดของคนในสังคมไทยนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานทางด้านวัฒนธรรมของความเป็นพุทธ คนไทยจึงมีรูปแบบวิถีคิด และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง บางครั้งแนวคิดได้ส่งผลต่อการกระทำซึ่งสะท้อนลักษณะนิสัยที่สำคัญของคนในสังคมออกมา ทั้งในรูปแบบการพัฒนา และการสร้างปัญหาแก่สังคมที่ตนดำรงอยู่

ในด้านการพัฒนา คนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ลักษณะนิสัยและแนวคิดจึงอาศัยหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นวิถีปฏิบัติ สังคมไทยยอมรับหลักการดำเนินชีวิตแบบสันโดษ ยินดีและพอใจในสิ่งที่ตนเองหามาได้ การดำเนินชีวิตของชาวพุทธจึงเป็นไปแบบพอเพียง แต่บางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหาตามมาเพราะการตีความคำสอนผิด ส่งผลให้สังคมเกิดความผกผัน วิถีคิดและการดำเนินชีวิตแบบไทยที่ยึดถือและคิดว่าถูกต้องแล้วกลับมีผลให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจประสบความล้มเหลวตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา กลายเป็นก่อให้เกิดปัญหาขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541:40)

ตามความเป็นจริงแล้วสันโดษนั้นเป็นสิ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ ปัญหาเศรษฐกิจอาจจะไม่ถูกลามและเป็นปัญหาร้ายแรงต่อสังคมที่เรียกว่ายุคทองสงบแต่ก็ได้ ถ้าสังคมเข้าใจความหมายของคำว่าสันโดษตามหลักพุทธศาสนา และสามารถดำเนินชีวิตไปโดยราบรื่น

ประเด็นที่สำคัญของปัญหานอกจากแนวคิดหลักของสังคมแล้ว ปัจเจกบุคคลและความเข้าใจวัฒนธรรมนับมีความสำคัญที่ต้องพิจารณา ส่วนปัจเจกบุคคล ผู้นำของสังคมไทยต้องมีวิสัยทัศน์มองปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เข้าใจปัญหาถึงระดับรากหญ้า และสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ถูกจุดให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การรณรงค์วัฒนธรรมไทยในยุคปัจจุบันเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ถือเป็นความผิดพลาดนั้นก็มีผลสืบเนื่องมาจากรากฐานปัญหาทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งเราอาจจะนึกไม่ถึงหรือไม่เคยคิดมาก่อน เช่น กรณีที่สังคมไทยยกย่องความกตัญญูว่าเป็นคุณสมบัติของคนดี ข้อดีประการสำคัญเป็นการส่งเสริมให้เกิดค่านิยมของความกตัญญูรู้จักบุญคุณคนอื่น อันเป็นเหตุที่ทำให้คนที่ได้รับความช่วยเหลือมีความปรารถนาที่จะตอบแทนบุญคุณคนที่เคยช่วยเหลือตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงามหากกระทำอย่าง

เหมาะสม แต่ค่านิยมดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดการคอร์รัปชันขึ้นด้วย เช่น การละเมิดกฎหมายที่ทางราชการกำหนดไว้เพื่อช่วยเหลือผู้มีพระคุณ โดยการรับฝากเครือญาติเข้าทำงาน การช่วยเหลือผู้กระทำความผิด เพราะเคยได้รับการช่วยเหลือจากเขามาก่อน ( เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การปฏิรูปสังคมไทยเพื่อบรรเทาการคอร์รัปชัน, วารสารสังคมศาสตร์ 2544 : 18)

ปัญหาเหล่านี้หากวิเคราะห์ต้นเหตุอย่างลึกซึ้งจะพบว่า แนวคิดของสังคมไทยมีส่วนอย่างมากที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น เพราะรากฐานการตัดสินใจแบบไทยอันเป็นรูปแบบวิธีคิดและการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมส่วนใหญ่ที่คิดว่าถูกต้องแต่ตรงกันข้ามกลับก่อให้เกิดปัญหาเรื่อยมา จนกลายเป็นว่าการพัฒนามาก่อให้เกิดปัญหาหรือยิ่งแก้ปัญหายิ่งก่อให้เกิดปัญหาที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้นจนกระทั่งทุกวันนี้เรายังต้องหาทางออกอย่างเป็นรูปธรรม และจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง

ในประเด็นปัญหาเรื่องแนวคิดของสังคมไทยนี้ เราควรศึกษา พิจารณา ตำรวจ วิพากษ์ตนเองอย่างจริงจัง สังคมไทยต้องยอมรับตนเองด้วยหัวใจที่เปิดกว้าง ยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การเข้าใจอย่างถูกต้อง และแก้ต้นตอปัญหาสังคมได้ นั่นคือแนวคิดสังคมไทย

คนไทยคิดเสมอว่าตนเองถูกต้องและภาคภูมิใจในความเป็นเอกราชของความเป็นไทยเสมอมา แต่ในความเป็นจริงไม่มีประโยชน์ที่เราจะมัวภูมิใจในความเป็นไทยหรือมัวหลงตนเองว่าสังคมไม่มีปัญหา เศรษฐกิจฝืนตัวแล้ว หรือกล่าวว่าปัญหาเหล่านี้แก้ไขได้ไม่เป็นไร เป็นต้น แต่สังคมไทยควรยอมรับความเป็นจริงว่าสังคมกำลังมีปัญหาเรื่องแนวคิดที่จะนำไปสู่การพลัดตนเอง และสังคมให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก แต่เราสามารถปรับตัวให้สอดคล้องและเรียนรู้ให้เท่าทันสถานการณ์และความเป็นไปมากที่สุด เพื่อให้เราได้มีโอกาสที่เหลืออยู่ปกป้องตนเองจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามมาได้อย่างถูกต้อง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541: 43 )

ดังนั้นหากเราจะเรียนรู้แนวทางในการแก้ปัญหาสังคมไทยต้องเรียนรู้ตนเองนั่น คือ เรียนรู้วัฒนธรรมไทยให้มีความชัดเจนหนึ่งในวิธีเหล่านั้นที่ต้องเรียนรู้คือค่านิยมและระบบค่านิยมของสังคมไทยซึ่งจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

### 3.2. ค่านิยม

ค่านิยมเป็นสิ่งที่สะท้อนแนวคิดของชุมชนต่อการดำเนินชีวิตในสังคม แนวคิดเรื่องความเป็นคนดีของสังคมไทยนั้นไม่มีโดยตรงแต่แนวคิดดังกล่าวส่วนหนึ่งมาจากค่านิยมของกลุ่มชนในสังคมนั้น

### 3.2.1. ความหมายของค่านิยม

ค่านิยม (Value) เป็นคำที่นักวิชาการทั้งคนไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความไว้มากมาย และในบางครั้งก็อธิบายความหมายที่ใกล้เคียง จนก่อให้เกิดความสับสนกับคำอื่น ๆ เช่น คำว่า ทศนคติ เจตคติ ความสนใจและจริยธรรมทั้งนี้อาจเกิดจากการที่มีผู้ผู้เชี่ยวชาญในหลาย ๆ แขนง หลาย ๆ สาขาวิชา เช่น นักปรัชญา นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา ส่วนในเชิงจริยศาสตร์นั้นไม่มีโดยตรง ทั้งนี้ได้นิยามเฉพาะค่านิยมที่พอจะสะท้อนแนวคิดของชุมชนต่อการดำเนินชีวิตของสังคม

สุพัตรา สุภาพ กล่าวว่า ค่านิยมคือกลุ่มที่สังคมหนึ่งๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้อง (สุพัตรา สุภาพ , 2536 : 22 )

อมรา พงศาพิชญ์ กล่าวว่า ค่านิยม คือ ความคิดและแนวปฏิบัติที่สมาชิกของสังคม ส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม (อมรา พงศาพิชญ์ , 2535 : 31)

เลขา ปิยะอังธรียะ ได้กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง ความเชื่อของบุคคลที่บุคคลใช้เป็นหลักหรือแนวทางในการรับรู้ การประเมินและตัดสินใจสิ่งใดดี ชั่ว ถูก ผิด ความเชื่อนี้ เกิดจากการสังเกต อันจะมีอิทธิพลต่อการเลือกปฏิบัติและไม่ปฏิบัติ (เลขา ปิยะอังธรียะ , 2530 : 450)

สาโรช บัวศรี ให้ความหมายของค่านิยมได้ว่า หมายถึง สภาพ (หรือการกระทำ) บางประการที่เขาเชื่อถือ หรือนิยมนั่นเองว่าควรยึดถือ หรือยึดมั่น เพื่อจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของสังคม หรือของตัวเองเอง (สาโรช บัวศรี , 2527 : 17-23)

อานนท์ อาภาภิรม ให้ความหมายค่านิยมไว้ว่าหมายถึง สิ่งสำคัญขั้นมูลฐานที่ทำให้บุคคลตัดสินใจว่า ควรจะปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติอย่างไร พฤติกรรมหรือการแสดงออกต่าง ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะค่านิยมที่ตนหรือบุคคลมีอยู่ ค่านิยมจึงเป็นส่วนหนึ่งของความคิดในสิ่งที่ควรจะเป็น ซึ่งคนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกัน ค่านิยมบางประการเช่น เสรีภาพส่วนบุคคล มีผลตามกฎหมายด้วย ค่านิยมสร้างแกนของวัฒนธรรมถือเป็นลักษณะมูลฐานของวัฒนธรรม (อานนท์ อาภาภิรม, 2525 : 20-21)

สำนักราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของค่านิยมทางสังคมวิทยาว่า ค่านิยม คือ วิทยาลัยสามารถของสิ่งใดก็ตามที่เชื่อว่า สนองความปรารถนาของมนุษย์ได้ หรือคุณสมบัติของสิ่งใดก็ตามที่ทำให้สิ่งนั้นเป็นประโยชน์ น่าสนใจแก่บุคคลหรือกลุ่ม ค่านี้นอกจากคำว่า รรถประโยชน์ (Utility) เพราะค่านิยมขึ้นอยู่กับความเชื่อของมนุษย์ ของอย่างหนึ่งซึ่งโดยเนื้อแท้ไม่มีรรถประโยชน์อย่างใดเลย อาจเป็นที่ยอมรับว่ามีค่าสูงได้ เพราะมนุษย์เชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์กับตน นอกจากนี้ของอย่างเดียวกัน อาจมีค่าสำหรับแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน เราจึงไม่สามารถวัดออกมาได้แน่นอนว่าของนั้นมีค่าอย่างไร (ราชบัณฑิตยสถาน , 2524 : 412)

พนัส หันนาคิน กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง ความโน้มเอียง หรือแนวทางที่จะประพฤติตนในทางใดทางหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง (พนัส หันนาคิน , 2523 : 20)

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ค่านิยมเกิดขึ้นจากการให้คุณค่า หรือประเมินค่าว่าอะไรมีค่า อะไรไม่มีค่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรเชื่อ อะไรไม่ควรเชื่อ โดยอาศัยหลักการพื้นฐานที่มีอยู่ในใจตนเอง อาศัยข้อมูลเป็นแนวทางในการสร้างความคิดความเชื่อ และตกลงใจปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานที่เลือกแล้ว (สุมน อมรวิวัฒน์, 2522 : 100)

สำหรับชาวต่างประเทศนั้นนักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจและแสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของค่านิยมไว้ซึ่งจะยกตัวอย่างได้ดังนี้

ในหนังสือ Encyclopaedia of Sociology ให้ความหมายค่านิยมว่า คือความคิดของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือกลุ่มคนที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ซึ่งมีค่าต่ออารมณ์ และการแสดงออกของบุคคล อาจเป็นวัฒนธรรม หรือบรรทัดฐานสังคม ค่านิยมมีอิทธิพลและความหมายต่อการเลือกและเป็นจุดหมายปลายทางของการกระทำ โดยบุคคลจะมีจุดมุ่งหมายหรือการกระทำหลังจากที่ได้ประเมินคุณค่าแล้ว

คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good) เสนอว่า ค่านิยม หมายถึง การนิยมชมชอบ หรือการประเมินค่าและตัดสินใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยพิจารณาจากคุณลักษณะในเชิงจิตวิทยา สังคมวิทยา จริยศาสตร์ ความรู้หรือวิชาการ ศาสนาและสุนทรียศาสตร์ เมื่อบุคคลพิจารณาหรือตัดสินใจ ประเมินค่าสิ่งใดแล้ว จะยึดถือคุณลักษณะนั้น ๆ ต่อไป (Carter V. Good , 1973 : 636)

โรคิชได้ให้ความหมายของคำว่า ค่านิยมหมายถึง ความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะถาวรเชื่อว่าวิธีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายของชีวิตบางอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบสมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น (อ้างถึงใน สุนทรี โคมิน และ สนิท สมักรการ , 2528 : 13)

ดังนั้น จึงพอสรุปความหมายโดยรวมได้ว่าค่านิยม คือ แนวคิดที่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีค่าสามารถสนองความปรารถนาของมนุษย์ได้มีอิทธิพลต่อการเลือกตัดสินใจและการกระทำของตนเองหรือคนในสังคมนั้น

### 3.2.2 ความสำคัญของค่านิยม

ค่านิยมมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นจึงมีการกำหนดถึงความสำคัญของค่านิยมไว้หลายประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ค่านิยม ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลายของมนุษย์ นับเป็นสิ่งสำคัญขั้นมูลฐานที่ทำให้บุคคลใช้เป็นเครื่องมือช่วยเลือกตัดสินใจที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนหรือสังคมนั้น
2. ค่านิยมเป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจ และการแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดในใจ หรือภายในสังคม
3. ค่านิยมเป็นแรงจูงใจหรือแรงผลักดันของบุคคล เช่น ผู้ที่มีค่านิยมทางวัตถุสูง ก็จะมีคามขยันขันแข็ง มีความมุมานะเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนปรารถนา (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ , 2525 : 35-36 )

ดังนั้นค่านิยมจึงเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับแต่ละบุคคลในสังคม เพราะสามารถใช้เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติ เป็นแบบแผนในการเลือกตัดสินใจที่จะกระทำ และเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม

### 3.2.3. ระบบค่านิยม

ระบบค่านิยมเป็นการสร้างความคิดรวบยอด ให้เกิดการสั่งสมทางวัฒนธรรมที่ดีงาม เกี่ยวกับค่านิยม (conceptualization of a value) ที่ใช้เป็นแบบแผนสำหรับการเลือกตัดสินใจ และแก้ความขัดแย้งระหว่างค่านิยมที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ในสถานการณ์หนึ่ง จะไปกระตุ้นค่านิยมหลายค่านิยมในเวลาเดียวกัน เช่น การที่ต้องเลือกระหว่างความเป็นตัวของตัวเอง

กับความอ่อนน้อมเชื่อฟัง ซึ่งต้องเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในเวลานั้น ระบบค่านิยมก็จะช่วยเลือกการกระทำที่ดีที่สุด

ค่านิยมกับระบบค่านิยมที่รวบรวมมาข้างต้น จะช่วยยืนยันแนวคิดเรื่องความเป็นคนดีของสังคมไทยได้ เพราะค่านิยมคือตัวแปรหนึ่งที่สำคัญในการที่จะพิจารณาแนวคิดเรื่องคนดีของกลุ่มคนต่างศาสนาได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการเรียนรู้และปรับทัศนคติให้ถูกต้องสอดคล้องกับสังคมจึงเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ

### 3.3 ค่านิยมที่ปรากฏในสังคมไทย

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงค่านิยมของสังคมไทยที่สำคัญๆ สองด้าน ดังนี้

#### 3.3.1 ค่านิยมด้านลบ

##### 3.3.1.1 ค่านิยมระบบอุปถัมภ์

##### 3.3.1.2 ค่านิยมอำนาจอุปไทย

##### 3.3.1.3 ค่านิยมชนาธิปไตย

##### 3.3.1.4 ค่านิยมรักษาตัวรอดเป็นยอดดี

#### 3.3.2 ค่านิยมด้านบวก

##### 3.3.2.1 ค่านิยมความสุภาพอ่อนโยน

##### 3.3.2.2 ค่านิยมค่านิยมพึงพอใจในอัตภาพ

##### 3.3.2.3 ค่านิยมความอดกลั้น รู้จักที่สูงที่ต่ำ

#### 3.3.1 ค่านิยมด้านลบ

##### 3.3.1.1 ค่านิยมระบบอุปถัมภ์

สังคมไทยเชื่อว่าคนดี คือ คนที่รู้จักตอบแทนบุญคุณคนอื่น ลักษณะของการตอบแทนคุณได้กลายมาเป็นสังคมแบบอุปถัมภ์ ในความเป็นจริงการอุปถัมภ์มีสภาพเป็นกลางให้ทั้งคุณและโทษขึ้นอยู่กับ การนำไปใช้ของคนในสังคม อาจกล่าวได้ว่าในทุกๆ ระบบของสังคม จำเป็นต้องมีการอุปถัมภ์เป็นตัวเชื่อมประสานอยู่ ในสังคมไทยหากไม่มีการอุปถัมภ์เสียเลย สังคมไทยอาจอยู่ไม่ได้ เพราะจะกลายเป็นสังคมที่เห็นแก่ตัว ในทางตรงข้ามหากอุปถัมภ์มากก็อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม ดังนี้

1. ระบบอุปถัมภ์มักนำไปสู่การเล่นพรรคเล่นพวก มักเป็นเหตุให้ยึดถือประโยชน์ของพวกพ้องมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม โยกันเป็นเครือข่ายอุปถัมภ์ตามความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ดังที่เราเคยได้ยินคำกล่าว เช่น เมื่อนายขึ้นเป็นใหญ่ก็พลอยได้รับอานิสงส์ถ้วนหน้า

เป็นต้น หรือแม้แต่เรื่องการเลื่อนขั้นหรือการให้ความดีความชอบที่พิจารณาว่าบุคคลใดเป็นพวกพ้อง มากกว่าพิจารณาความรู้ความสามารถ หรือผลงาน จนกลายเป็นการทะเลาะต่อหน้าที่ที่ควรจะทำ

2. ระบบอุปถัมภ์ก่อให้เกิดค่านิยมแบบสังคมไทย ที่มีลักษณะของการเป็นสังคมอุปถัมภ์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทนจากกันและกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา นักการเมืองกับข้าราชการประจำ ข้าราชการกับประชาชน นักการเมืองกับประชาชน ต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน และมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่างตอบแทนกันทั้งในด้านวัตถุ จนบางครั้งลืมนึกถึงถึงความถูกต้องชอบธรรม

### 3.3.1.2 ค่านิยมสังคมแบบอำนาจธิปไตย

ค่านิยมสังคมแบบอำนาจธิปไตยถือว่าคนดีคือคนที่มีอำนาจ เนื่องจากมีฐานะทางสังคมสูงกว่าประชาชนตามการกำหนดโดยระบบศักดินา ประชาชนซึ่งเป็นชนชั้นผู้ถูกปกครองต่างให้ความเคารพยำเกรงข้าราชการถือว่าเป็นคนดี เพราะเป็นผู้ปกครองที่มีอำนาจในการให้คุณและโทษได้ แม้ในปัจจุบันจะเปลี่ยนมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการมีสถานภาพที่เปลี่ยนไปแล้วก็ตามแต่ลักษณะความคิดและการปฏิบัติแบบเดิมยังคงเหลือและสะท้อนออกมาในรูปของค่านิยมที่สำคัญ ดังนี้

1. ค่านิยมใช้อำนาจเรียกค่าน้ำร้อนน้ำชา ได้รับการปลูกฝังกันมาว่าเมื่อใดขึ้นขอให้ได้เป็นเจ้าคนนายคน ดังนั้นเองเมื่อคนในสังคมได้เข้ารับราชการ ซึ่งหมายถึงการเข้าไปรับใช้ประชาชน แต่กลับมีความคิดว่า ตนมีอำนาจเหนือประชาชนโดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นชนบท เนื่องจากราชการเป็นแหล่งรวมของบุคคลที่มีความรู้ จึงทำให้ข้าราชการอาจแสดงออก โดยการทำให้ตัวเป็นผู้รู้ดีกว่าประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับ และยกย่องว่าเป็นชนชั้นปกครอง

2. ค่านิยมยกย่องและเกรงกลัวผู้มีอำนาจ ในระบบข้าราชการอำนาจขึ้นอยู่กับชั้นหรือตำแหน่ง เช่น รัฐมนตรี ยศทหาร ยศตำรวจ ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดอำเภอ นายอำเภอ เป็นต้น ยังมีตำแหน่งสูงยังมีอำนาจมาก และยังได้รับการยกย่องมากขึ้น จนสามารถกล่าวได้ว่า อำนาจสามารถบันดาลให้มีทรัพย์สินเงินทอง บริวาร ตำแหน่ง ฯลฯ ค่านิยมยกย่องผู้มีอำนาจอาจนำไปสู่การประจบสอพลอ เกิดการทำงานแบบผักชีโรยหน้าเพื่อให้เจ้านายพึงพอใจ และเพื่อตนเองจะได้รับ ความดีความชอบ โดยไม่สนใจว่าสมเหตุสมผลและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนหรือไม่ จนกลายเป็นว่า ระเบียบกฎเกณฑ์ต้องมาทีหลังความปรารถนาของเจ้านาย

ค่านิยมเหล่านี้ ส่งผลให้คนในสังคมเดินอยู่บนเส้นทางที่ลำบากยิ่ง เช่น เขาไม่ได้รับการยกย่องให้เกียรติ หากเขาเป็นข้าราชการที่ซื่อสัตย์แต่ยากจน เขาไม่สามารถทำธุรกิจได้อย่างราบรื่น หากไม่เรียนรู้ที่จะจ่ายค่าน้ำร้อนน้ำชาบ้าง หรือเขาอาจอยู่ในตำแหน่งเดิมตลอดชีวิต เพราะเขาไม่ได้เล่น

พรรคเล่นพวกกับหัวหน้างาน ฯลฯ ค่านิยมสังคมเช่นนี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

### 3.3.1.3 ค่านิยมแบบธนธิปไตย

สังคมไทยอยู่ภายใต้ค่านิยมแบบธนธิปไตย คือ อธิปไตยที่เกิดจากเงิน โดยเชื่อว่าคนมีเงินเท่านั้นที่สังคมต้องการหากใครมีเงินก็สามารถเป็นใหญ่ได้ สังคมปัจจุบันกลายเป็นสังคมที่เห็นเงินเป็นใหญ่ สังคมวัตถุนะกัณฑ์เงินโดยไม่สนใจว่าจะได้มาด้วยวิธีใด ค่านิยมดังกล่าวส่งผลกระทบต่อระบบราชการอย่างใหญ่หลวง การปรับเงินเดือนข้าราชการไม่จวนรับกับดัชนีค่าครองชีพ จนเกิดปัญหาตามมาดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมยกย่องเงินมากกว่าความดีและความถูกต้อง ปัจจุบันเรียกว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่เงินเป็นใหญ่กว่ากฎ เงินสามารถแลกกับความถูกต้องได้ ส่งผลให้คนในสังคมมุ่งแสวงหาความมั่งคั่งให้กับตนเองอย่างไม่จำกัดวิธีเพื่อให้ได้เงินเร็วที่สุดและง่ายที่สุด โดยขาดความตระหนักในจริยธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ คิดว่าคนที่ซื่อสัตย์มักจะไม่มีการเติบโตและยากจนถูกสังคมดูถูกดูแคลน

2. ค่านิยมยกย่องวัตถุชื่อเสียงเกียรติยศ ประวัติศาสตร์สังคมไทยมีการแบ่งชนชั้นวรรณะอย่างชัดเจนในภาคปฏิบัติ คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมจำนนต่อเกียรติจากชาติตระกูลและความมั่งคั่ง เมื่อบวกกับกระแสวัตถุนิยมและเสรีนิยม คนไทยส่วนใหญ่จึงแสวงหาผลประโยชน์ เพื่อยกระดับฐานะของคนให้มั่งคั่งในสังคม กลายเป็นความละโมภและความเห็นแก่ตัว สร้างความเสียหายแก่ส่วนรวม โดยสังคมสนับสนุนการกระทำเช่นนี้ว่าเป็นสิ่งถูกต้อง เพราะมีค่านิยมที่เห็นว่า ใครสามารถโกงผู้อื่นไม่สามารถทำอะไรเขาได้ คนผู้นั้นเป็นคนที่ดีเลิศและสังคมที่มีคนที่ทำเช่นนั้นมากเป็นสังคมที่ฉลาดด้วย

3. ค่านิยมการปฏิบัติมากกว่าหลักการสังคมไทยยึดค่านิยมการปฏิบัติมากกว่าหลักการ โดยการเลือกสิ่งใดที่ทำแล้วตนเองได้รับประโยชน์มากกว่า ส่งผลให้การคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ทำได้หากทำแล้วตนเองได้ประโยชน์ แม้จะทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือทำด้วยวิธีการ ไม่ถูกต้องก็ตาม ค่านิยมเช่นนี้ทำให้เกิดการละเลยที่จะตระหนักถึงผลเสียของการคอร์รัปชันและก็เป็นปัญหาต่อระบบราชการในเวลาต่อมา

### 3.3.1.4 ค่านิยมของสังคม แบบรู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี

สังคมไทยถือว่าคนที่รู้จักรักษาตัวรอดคือคนดี การที่คนในสังคมยึดการรู้รักษาตัวรอดเป็นยอดคนนั้น ค่านิยมนี้ถูกถ่ายทอดผ่านทางวรรณกรรมที่เราถือว่าเป็นภูมิปัญญาไทย เช่น ผ่านทาง

ตัวละครตัวหนึ่งที่ชื่อว่า ศรีธนญชัย ซึ่งเป็นเรื่องราวที่มีมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า เป็นต้น มาจนกระทั่งปัจจุบันและปรากฏในระบบการศึกษาทำให้สังคมไทยซึมซับรับเอาและยกย่องศรีธนญชัยว่าเป็นคนที่ฉลาด สามารถเอาตัวรอดจากสถานการณ์ร้ายต่าง ๆ โดยใช้ทุกวิถีทางไม่ว่าทางนั้นถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ ทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของตนเอง สังคมที่รู้จักเอาตัวรอดเป็นยอดดีนี้เองสะท้อนออกมาออกมาเป็นสังคมที่สำคัญ ดังนี้

1. ค่านิยมเข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม โดยปกติแล้วการว่ายน้ำทวนน้ำย่อมยากลำบากและอาจไปไม่ถึงฝั่งแต่การว่ายน้ำตามน้ำง่ายสบายและอาจไปถึงฝั่งได้ แนวคิดนี้ได้ฝังลึกในระบบราชการและระบบการเมือง มักเป็นเหตุให้ข้าราชการใหม่ ไฟแรง มีอุดมการณ์ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะทำงาน ต้องถูกถ่วงด้วยอิทธิพลของระบบกินตามน้ำ คนที่ว่ายน้ำทวนกระแสจะกลายเป็นแกะดำ ไม่มีคนคบค้าด้วย ในที่สุดต้องหลุดออกจากระบบไป

2. ค่านิยมอย่าแกว่งเท้าหาเสี้ยน แนวคิดนี้เป็นเนื้อร้ายเรื้อรังในระบบราชการและระบบการเมือง สาเหตุประการหนึ่งเนื่องจากไม่มีใครกล้าเป็นพยานโจทก์ การนำตัวพยานบุคคลมาขึ้นศาลเป็นการยากคนไทยเรามีคำพังเพยอยู่ว่า กินจี้หมาดีกว่าขึ้นศาล อย่าแกว่งเท้าหาเสี้ยน และบ้านเมืองไม่ใช่ของเราคนเดียว ใครกินใครโกงช่างหัวมัน หรือหากโจทก์พิสูจน์ไม่ได้ว่าจำเลยผิดจริงอาจถูกฟ้องกลับในฐานะหมิ่นประมาทได้ ทางการจึงมักจะไม่สามารถจับคนผิดมาลงโทษได้ แม้จะมีตัวบทกฎหมายที่เข้มงวดเพียงใด

3. ค่านิยมประนีประนอม แนวคิดนี้มีลักษณะปฏิบัติการณ์นิยมมากกว่าอุดมการณ์นิยม ซึ่งสะท้อนออกมาชัดเจน เช่น คนไทยนิยมตัดสินปัญหาในลักษณะการผ่อนปรนยอมเข้าหากันเมื่อมีกรณีขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ในที่ทำงาน หรือในระดับประเทศชาติ การประนีประนอมเป็นลักษณะที่อาจมาจากผลแห่งการต่อสู้ของชาติในหลายยุคหลายสมัย หากดูจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ หลายเหตุการณ์ คนไทยแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยไม่นิยมการได้แย้งด้วยการนำเอาเหตุผลข้อเท็จจริงมาอภิปรายหักล้างกัน แต่จะนิยมความราบรื่นในการเจรจา เพื่อมุ่งรักษาหน้ารักษาศักดิ์ศรีของกันและกัน หลายครั้งการประนีประนอมเป็นเหตุให้เสียเปรียบเพราะไม่ตัดสินใจให้เด็ดขาดในเรื่องสำคัญ ๆ และทำให้เกิดผลเสียหายตามมา

### 3.3.3 ค่านิยมด้านบวก

3.3.3.1 ค่านิยมความสุภาพอ่อนโยน ไม่ชอบความก้าวร้าวมุทะลุ ไม่ดุดรามัน หักหาญน้ำใจกัน มีความเมตตากรุณา และเอื้อเฟื้อ ค่านิยมอันดับหนึ่งของคนไทยที่เห็นได้ชัดคือความเป็นผู้ดี คนไทยส่วนมากมักจะเป็นคนสุภาพ อ่อนโยน มีมารยาทดี ไม่ชอบก้าวร้าวมุทะลุ ไม่ดุดรามัน หักหาญน้ำใจกันและกัน นอกจากนี้ยังรับเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ามาประพฤติ

ปฏิบัติ ทำให้คนไทยเป็นคนสุภาพอ่อนโยน ไม่มีกิริยาจากก้าวร้าวผู้อื่น รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ชอบการมีเรื่องราว สังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในชนบทอยู่กันแบบพี่น้อง ไม่ถือเขาถือเรา มีอะไรก็แบ่งปันกันกิน หรือมีเรื่องราวอะไรก็ค่อยพูดค่อยจากัน ดังภาษิตว่า บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น ไม่เชือดเฉือนตัดรอนกันง่าย ๆ

3.3.3.2 ค่านิยมพึงพอใจในอัตภาพ วิธีชีวิตแบบไทยได้รับอิทธิพลมาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพราะแนวคำสอนสอนให้ประชาชนเกิดความพอใจ มีความยินดีตามฐานะ ภาวะ เพศ และวัยของตนเอง นอกจากนี้ยังสอนให้มีความพอใจในภาวะความเป็นอยู่ของตน เมื่อเรามีความพอใจแล้ว การดำรงชีวิตก็จะไม่มีปัญหา ปัญหาเกิดก็เพราะเรามีความโลภ อยากได้ อยากมี อยากเป็นเกินขอบเขตความรู้ความสามารถของตนเอง การรู้จักพอจึงเป็นความสุขใจอย่างหนึ่งของคนไทย เหมือนดังคำพังเพยที่ว่า นกน้อยทำรังแต่พอตัว ดังนั้นการรู้จักพอจึงเป็นความพึงประสงค์ของสังคมไทย

3.3.3.3 ค่านิยมความอดกลั้น รู้จักที่สูงที่ต่ำ คนไทยยึดหลักคุณสมบัตินี้ผู้มีความเกรงใจ มีมารยาท ค่านิยมเหล่านี้ทำให้คนไทยมักมีความเจียมตัวระมัดระวังตัว ไม่อาจเือมในสิ่งที่สูงเกินศักดิ์ ขอมรับสภาพของตนโดยดี และไม่มีความขัดแย้งมากนัก ดังคำพังเพยที่ว่า น้ำขุ่นเอาไว้ใน น้ำใสเอาไว้นอก ทำให้คนไทยมีนิสัยดีไม่มีปฏิกริยารุนแรง

### 3.4 แนวคิดเรื่องความเป็นคนดีของสังคมไทย

สังคมไทยมีแนวคิดที่ว่า ศาสนาและวัฒนธรรมจะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตให้ไปสู่สังคมที่พึงประสงค์ได้ หลักดังกล่าวประกอบไปด้วยการรู้จักตนเอง เห็นคุณค่าของการทำงาน พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย รู้จักคิดวิเคราะห์ รักประเทศชาติ ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองของศาสนาและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักวิเคราะห์วิพากษ์ และแสดงความคิดเห็น และเข้าใจในหลักของธรรมรัฐ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 2)

หลักการรู้จักตนเอง เราเชื่อว่าชีวิตทุกชีวิตมีคุณค่าการดำเนินชีวิตที่ดีได้นั้นทุกคนต้องรู้จักตัวเองเสียก่อนว่าเราต้องการอะไรในชีวิตนี้ ความจริงข้อหนึ่งคือสังคมไทยเห่อศศักดิ์ สิ่งเหล่านี้ถือว่าจำเป็นในการปกครองและบริหารบ้านเมือง ถ้ารู้จักใช้ตำแหน่งหน้าที่เหล่านั้นในทางที่ถูกก็จะเกิดคุณ ยศถาบรรดาศักดิ์เป็นของมีค่า มีความหมายเป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาทำให้ได้รับเกียรติในสังคม แต่ในปัจจุบันยศศักดิ์กลายเป็นที่มาของลาภสักการะ ผู้มีอำนาจวาสนาดิมีตำแหน่งหน้าที่มียศฐาบรรดาศักดิ์สูงย่อมเป็นที่ชื่นชมของบุคคลทั่วไปมากขึ้น บางแห่งถึงขนาดซื้อขายกันด้วยระบบเงินตราเพื่อให้ได้มาซึ่งยศศักดิ์ที่เปรียบเสมือนหัวโขน หากใช้ดีก็เป็นคุณใช้ไม่ดีก็เป็นโทษ

อย่างเราจะเห็นกันได้ว่า ข้าราชการบางคนใช้ศรัทธาบรรดาศักดิ์ไปในทางเสียหาย เช่น ข่มเหง รังแก ขูดรีดประชาชน เล่นพรรคเล่นพวกเป็นการก่อให้เกิดรอยร้าว สร้างศัตรูระหว่างข้าราชการกับประชาชนหรือนักการเมืองกับข้าราชการประจำ ดังนั้นชีวิตที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในขณะนี้ ควรจะรู้จักตนเอง ประมาณตนเอง ทำในสิ่งที่สังคมยอมรับ

หลักการเห็นคุณค่าของการทำงาน ภาณิดโบราณกล่าวเอาไว้ตอนหนึ่งว่า “ทำบุญเอาหน้า ภาวนากันตาย” การทำงานหรือการกระทำความดีโดยความไม่บริสุทธิ์ใจ ต้องการหาคะแนนใส่ตัวเอง บางคนชอบทำดีต่อหน้า พอลับหลังก็อีกอย่าง นี่คือเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของข้าราชการไทยทำอะไรก็ตามถ้าทำแล้วไม่มีใครยกย่องสรรเสริญเยินยอแล้วมีความรู้สึกว่าทำไปก็ไร้ค่า ดังที่ปรากฏในบ้านเมือง ที่สังคมคิดว่าจะทำดีทั้งที่ต้องประกาศวิญญู ไททศน์ หรือในหนังสือพิมพ์ ถ่ายภาพโฆษณาเสียก่อนจึงทำ ถ้าไม่เช่นนั้นก็ไม่อยากทำ หรือทำก็เสียไม่ได้ เอกลักษณ์อย่างนี้กำลังระบาดทั่วสังคมไทย (พระพิจิตรธรรมพาที. กรรมบันดาล. วารสารพุทธธรรม, 2544 : 11) ในหลักการเห็นคุณค่าของการทำงานนั้นจะขอยกบทเพลงพระราชนิพนธ์ของในหลวงรัชกาลปัจจุบัน เป็นอุทาหรณ์ ความว่า

“จะแน่วแน่มั่นใจในสิ่งผิด

จะรักษาจิตใจชีวิตเป็นผุยผง

จะยอมตายหมายให้เกียรติดำรง

จะปิดทองหลังองค์พระปฏิมา”

คำว่า “ปิดทองหลังองค์พระปฏิมา” นั้น เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าการทำความดีด้วยความบริสุทธิ์ใจนั้น ไม่จำเป็นต้องทำต่อหน้า แม้ลับหลังก็ก่อให้เกิดคุณค่าภายในขึ้นแก่ตนเองได้

หลักการพึ่งตนเอง สังคมไทยยอมรับหลักที่ว่า “คนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพเท่าเทียมกัน เพียงแต่การนำมาใช้มากน้อยแตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับปัจเจกชน แต่อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มคนอีกมากมายที่ไม่เข้าใจในหลักการนี้ พอประสบปัญหานิดหน่อยก็เริ่มโทษเทวดา โทษดวง โทษวาสนาแล้วก็หวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ เหล่านี้เป็นต้น

ข้อสัจสุจริต โบราณสอนไว้ว่า “ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน” แนวคิดนี้มุ่งสอนให้คนเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์เป็นที่ยอมรับของสังคม จึงควรถือมาตรฐานของความเป็นคนมีความซื่อสัตย์ ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

มีวินัย การมีวินัยคือการรู้จักคุณค่าของตนเอง เคารพกติกาที่วางไว้ เริ่มจากการมีวินัยในตนเอง มีวินัยในสังคม เรื่องวินัยถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่เปรียบประหนึ่งเข็มใช้ร้อยมาด้ายให้ดูมีความสวยงาม สังคมไทยยอมรับความมีวินัยแต่จะไม่ยอมรับเมื่อถูกลงโทษทางวินัย โดยมักจะอ้างว่าเป็นเวอร์กรรมที่เคยกระทำไว้เมื่ออดีต

รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการคิดย่อยข้อมูลเพื่อการนำมาใช้ ดังที่ อิมมานูเอล คานต์ ได้เคยกล่าวไว้ว่า “ความคิดที่ปราศจากข้อมูลเป็นความคิดเปล่า การรับข้อมูลที่ไม่มีความคิดกำกับเป็นความคิดที่

บอก” ซึ่งพระเทพโสภณได้อธิบายไว้ในเอกสารประกอบการประชุมปฏิรูปการจัดทำรายละเอียด  
สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา 1 มีนาคม 2545 ถึงระบบการคิดวิเคราะห์ไว้ 2 อย่าง คือ

1. มีระบบเหตุผลที่คิดเอง แต่ไม่มีข้อมูลให้คิดไม่มีข้อมูลการรับข้อมูลใหม่มาช่วยเป็นความ  
ว่างเปล่า ต่อให้คิดวิเคราะห์เก่งเพียงใด ถ้าไม่มีเรื่องหรือข้อมูลดิบให้คิดวิเคราะห์ก็จะไม่มีผลลัพธ์รู้  
อะไรมาเลย เหมือนคอมพิวเตอร์ที่ไม่มีการป้อนข้อมูลให้วิเคราะห์ ย่อมจะทำอะไรไม่ได้

2. การรับข้อมูลที่ไม่มีการคิดตามหลักเหตุผลสำหรับข้อมูลนั้น เป็นความมีคบอด คือ  
แปลสัญญาณไม่ได้ ไม่รู้ว่าเป็นอะไร สักแต่ได้รับข้อมูลโดยไม่มีการวิเคราะห์ ไม่มีปฏิกิริยาหรือการตี  
ความหมายว่าถูกหรือผิดซึ่งเท่ากับว่าไม่ได้รับข้อมูลอะไรเลยเพราะถอดรหัสอะไรไม่ได้  
( พระราชวรมุนี , 2545: 23 )

เพราะฉะนั้นต้องมีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รู้จักการแปลผล มีทักษะ  
และศักยภาพ รู้จักปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ในความเป็น  
จริงในเรื่องนี้สังคมไทยกลับคิดแต่จะบริโภคข้อมูลอย่างเดียว พูดยั้วชัณเจน คือ ขอให้ข้อมูลเข้ามา  
คนไทยรับได้หมด ซึ่งเป็นปัญหาต้องปรับปรุงต่อไป

รักประเทศชาติรักท้องถิ่นและเลื่อมใสการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์  
ทรงเป็นประมุข คนไทยมีความภูมิใจในความเป็นไทย การศึกษาได้วางหลักฐานของความเป็นพล  
เมืองดีให้แก่สังคมตลอดมา จนคนไทยมีความแนบแน่นกับวิถีการดำเนินชีวิตแบบไทยไทย ที่มี  
ความห่วงหาอาทรโดยอันเป็นสิ่งสูงสุดของคนไทยทั้งแผ่นดิน เราเชิดชูองค์พระประมุขเราเหนือสิ่ง  
ใด ๆ จนบางครั้งกลายเป็นว่าพอมีเรื่องอะไร ๆ แก่นหรือชุมชนไม่พอใจก็มีการเรียกร้องขอความ  
เป็นธรรม ในรูปแบบของการก่อจู่โจม การประท้วงที่เชิดชูประชาธิปไตย จนบางครั้งพบว่าก่อให้เกิด  
ความวุ่นวายขึ้นในสังคม

การรู้จักวิเคราะห์วิพากษ์และแสดงความคิดเห็น นับเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคมไทย  
อีกข้อหนึ่ง ถือเป็นความต้องการอย่างมากของสังคมยุคปัจจุบัน ในสาระการเรียนรู้จะเน้นไปที่เด็ก  
เป็นประการสำคัญเพื่อให้เด็กรู้จักการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และกล้าแสดงออก กล้าแสดง  
ความคิดเห็น จนในบางครั้งจนกลายเป็นว่าเด็กไทยหัวคือ สอนไม่ค่อยฟัง ปัญหานี้สืบเนื่องมาจาก  
การเปิดโอกาส แต่ไม่ให้โอกาส หรือเปิดโอกาสแต่ไร้ทิศทาง เช่น ในกรณีที่เด็กนักเรียนในโรงเรียน  
แห่งหนึ่งพอครูถามว่านักเรียนมีปัญหาอะไรบ้าง นักเรียนยืนขึ้นถามครูนอกประเด็นที่ครูถามเพราะ  
ความอยากรู้แต่กลับถูกดุจากครู ทั้งที่ครูควรอธิบายให้เข้าใจหรือให้การแนะนำในสิ่งที่ควรหรือไม่  
ควรทำให้เด็กไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

หลักการของธรรมรัฐ(Good Governance)เป็นแนวคิดที่พึงประสงค์อย่างหนึ่งของสังคมไทย  
ปัจจุบันที่มีฐานการคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย ในประเด็นนี้ เสน่ห์ จามริก ได้เสนอไว้ว่า

ฐานคิดของสังคมไทยต้องมีความเป็นไททางจิตวิญญาณ ระบบแนวคิดแบบเก่าที่เคยคิดว่า ภูมิปัญญาตะวันตกจะช่วยสังคมไทยให้ดีขึ้นนั้นไม่ใช่แล้ว เราควรวางรากฐานแนวคิดให้อยู่กับการรักการเรียนรู้(ปัญญา)การศึกษาแบบรวมหมู่ และการเข้าถึงคุณค่าแห่งความหลากหลายทางภูมิปัญญา ทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรม (ยุค ศรีอาริยะ, 2541 :30) แต่ในทางปฏิบัติแล้วหลักการคิดที่อาศัยรากฐานจากการเรียนรู้นั้น สังคมไทยยังยอมรับผู้ที่จบการศึกษามาจากสังคมตะวันตก คนไทยเมื่อต้องการเรียนรู้ที่สูงขึ้นต้องเดินทางไปเรียนต่อที่ตะวันตก เรียนทฤษฎีตะวันตก เรียนพุทธศาสตร์ตะวันตก ซึ่งเราไม่เคยคิดเลยว่าการเรียนเหล่านี้กลับทำให้เรากออยู่ภายใต้อำนาจนิยมทางปัญญาต่อระยะต่อมา

สรุป แนวคิดเรื่องความเป็นคนดีของสังคมไทยไม่ปรากฏโดยตรงในเอกสาร แต่สังคมไทยคาดหวังว่าบุคคลจะเป็นที่ยอมรับในสังคมได้ หากเข้าใจหลักการดำเนินชีวิต และปฏิบัติตามหลักศาสนาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และดีงาม

## บทที่ 4

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงแนวคิดเรื่องความเป็นคนดี ลักษณะของคนดี และศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างแนวคิดเรื่องความเป็นคนดีของกลุ่มคนต่างศาสนาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

- 4.1 ประชากร
- 4.2 กลุ่มตัวอย่าง
- 4.3 การสุ่มตัวอย่าง
- 4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

#### 4.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6,355,100 คน (สำมะโนประชากรและเคหะ, 2543)

#### 4.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 399 คน ซึ่งผู้วิจัยได้จากการสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างถึงในบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2537: 51) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Nc^2}$$

$n$  = ขนาดกลุ่มของตัวอย่าง

$N$  = ขนาดประชากร

$c$  = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

แทนค่าดังนี้

$$n = \frac{6,355,100}{1 + (6,355,100)(0.05)^2}$$

$$n = 399.99 \text{ (399)}$$

เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 แล้ว ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มตามลำดับชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบบเป็นสัดส่วน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสถูกเลือกเท่ากัน โดยกำหนดจำนวนหน่วยย่อย ตัวอย่างที่จะสุ่มจากแต่ละศาสนา ได้แก่ ประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนา จำนวน 6,005,570 คน ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 260,559 คน ประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 63,551 คน และประชากรที่นับถือศาสนาอื่นๆ จำนวน 25,420 คน ดังนั้น เมื่อคิดเป็นสัดส่วนจะได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนา} &= \frac{6,005,570 \times 399}{6,355,100} = 378 \\ \text{ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม} &= \frac{260,559 \times 399}{6,355,100} = 16.39 \text{ (16)} \\ \text{ประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์} &= \frac{63,551 \times 399}{6,355,100} = 4 \\ \text{ประชากรที่นับถือศาสนาอื่นๆ} &= \frac{25,420 \times 399}{6,355,100} = 1.59 \text{ (1)} \\ \text{รวม} &= 399 \end{aligned}$$

(ส่งศรี ชมภูวงศ์, 2539: 77)

ดังนั้น จึงได้จำนวนกลุ่มประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนา จำนวน 378 คน ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 16 คน ประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 4 คน ประชากรที่นับถือศาสนาอื่นๆ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 399 คน

#### 4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

4.3.1 ศึกษาข้อมูลเอกสาร ผลงานวิจัยตลอดถึงแนวคิดตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดข้อคำถามในแบบสอบถาม

4.3.2 ศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย และสร้างแบบสอบถามโดยกำหนดประเด็นขอบข่ายของคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์งานวิจัย โดยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และการนับถือศาสนา

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของคนดีเป็นแบบตัวเลือกลำดับความสำคัญ จำนวน 6 ระดับ โดยให้ผู้ตอบใส่เลข 1 หน้าข้อที่เห็นว่าสำคัญมากที่สุด ตามลำดับความสำคัญลดหลั่นกันไปจนถึงเลข 6 โดยให้คะแนน ดังนี้

|                   |   |     |   |       |
|-------------------|---|-----|---|-------|
| ถ้าคำตอบข้อใดเป็น | 1 | ให้ | 6 | คะแนน |
| ถ้าคำตอบข้อใดเป็น | 2 | ให้ | 5 | คะแนน |
| ถ้าคำตอบข้อใดเป็น | 3 | ให้ | 4 | คะแนน |
| ถ้าคำตอบข้อใดเป็น | 4 | ให้ | 3 | คะแนน |
| ถ้าคำตอบข้อใดเป็น | 5 | ให้ | 2 | คะแนน |
| ถ้าคำตอบข้อใดเป็น | 6 | ให้ | 1 | คะแนน |

ตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นของกลุ่มคนต่างศาสนาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตาม แบบของ Likert-type scale (Likert, 1976 : 90-95) จำนวน 24 ข้อ ซึ่งมีโครงสร้างของข้อคำถาม ดังนี้

|             |         |                               |
|-------------|---------|-------------------------------|
| ข้อคำถามที่ | 1 - 4   | เป็นแนวคิดอศินิยม             |
| ข้อคำถามที่ | 5 - 8   | เป็นแนวคิดประโยชน์นิยม        |
| ข้อคำถามที่ | 9 - 12  | เป็นแนวคิดของคานต์            |
| ข้อคำถามที่ | 13 - 16 | เป็นแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนา |
| ข้อคำถามที่ | 17 - 20 | เป็นแนวคิดตามหลักศาสนาคริสต์  |
| ข้อคำถามที่ | 21 - 24 | เป็นแนวคิดตามหลักศาสนาอิสลาม  |

โดยให้คะแนนดังนี้

|                     |   |   |                                |
|---------------------|---|---|--------------------------------|
| ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง | = | 5 | หมายความว่า ขอมรับอย่างยิ่ง    |
| ไม่เหมาะสม          | = | 4 | หมายความว่า ขอมรับ             |
| ไม่มีความเห็น       | = | 3 | หมายความว่า ไม่มีความเห็น      |
| เหมาะสม             | = | 2 | หมายความว่า ไม่ขอมรับ          |
| เหมาะสมอย่างยิ่ง    | = | 1 | หมายความว่า ไม่ขอมรับอย่างยิ่ง |

อนึ่ง เนื่องจากข้อความที่ใช้เป็นคำถามจะมีเนื้อหาเชิงปฏิเสธแนวคิดที่เป็นพื้นฐานการออกข้อคำถามนั้น ดังนั้นหากผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนะเห็นว่าพฤติกรรมในข้อคำถามไม่เหมาะสมอย่างยิ่งจะมีความหมายว่าผู้ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่งกับแนวคิดนั้น เช่นเดียวกันหากผู้ตอบมีทัศนะไปในทางตรงกันข้ามว่าพฤติกรรมในข้อคำถามเหมาะสมอย่างยิ่งก็จะหมายความว่า ผู้ตอบไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนั้นอย่างยิ่ง

**ตอนที่ 4** สอบถามความคิดเห็นของกลุ่มคนต่างศาสนา เกี่ยวกับการยอมรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนในสังคมไทย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert-type scale (Likert, 1976 : 90-95) จำนวน 27 ข้อ โดยให้คะแนนดังนี้

|                          |   |   |
|--------------------------|---|---|
| ไม่น่ายอมรับอย่างยิ่ง    | = | 5 |
| ไม่น่ายอมรับ             | = | 4 |
| ไม่แน่ใจ                 | = | 3 |
| ยอมรับได้                | = | 2 |
| ไม่เห็นว่ามันน่าคิดใจเลย | = | 1 |

**ตอนที่ 5** สอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจในสถานการณ์ เป็นแบบเลือกตอบข้อใดข้อหนึ่ง จำนวน 6 ข้อ โดยมีโครงสร้างของข้อคำถาม ดังนี้

- ข้อคำถามที่ 1 เป็นแนวคิดอสังขนิม
- ข้อคำถามที่ 2 เป็นแนวคิดประโยชน์นิยม
- ข้อคำถามที่ 3 เป็นแนวคิดตามหลักศาสนาอิสลาม
- ข้อคำถามที่ 4 เป็นแนวคิดของคานต์
- ข้อคำถามที่ 5 เป็นแนวคิดตามหลักศาสนาคริสต์
- ข้อคำถามที่ 6 เป็นแนวคิดตามหลักพระพุทธศาสนา

โดยมีเกณฑ์คะแนน ดังนี้

|                              |                |
|------------------------------|----------------|
| ข้อคำถามที่ 1 ตอบข้อ ก,ข = 2 | ตอบข้อ ค,ง = 1 |
| ข้อคำถามที่ 2 ตอบข้อ ก,ข = 1 | ตอบข้อ ค,ง = 2 |
| ข้อคำถามที่ 3 ตอบข้อ ก,ข = 2 | ตอบข้อ ค,ง = 1 |
| ข้อคำถามที่ 4 ตอบข้อ ก,ข = 2 | ตอบข้อ ค,ง = 1 |
| ข้อคำถามที่ 5 ตอบข้อ ก,ข = 2 | ตอบข้อ ค,ง = 1 |
| ข้อคำถามที่ 6 ตอบข้อ ก,ข = 1 | ตอบข้อ ค,ง = 2 |

4.3.3 นำแบบสอบถามฉบับร่างให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแก้ไขความถูกต้อง เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

4.3.4 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องแล้วไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 30 ชุด กับกลุ่มคนต่างศาสนาที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้ไปทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีการ Cronbach's Alpha ของ ครอนบาค (Cronbach, 1970) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/ for Window (Statistical Package for Social Sciences) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.77 ซึ่งถือว่า แบบสอบถามฉบับนี้เชื่อถือได้ และสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

#### 4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยติดต่อเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพราะต้องการอธิบายถึงวัตถุประสงค์ และข้อความบางข้อที่อาจจะมีผู้สงสัยและสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม โดยขอความร่วมมือจากเจ้าอาวาส ชิสเตอร์ และโต๊ะอิหม่ามในเขตกรุงเทพมหานครให้ช่วยแจกแบบสอบถามให้แก่ศาสนิกชนของแต่ละศาสนาที่ไปประกอบพิธีทางศาสนาในวัด ในโบสถ์ และในมัสยิดได้ตอบแบบสอบถาม พร้อมทั้งขอรับคืนในเวลาเดียวกัน ในกรณีที่ไม่สะดวกในการขอรับคืนในเวลาเดียวกัน ได้ทำการนัดหมายเพื่อขอรับแบบสอบถามคืนในภายหลัง

#### 4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามจำนวน 399 ชุด ได้รับกลับมาจำนวน 379 ชุด คิดเป็นร้อยละ 94.98 ของแบบสอบถามทั้งหมด จากนั้นผู้วิจัยนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลของแต่ละชุด และเลือกชุดที่มีความสมบูรณ์ สามารถนำไปใช้วิเคราะห์เพื่อหาผลการวิจัยได้ มาลงรหัส (Coding) ตามคู่มือลงรหัสที่สร้างขึ้น จากนั้นกรอกข้อมูลที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้วใส่เครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/ for Window (Statistical Package for Social Sciences)

#### 4.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.6.1. ข้อมูลลักษณะทางประชากร เป็นข้อมูลส่วนบุคคล นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเพื่อการพรรณนา (descriptive statistic) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage)

4.6.2 ข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มคนต่างศาสนาเกี่ยวกับพฤติกรรมบุคคลที่แสดงออกและข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการยอมรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนในสังคมไทยโดย

หาค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นการหาระดับความคิดเห็นโดยรวม โดยการประเมินจากคะแนนรวมแบบอิงกลุ่ม และระดับความคิดเห็นของกลุ่มคนต่างศาสนา จำแนกตามศาสนาที่นับถือ ใช้เกณฑ์เฉลี่ยระดับคะแนนความคิดเห็นตามเกณฑ์ของ จอห์น ดับเบิลยู เบส (John W. Best, 1964) ดังนี้

ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออก

|             |             |             |                      |
|-------------|-------------|-------------|----------------------|
| คะแนนเฉลี่ย | 1.00 - 1.49 | หมายความว่า | ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง |
| คะแนนเฉลี่ย | 1.50 - 2.49 | หมายความว่า | ไม่เห็นด้วย          |
| คะแนนเฉลี่ย | 2.50 - 3.49 | หมายความว่า | ไม่มีความเห็น        |
| คะแนนเฉลี่ย | 3.50 - 4.49 | หมายความว่า | เห็นด้วย             |
| คะแนนเฉลี่ย | 4.50 - 5.00 | หมายความว่า | เห็นด้วยอย่างยิ่ง    |

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการยอมรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของคนในสังคมไทย

|             |             |             |                       |
|-------------|-------------|-------------|-----------------------|
| คะแนนเฉลี่ย | 1.00 - 1.49 | หมายความว่า | ไม่เห็นว่ามันดีใจเลย  |
| คะแนนเฉลี่ย | 1.50 - 2.49 | หมายความว่า | ยอมรับได้             |
| คะแนนเฉลี่ย | 2.50 - 3.49 | หมายความว่า | ไม่แน่ใจ              |
| คะแนนเฉลี่ย | 3.50 - 4.49 | หมายความว่า | ไม่น่ายอมรับ          |
| คะแนนเฉลี่ย | 4.50 - 5.00 | หมายความว่า | ไม่น่ายอมรับอย่างยิ่ง |

4.6.3 หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มคนต่างศาสนา ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ กับความคิดเห็นเรื่องความเป็นคนดีซึ่งเป็นตัวแปรตามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ผู้วิจัยใช้ค่าความสัมพันธ์ที่ 0.01 และ 0.05

4.6.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นเรื่องความเป็นคนดีของกลุ่มคนต่างศาสนา จำแนกตามคุณลักษณะทางประชากร โดยหาค่า t-test ระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม และ หาค่า F-test ระหว่างกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่ม โดยผู้วิจัยกำหนดค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

4.6.5 ผลการวิเคราะห์ นำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยายในบทที่ 5

## บทที่ 5

### ผลการวิจัยภาคสนาม

ผลการศึกษาเชิงจริยศาสตร์เกี่ยวกับความคิดเรื่องความเป็นคนดี : กรณีศึกษาความคิดของกลุ่มคนต่างศาสนาในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

#### ส่วนที่ 1

- 1.1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง
- 1.2 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคุณสมบัติของคนดีที่จำเป็นต้องมี
- 1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรม
- 1.4 การยอมรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของบุคคล
- 1.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจในสถานการณ์

ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางประชากรของกลุ่มคนต่างศาสนา กับความคิดเห็นเรื่องความเป็นคนดี

ส่วนที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นของกลุ่มคนต่างศาสนา จำแนกตามลักษณะทางประชากร

ส่วนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับคนดีในทัศนะของกลุ่มตัวอย่าง

## 1. ข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มคนต่างศาสนาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 53.8) เป็นเพศหญิง และเป็นเพศชายเกือบครึ่ง (ร้อยละ 46.2) ประมาณ 1 ใน 3 (ร้อยละ 31.9) มีอายุอยู่ในช่วง 23-32 ปี รองลงมา เกือบ 1 ใน 3 (ร้อยละ 29.9) มีอายุ 13-22 ปี มากกว่า 1 ใน 5 (ร้อยละ 21.9) มีอายุ 33-42 ปี ประมาณ 1 ใน 10 (ร้อยละ 10.5) มีอายุ 43-52 ปี และ ส่วนน้อย (ร้อยละ 5.8) มีอายุ 53 ปี ขึ้นไป ตามลำดับ โดยอายุน้อยที่สุด 13 ปี และ อายุมากที่สุด 79 ปี เฉลี่ยอายุ 30.15 ปี

เกือบ 1 ใน 3 (ร้อยละ 29.8) กำลังศึกษา รองลงมา มากกว่า 1 ใน 4 (ร้อยละ 26.9) มีอาชีพรับจ้าง เกือบ 1 ใน 4 (ร้อยละ 23.3) รับราชการ และส่วนน้อยมีอาชีพ อื่น ๆ (พนักงานบริษัทเอกชน), แม่บ้าน, ค้าขาย, พนักงานรัฐวิสาหกิจ และ เกษตรกร (ร้อยละ 7.9, 4.0, 3.7, 2.9 และ 1.6 ตามลำดับ) กลุ่มคนต่างศาสนา มากกว่า 1 ใน 3 (ร้อยละ 38.8) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี รองลงมา เกือบ 1 ใน 4 (ร้อยละ 23.7) มีการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น มากกว่า 1 ใน 10 (ร้อยละ 15.0) มีการศึกษาระดับ ปวช.,ปวส. หรือ อนุปริญญา ประมาณ 1 ใน 10 (ร้อยละ 9.5) มีการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย และส่วนน้อยมีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี และ ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 6.9 และ 6.1 ตามลำดับ)

กลุ่มคนต่างศาสนาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93.7) นับถือศาสนาพุทธ โดย นับถือศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และศาสนา อื่น ๆ เช่น ศาสนาฮินดู เป็นต้น เพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 4.2, 1.9 และ 0.5 ตามลำดับ) (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะทางประชากร

| ลักษณะทางประชากร                                 |  | จำนวน | ร้อยละ |
|--------------------------------------------------|--|-------|--------|
| เพศ                                              |  |       |        |
| หญิง                                             |  | 204   | 53.8   |
| ชาย                                              |  | 175   | 46.2   |
| อายุ                                             |  |       |        |
| 23 - 32 ปี                                       |  | 121   | 31.9   |
| 13 - 22 ปี                                       |  | 113   | 29.9   |
| 33 - 42 ปี                                       |  | 83    | 21.9   |
| 43 - 52 ปี                                       |  | 40    | 10.5   |
| 53 ปี ขึ้นไป                                     |  | 22    | 5.8    |
| $\bar{X} = 30.15$ S.D. = 12.76 MIN = 13 MAX = 79 |  |       |        |
| อาชีพ                                            |  |       |        |
| กำลังศึกษา                                       |  | 113   | 29.8   |
| รับจ้าง                                          |  | 102   | 26.9   |
| รับราชการ                                        |  | 88    | 23.2   |
| อื่นๆ                                            |  | 30    | 7.9    |
| แม่บ้าน                                          |  | 15    | 4.0    |
| ค้าขาย                                           |  | 14    | 3.7    |
| พนักงานรัฐวิสาหกิจ                               |  | 11    | 2.9    |
| เกษตรกร                                          |  | 6     | 1.6    |
| การศึกษา                                         |  |       |        |
| ปริญญาตรี                                        |  | 147   | 38.8   |
| มัธยมศึกษาตอนต้น                                 |  | 90    | 23.7   |
| ปวช./ปวส./อนุปริญญา                              |  | 57    | 15.0   |
| มัธยมศึกษาตอนปลาย                                |  | 36    | 9.5    |
| สูงกว่าปริญญาตรี                                 |  | 26    | 6.9    |
| ประถมศึกษา                                       |  | 23    | 6.1    |
| รวม                                              |  | 379   | 100    |

ตารางที่ 1 (ต่อ) จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะทางประชากร

| ลักษณะทางประชากร | จำนวน | ร้อยละ |
|------------------|-------|--------|
| ศาสนา            |       |        |
| พุทธ             | 354   | 93.4   |
| อิสลาม           | 16    | 4.2    |
| คริสต์           | 7     | 1.9    |
| อื่นๆ            | 2     | 0.5    |
| รวม              | 379   | 100    |

## 2. ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคุณสมบัติของคนดีตามลำดับความสำคัญจำแนกตามกลุ่มศาสนา พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาพุทธให้ความสำคัญแก่คนดีที่มีคุณสมบัติมีสติรู้เท่าทันความคิด ความรู้สึกของตนมากที่สุดเป็นลำดับ 1 และให้ความสำคัญแก่คนที่รักษาประโยชน์ส่วนตนเป็นลำดับสุดท้าย

กลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาคริสต์ให้ความสำคัญแก่คนดีที่มีคุณสมบัติปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะเพื่อนมนุษย์มากที่สุดเป็นอันดับ 1 และให้ความสำคัญแก่คนที่รักษาประโยชน์ส่วนตนเป็นลำดับสุดท้าย

กลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาอิสลามให้ความสำคัญแก่คนดีที่มีคุณสมบัติที่มีศรัทธามั่นคงมากที่สุดเป็นลำดับที่ 1 และให้ความสำคัญแก่คนที่รักษาประโยชน์ส่วนตนเป็นลำดับสุดท้าย

กลุ่มตัวอย่างที่นับถือศาสนาอื่นๆให้ความสำคัญแก่คนดีที่มีคุณสมบัติมีสติรู้เท่าทันความคิด ความรู้สึกของตนมากที่สุดเป็นอันดับ 1 และให้ความสำคัญแก่คนที่มีศรัทธามั่นคงเป็นลำดับสุดท้าย (ดังตารางที่2)